

C. SANDU-ALDEA

IN URMA PLUGULUI

NUVELE ȘI SCHIȚE

EDIȚIA III-a, ILUSTRATĂ

BUCUREȘTI
EDITURA „CARTEA ROMĂNEASCĂ” S. A.

Cărți apărute:

Agârbiceanu I., Ceasuri de seară	30,
„ In întuneric	30,—
„ Chipuri de ceară	30,—
„ In clasă culta	35,—
Alexandrescu Gr., Poezii. Memorial de călătorie	50,—
Anghel C., Rascoalele din 1907,—Amintirile unui fost prefect	5,—
Anghel D., Proză	25,—
Ardelean C., Pe străzile Iașului	15,—
Asachi Gh., Nuvele istorice	30,—
„ Idem—ediție de lux	40,—
Basarabescu A. I., Vulturii. Ed. II	40,—
Bațaria N., Suflete de viteji	65,—
Băgulescu Gh., Capitan, Zile de energie	20,—
„ Dezertorul	1,—
Björnson Björnsterne, Sinove Solbakken - traducere de Ciotari D. N. (s. p.)	—,
Boureaun Eugen, O istorie din alte vremuri	25,—
Bratescu-Voinești Al. I., In lumea dreptății	50,—
Brète Jean de la, Un dracușor de nepoată (tradu- cere de Desp. Sădoveanu)	20,—
„ Idem, ediție velină, cartonată	60,—
Carageale L. I., Momente, Schițe și Amintiri. Vol. I	
„ Idem vol. II. (s. p.)	—,—
„ Nuvele și Povestiri	25,—
„ Idem; Österlicht trad. de Fani Ar Bontaș	12,—
Caraivan Virgil, La șezatoare (s. p.)	—
Idem, In pânză la cotor	75,—
Cazaban Al., Intre frac și cojoc	14,—
„ Pacatul Sfinției Sale	28,—
Chendi Il., Impresii	40,—
„ Foiletoane	35,—
Chirițescu M. I., Rasaduri—Nuvele	25,—
Cioflec V., Malurenii	25,—
Cornea G., Simfonia morții—premiată de Cartea Romanească	20,—
Cortambert, Călătorii extraordinare; prelucrare de de V. Anestin, cartonată cu numeroase ilustrații	15,—
„ Idem, broșată	8,—

ÎN URMA PLUGULUI

C. SANDU-ALDEA

IN URMA PLUGULUI

NUVELE ȘI SCHIȚE

EDIȚIA III-a, ILUSTRATA

BUCUREȘTI

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ“ S. A

Reproducerea oprită.

SIMA BALTAG

I.

Sima Baltag silià să sfârșească de ogorit. Mâinele lui noduroase de muncitor strângeau voinicește coarnele plugului. Brazdele ogorului frăgezit de ploaie lunecau ușoare pe cormana lucitoare, revărsându-se de pe ea ca niște valuri negre. Un miros de pământ reavăn și proaspăt plutià în urma plugului ca o mireazmă înviorătoare a țarinei.

Pe întinsul miriștilor uscate — arse pe alocuri spre înlesnirea arăturii — brăzdăturile plugurilor se învârstau ca niște pecece negre pe o uriașă velință gălbuie, învechită, ieșită de soare.

Liniștea câmpului ofărâmau numaicând

și când glasurile plugarilor ce mânau vitele din jug.

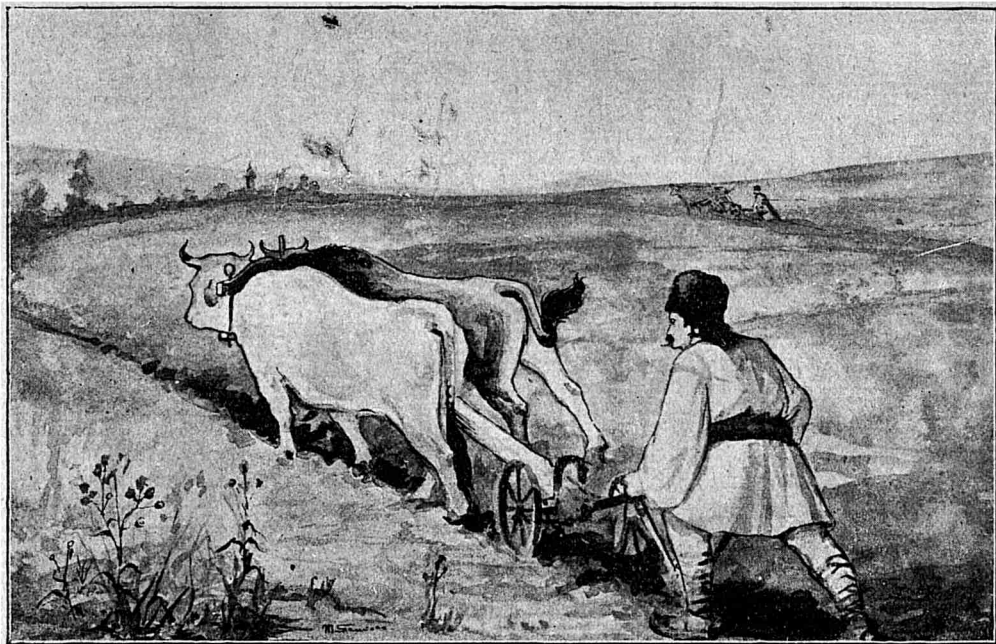
Stoluri de berze se rotocoleau prin văzduh, ca niște pete de lumină, luând une-ori, în bătaia soarelui, străluciri orbitoare.

Se duceau berzele, căci trecuse Pante-limonul.

Și numai ciocârlia mai răsăriă din vre-un ogor și o vedeai înălțându-se și plutind zburdalnică și guralivă în aerul luminos și albastru. Ai fi zis că spune cine știe ce povești plugarilor plecați pe coarnea plugurilor.

Românul nostru mergea tăcut în urma plugului, și curăța din când în când cormana cu oticul. Cum era adus de mijloc, jurai că-l trage spre pământ o putere nevăzută. Căci dragostea ogorului îndoiaie de mijloc pe plugari și-i înlănțuie toată viața lor de pământ, amestecându-le sudorile cu țărâna lui.

Dar când se opriă să mai răsufle boulenii din jug și se îndreptă de șale, atunci vedeai ce strașnic voinic era Sima Baltag și ce mai suliți de priviri țâșniau din ochii

Românul nostru mergeà tăcut în urma plugului. (Pag. 6).

lui mici ca de Tătar, vioi, și mai totdeauna ascunși supt streășina căciulii.

Sima Baltag?... Dar cine ar fi putut jură cu mâna pe cruce că știe cu adevărat ce vânt l-a adus pe veneticul acesta prin partea locului? Căci Baltag s'a pripășit numai de cincî ani în satul Viișoarei. S'a băgat întăiu isprăvnicel pe moșia boierului Ghiță Cornea și i-a slujit doi ani încheiați. Alergă din noapte până'n noapte și nu l-ai fi prins pe el să dea ziua ochii'n gene nici cât ai scăpără într'un amnar.

Atunci să fi văzut pază pe Viișoreni!

Până a nu veni Baltag pe moșie, oamenii se mai făceau că scapă ba un cal, ba un bou în grăul boieresc. Dar după ce-a venit hoșu-ăsta de isprăvnicel, pas' de mai fă ceva dacă-ți dă mâna!

Să te fi mușcat șarpele de inimă să mergi noaptea cu caii în grăul boieresc, că te și pomeniai că te calcă Baltag când nici cu gândul nu gândiai!

Par'că ieșiă din pământ! Și nu ziceă nimic pân nū se apropiă bine de tine. Se

furișă ca un șarpe, fără să-l simți și când te-avea în sfârcul harapnicului, te 'ncingea cu el de săriai ars în sus:

— Da' bine, vericule, așa ne fuse vorba?

Asta era vorba lui. O! Să nu fi încercat să te pui de pricină cu Sima Baltag! Un flăcău, mai colțat, s'a prins odată la horă că el o să se ducă să măie cu caii în grăul boierului și de l-o aduce vântul pe Baltag la el, are să-i dea o bătaie soră cu moartea.

Dar prin puterea nopții s'a pomenit ars ca de fulger peste ochi:

— Da' bine, vericule, așa ne fuse vorba?

Era Baltag! Când venise? Pe unde venise?

Flăcăul a ridicat ciomagul în sus, dar n'a putut izbî, că Baltag stă stâlp de cremene înaintea lui:

— Să nu te mușce șarpele de inimă să dai în mine, că nu mai vezi ziua de mâine.

Și eră atâta furtună de spaimă în vocea lui hotărîta, că ciomagul flăcăului a căzut la pământ fără știrea lui.

Nu mai avusese boierul Cornea om ca Baltag pe moșia lui. Și, fiindcă nu mai avu-

sese, nici n'a știut să-l prețuiască 'n deajuns.

Într'o bună zi, veni la arman să vază cum merg mașinile și, ce i s'o fi năzărit, că tăbări cu gura pe Baltag. Țsta n'a zis nimic la început. De !... Sluga trebuie să rabde de la boier, nu boierul de la slugă. Dar, cum Ghiță Cornea blodogoria 'nainte și zbieră: «Îmi mâncați pâinea de pomană, puturoșilor !», Baltag și-a scos frumușel căciula din cap și s'a apropiat de el. Pe fruntea lui brobonată de sudoare, o vână albastră se umflase de credeai că stă să plesnească, iar ochii mici îi jucau în cap ca doi tăciuni ce răsar de supt cenușă.

— Boierule, să-mi dai simbria pe cât ți-am slujit, că mă duc.

Și cât eră de aprins boierul, s'a potolit de-odată de par'c'ai fi turnat pe el o găleată cu apă rece. Căci boierul Cornea se cam pricepea la oameni și vedea el bine că ochii aceia mici, neastâmpărați, înveni-nați, nu-s ochi de fleac, bun de încins în harapnic.

— Bine ! Să vii Duminecă să te soco-

tesc și să te duci cu Dumnezeu, dacă ți s'a urit la mine!

Te pui cu hoțul?! Toată munca strânsă la arman, în șiri. Vine într'o noapte, îți dă foc și... mai ia urma hoțului. Și... dacă-l vei prinde, ce-o să-i iei? Mai bine: «na-ți, nene, ce-i al tău, și s'auzim de bine!».

De la boier, s'a băgat argat la popa din Viișoara, căci Baltag știà să muncească, nu glumă. Popa aveà 20 de pogoane hamnice, 5 ale bisericii și mai lua în fiecă an 10 — 15 pogoane de la boier. Tânăr și el și preotesea, popa muncià de multe ori în rând cu argații lui și erà foarte mulțumit și el și preoteasa de Sima Baltag, care-i slugăria iaca trei ani la Sfânta-Măria mică.

— Las' nepoate, lasă — zicea de multe ori popa. Mai slugărești la mine doi-trei ani până îți vei agonisi și tu o brumă de părăluțe, și te-i gospodărî acî la noi. Slavă Domnului: urît nu ești, bătrân nu ești, bețiv nu ești. Pentru oamenii de ispravă are Dumnezeu de știre.

Și acum, în vreme ce plugul crestă și spintecă pământul fraged, rostogolindu-i

brazdele negre pe cormană, Baltag mergea în urma lui și îngână o frântură de cântec bătrânesc.

Încet-încet glasul i se lămuria, i se învioră, și din pieptul lui puternic se revărsă și plutia pe întinderea ogoarelor cântecul hoțului de cai:

«Și iar verde și-o răsură,
 «Călușeii cum se fură:
 «Pe negură și pe bură,
 «Se fură din bătătură,
 «Pe negură și pe ceață
 «Se fură de dimineață.
 «Și iar verde și-o lalea,
 «Lată-i, lată Dunărea,
 «Și-a trecut neica prin ea
 «Cu trei cai alătura...»

Dar de-odată cântecul i s'a curmat într'un oftat scurt, înnăbușit în gât... Și toată viața lui de până atunci, i se depănă în minte...

II.

Se pomenise de mic copil fără părinți și slugărise pe la străini. Când se făcuse flăcăiandru, a intrat argat la caii boierești. În satul lui, în satul Domnița, tot plugarul avea calul lui de călărie — în afară de

vitele din jug, iar boierul avea herghelie strașnică de care se vorbea la trei poște împrejur.

Și fiindcă boierul erà foarte mulțumit de flăcăiandrul nostru, i-a dăruit la un Paște un mânz roib, născut în Vinerea Patemilor.

Sima se lipise cu tot sufletul de Roibu-lețul lui și toată ziua-l giugiulea, învățându-l să mănânce, cu timpul, din mână.

Îi erà atât de drag când îl vedeà 'năltuț în picioare, cu fluerele subțiri de cal de soi, crescând la lumina și căldura soarelui bine-făcător! Când îl vedeà pornind în sărituri ușoare de ogar, se luà cu el la întrecere și atunci mânzul gonია și mai nebun și mai furtunatic. Iar după ce simția că s'a cam depărtat de Sima, se opria, se întorceà, se uità la el par'că i-ar fi spus: «hai iar la'ntrecere!» și pornea apoi spre el, cu capu 'n piept, cu codița bâzoi în vânt, cu nările deschise, roșii, ca ale unui pui de scorpie. Îi erà drag ca ochii din cap când îl vedeà cum svârle cu picioarele de dinapoi, par'că s'ar fi bătut c'un haitic de lupi. Și atunci se duceà la el, îl mân-

gâia pe coamă, pe botișor și-l luă 'n spinare ca pe un miel.

Cât a dorit el, copilul sărman și oropsit, să aibă căluțul lui! Când se ducea pe la câte o nuntă, îi plângeau ochii după colăcerii ce-și încurau caii sprinteni, cu coamele împodobite numai în cordele, cu cozile împletite strâns, cu nările deschise, largi; roșii ca jarul aprins! Și acum iată că are și el un cal. Un căluț mititel, un mânz. Dar mânzul crește și se face noaten, iar noatenul se face cal de șa și atunci... Oh! îi venea să se dea tumba de bucurie, când se gândia că peste trei ani se va găti și el frumos și va colăcări cu alți flăcăi la nunțile din sat. Căci lui par'că-i spunea inima că pe Roibulețul lui nu-l va rămâne nici un cal..

Și așa a și fost!

Când s'a arătat el întâia oară colăcerel tânăr, flăcăii l-au luat cam în bătaie de joc:

— Păzia, măi vere, că vine Făt-Frumos din poveste!

— Mămăligă, mamă, că-s colăcer!

— La o parte fetelor, că eu sânt călare și nu pot abate.

Hei! Dar când s'au pornit colăcerii spre biserică, Sima Baltag a trosnit din biciu și a chiuit de s'a auzit până 'n capu' satului și Roibul lui nebun a sărit peste gardu'nalt de-un stângen domnesc și, cetluit în pulpe vânjoase, de oțel, sbură sălbatec. Iar călărețul lui nu mai știà pe ce lume trăiește. Vedea numai ca 'ntr' un vis cum trec, cum fug înapoi casele, pomii, oamenii, vitele, puțurile, și ochi-i ardeau parcă i-ar fi ținut pe jăratec.

Și mânilor lui se încleștaseră pe frâu și batista de la gât îi flutura pe la urechi, cântându-i.

Simțià c'ar fi făcut cremenea praf în mâni.

Erà flăcău!

Toată viața lui oropsită de copil fără părinți, slugărind pe cinci poli simbrie pe an și două perechi de opinci, erà acum răscumpărată, cu vârf și'ndesat, de această goană de colăcer neîntrecut.

Și n'a mai fost cal care să-l întreacă pe

Și mâinile lui se încleștaseră pe frâu. (Pag. 15.)

Roibul lui Baltag. Iar flăcăii cari întâi râdeau de Sima, acum îl cinsteau când îl vedeau pe la horă, căci Sima avea pumnul de plumb și când nu-i mai ajungea pumnul, rupea parul din gard și ciomăgia o ceată întreagă...

...Și iată că într'o zi un flăcău, Costea Martac, se abătù pe la herghelia boierească. Scosese din sân o azimă caldă și mușcă din ea cu poftă.

— Hai noroc! — măi frate Simo!

— Noroc să dea Dumnezeu, măi vericule!

— D'apoi: ce mai? ce mai?

— Ia, cu slujba, — măi Costeo.

— Na, măi Simo, și ție nițică azimă. Mai adineaori a scos-o mama din cuptor.

Și flăcăii mușcau cu vioiciune din az'ima caldă — călduță — învelită într'o foaie de hrean.

Roibu lui Sima, învățat să ia din mâna stăpânului, cum a simțit că mănâncă, a venit la el. Sima i-a dat o frântură, dar calul n'a putut-o mânca, de caldă ce eră.

— Păcat, măi Costeo! Să știi că nici mie nu-mi merge la inimă, dacă nu-i dau și Roibului o frântură. Păcat că-i prea fierbinte!

— Stăi, măi vere că am eu o frântură de pită în buzunar... mi se pare.

Sima a luat frântura de pâine rece, a rupt-o 'n bucățele mărunte, și dete calului să mănânce.

A doua zi, Roibul erà mort. Il fulgerase talanul.

Sima Baltag n'a spus nimic. A lăcrămat însă pe înfundate de dorul calului. A mai slujit la boier două luni și a plecat. Unde? Dumnezeu știe! Nu s'a mai auzit nimic de el. Dar la patru luni după istoria cu Roibul, Sima Baltag s'a întors noaptea în țarina Domniței, în porumburi. Căci el nu credea că i-a pierit Roibul de talan; ar fi pus mâna pe cruce că i l-a otrăvit Martac.

Erà zi de târg și Costea Martac trebuia să se ducă la oraș. Il va pândi când s'o întoarce și -- de va fi singur -- îi va face de petrecanie. Cum ține de bine minte

toate amănuntele zilei aceleia când a răpus el o viață de om!..

De amândouă părțile drumului prăfuit se întindeau lanuri de porumb, înspicat, mare, să nu te vezi călare din el. O adiere ușoară trecea prin foile de porumb răsucite de arșiță și străbătea tot lanul, infiorându-l.

Zbârnâit de musculițe iuți și mici. Țâ-râitul lăcustelor îi sfredelea urechile.

Baltag stă pe un mușuroiu cu pușca pe genuchi. Într'o țeavă alice de lup pentru cal; într'alta glonț pentru Martac.

Capul plecat puțin în jos, îi atârna greu ca de plumb. În vinele lui de oțel călit vâjâia sângele ferbinte ca un clocotitor vârtej de foc... Crâampeie de gânduri îi răsunau în minte, luminau o clipă și se stingeau ca lumânările bătute de vânturi.. Numai un gând îi stă lămurit în minte: «ce bine-a făcut el de nu l-a omorât pe Martac pe loc, după moartea Roibului!» L-ar fi prins, l-ar fi închis și n'ar mai fi văzut lumina zilei. Pe câtă vreme acum!.. Toată lumea îl ținea răsnit.

Une ori însă, de-atâta așteptare i se făcea negru înaintea ochilor.. Alte ori simțea că i s'ar fi golit capul, ca și cum i s'ar fi topit creierii dinnăuntru... Și o sudoare necurmată îi brobonà fruntea. O simțea cum izvorà la rădăcina părului, în picuri. Auzi: pic! pic!... Așa o fi isvorând și apa din pământ. Un șir de furnici îi trecù odată peste piciorul drept. Cu o mișcare iute, Sima ucise câte-va din ele. Celelalte, aruncate de scuturătura piciorului, se pierdură prin țărâna ferbinte.

De-asupra, cerul albăstrià, neclintit, ca o uriașă trâmbă de mătase nouă... Un brotăcel cerea ploae, lipit pe o frunză de porumb.

...Văzduhul se răcorise în spre seară, și o gură de Austru începù să sufle peste țarina arsă de soare .. Perdele de praf măturau drumul, învârtejindu-se une ori în suluri albe. Țipenie de om prin porumb... Printre mușuroaie crescuse iarba, pe ici colo. Și Sima se uità la ea par'c'ar fi văzut-o atunci întâia oară. Uite: ici știr; colea, păiușul oilor; dincoace, mierea ursului... Se găsește loc pentru orice buru-

iană pe pământul lui Dumnezeu... De odată s'a ridicat în picioare, căci a auzit tropot de cal. A ieșit în marginea lanului și s'a uitat cu băgare de seamă: Costea Martac venia de la târg... Nici pomeneală de căruță pe drum... S'a dat înapoi și a tras cocoșele: «Acum!... Acum!... Drept în cap!... Intăiu calul, și pe urmă pe el.»

Calul fulgerat în ochi s'a prăbușit deodată la pământ, par'că i-ar fi tăiat cineva picioarele...

Călărețul a căzut cu piciorul supt șa.

— Stăi, măi vere Martac, să-ți plătesc!

Și pușca a bufnit înfundat, adormind pe vecie pe călăreț alături de calul schilodit...

O șuviță subțire de fum mai tremură prin porumb ca o ruptură de vâl, dar în curînd pieri și pacea în vâlui din nou țarina înfiorată de primele umbre ale înserării...

A plecat apoi, Baltag; a plecat și a fost bun plecat...

...Toate acestea le depănă acum în minte argatul popesc, mergând tăcut în urma plugului.

Cum au trecut toate!... Dar ce mult i se pare de-atunci!...

III.

Acum se lipise cu tot sufletul de gospodăria popei... Când se întorcea seara acasă preoteasa îl întâmpină une-ori cu un păhărel de rachiu.

— Ia de colea Simo, că vei fi obosit, voinice!

Și rachiașul rece și tare alunecă pe gât ca untdelemnul, amorțindu-i oboseala mădularilor. Dacă se întâmplă să mântuie une ori mai de vreme și se întorcedă acasă, nu stă cu mâinile'n sân, ci s'apucă, ba să taie lemne, ba să mulgă vacile, ba să ude niște vetre de flori și câteva straturi de legume din grădină. Un asemenea argat e sculă de aur la o gospodărie frumoasă: pe ce pune mâna, se pricepe.

Dela o vreme însă a băgat de seamă Baltag că preoteasa-l cam ocolește și el își bătea capul să afle cu ce-a putut-o supără. Păhărelul de rachiu nu-l mai întâmpină ca mai 'nainte și nici glasul dulce al preotesei nu-l mai îndemnă:

— Ia, de colea, Simo, că vei fi obosit, voinice!

Dintre toți argați numai lui Sima nu i-ar fi spus preoteasa vre-o vorbă aspră. Pe ceilalți îi făcea cum îi venia la gură, când se necăjia. Și asta-l mîncă pe Sima: «cu ce-a greșit el să nu mai ție stăpânii la dânsul!?» Căci dacă unul din stăpâni a început a fi nemulțumit de o slugă, în curând i se va urî și celuilalt cu ea.

...Dar mai erà încă o părere de rău, ascunsă 'n adâncul sufletului său mohorît, și părerea asta de rău îl rodea cum roade viermele mărul.

Ii părea rău că nu mai poate trage cu coada ochiului spre brațul durdului și călduț ce se zăria supt mîneca largă a cămășii de pânză albă ca zăpada, când preoteasa-i întindea păhăruțul de rachiu. De multe ori s'a uitat Sima la brațul preotesei și de multe ori s'a gîndit el că trebuie să fie dulce dezmierdarea unui braț de femeie frumoasă. În sufletul lui încercat, închis, nu se putuse încă sălășlui iubirea. Și nici n'ar fi iubit el așa pe ori și cine... O, nu!...

Dar preoteasa parcă erà femeie de haiduc, nu de popă... S'o fi văzut cum trecea singurică Dunărea pe Crivățul cel mai întărat, mânând și cârmind luntrea din vâslă!... Sau s'o fi văzut cum gonià, încălecată bărbătește, să crape calul supt ea, jurai că-i bărbat ascuns în haine femeiești... Dar și ca femeie-i sta bine preotesei. Când o vedeai strobolind după treburile casei, cu fusta ridicată nițel în cingătoarea strânsă pe trupușoru-i mlădios, nu-ți venia să-ți mai iei ochii de la ea.

Sima Baltag ar fi îmbătrânit argățind la popă numai de dragul preotesei.

Dar, cum erà pornit și furtunos, s'a hotărît să mai slujiască vre-o câtă-va vreme și, dacă preoteasa va stà tot îmbufnată către el, să-și ceară simbria și să plece. În acest timp se imprimăvăruse de-a binele și oamenii se găteau de arat.

Cucorii veniau în țară în stoluri lungi, vorbind când și când în limba lor prin văzduhul albastru. Dunărea curgea limpede, albastră, voioasă c'a scăpat de

povara sloilor. Numai Sima Baltag stă mohorît și nu-i da inima brânci să se'nfigă la muncă.

— Ce-i, Simo, ce-i? — îl întrebă une ori popa, glumind. Ori ți s'au înecat corăbiile cu cenușă? Ori ți-a ars arătura? Ori ți s'a făcut de însurătoare? Lasă, nepoate, c'am ales eu o fată pentru tine.

Dar Sima nu răspundea nimic; își îndesă căciula mai pe ochi și ridică nasu'n sus parc'ar fi mirosit vântul de primăvară. Eră atâta frumusețe risipită 'n văzduh și atât miros îmbătător de tămăioară!... Și cu timpul cireșii s'au umplut de floare, de parc'ar fi fost suflați cu argint și ciocârliile înnebuniseră, plutind și ciripind în undele curate ale înnălțimilor.

Treceau zilele una câte una, încărcate de dulcile miresme ale primăverei. Perdeaua de sălcii de pe malul Dunării părea brumată, ca aburită de răsuflarea apei.

Lumea din sat dormia în bătătură, căci trecuse Sfântu-Gheorghe și Sima se culcă totdeauna în cărușă, acoperindu-se cu zeghea lui mocănească.

Și, cum sta așa cu fața în sus, se uită la cerul spuzit de stele, și le zicea la multe pe nume. Uite : *fata cu cobilița*, pe umere; uite, *carul* cu proțapu 'n sus; uite *hora*. Și se gândia: când o răsări cloșca supt Măgura Crucii, atunci se satură boul de iarbă. Atunci sânt noptile mici, dar iarbă-i grasă. Atunci mă duc și eu de la popa...

Dar iată că 'ntr'o zi, un câine turbat s'a năpustit în curtea popii, dând peste câini, încolțindu-i, mursecând pe Joian, un taur frumos, numai de doi viței.

Un cârd de oameni năvăli după el, și câinele turbat căzù supt ploaia de lovituri de ciomege și de furci.

Sima și popa aflareă seara de această întâmplare.

— Să luăm seama, părinte, zise Sima, să nu se întâmple vre-o nenorocire.

— Poate ne-o ferî Dumnezeu, nepoate!

— Paza bună trece primejdia rea. Mai bine să-l leg eu pe Joian la o parte de celelalte vite.

...La cinci zile după aceasta, Joian a turbat. Eră într'o Duminecă dimineața. Preo-

teasa erà în grădină să smulgă vre-o două-trei cepe ; Sima robotia prin curte ; popa erà la sfânta biserică.

Și iată că de odată s'aude un răget grozav și un zgomot ca de luptă.

Taurul trăgeà cât putea de funia cu care erà legat. Dar funia erà groasă, nouă și nu se rupeà.

Preoteșsa fugi spre curte. Dar, când să treacă pe lângă Joian, acesta se opinti, pus în genuchi, și funia pârâi, se rupse. Taurul a început a se boncăi și a împunge sălbatec în pământ răscolindu-i țărâna. Apoi porni în goană nebună după preoteasă.

— Sai, Simo, că mă omoară !

Baltag văzuse lupta taurului și pusese mâna pe topor, ieșind în calea vitei. Preoteșsa s'a băgat supt leșițele carului. Când a văzut pe Sima, taurul a stat o clipă în loc, spre a-și luà vânt. Apoi din toată puterea mușchilor lui vânjoși a pornit spre el, cu capu 'n piept, cu bale pe gură, ca niște fire de ață.

A fost o ciocnire nebună: de-o parte,

A fost o ciocnire nebună. (Pag. 27).

puterea năpraznică a taurului turbat ; de alta, fulgerătura groaznică a toporului, care a trăsнит drept între coarne, intrând adânc. Un muget înspăimântător a cutremurat văzduhul, și taurul s'a prăbușit în genuchi.

Argatul fusese trântit și el la pământ; dar s'a ridicat în sus, și cât te-ai șterge la un ochiu, a întors toporul cu muchia în jos, pocnind cu el în ceafa taurului. Acesta se luptă să se puie pe picioare. Dar înc'o lovitură strașnică în moalele capului l-a prăvălit pe pânțele. Un șiroi de sânge i se prelingea pe bot și ochii mari i se rotogoleau în găuri, albi, înfiorători. Sima i a pus genuchiul pe grumaz și i-a tăiat beregata — după legea creștinească. Când a ieșit preoteasa de supt car, argatul sta neclintit în fața ei, cu cuțitul aburind de sânge:

— A trecut moartea pe lângă d-ta, hai?

Și vocea și fața și statura parcă i se schimbaseră. Fața i se întunecase de tot, și ochii îi licăreau în cap.

Iar preoteasa simți un fior rece alunecându-i pe spate ca o broboană de ghiață...

IV.

Ah! De câte ori pornise Rucsandra popei spre căruța în care se odihnea hoțul de Sima!

De câte ori nu plecase ea de lângă popa care dormia sforăind și nu bâjbâise pe 'ntunec să dea de clanța ușei! Căci o ardeau, o ardeau ochii lui Sima și inima i se topia de dragul lui. Dar mai tot-deauna se 'ntorcea cu inima frântă de groaznicul gând ce-i ardea sufletul: cum să se dea ea, femei de popă, unui argat? Și se întorcea iar în casă, călcând numai în vârful degetelor, ușoară ca o pisică. Odihna nu se mai lipea de ea până la cântatul dinspre ziuă al cocoșilor.

Ce vânt rău l-a adus pe Baltag în casa ei?... Un vântură-vânt!... Ori vre-un scăpat din ocnă!... Nu vezi cum îi licăresc uneori ochii în cap ca la draci?!

Om cu cugetul curat nu-i el! Și preoteasa socotia în gând de câte ori s'a dus Baltag la biserică în patru ani de zile de

când slugăria la ei. De trei ori: odată la un Crăciun și de două-ori la Paști... De trei ori în patru ani de zile!...

Un creștin cu frica lui Dumnezeu calcă mai des pragul sfintei biserici...

Dar sufletul ei de femeie-haiduc se răzvrătia împotriva acestor socoteli băbești și atunci Ruxandra pornia iar spre Sima dar nu putea ajunge la el, căci o frică grozavă îi înmuia picioarele, o răsucia pe călcâie, făcând-o să se întoarcă iute în casă... Și-i părea că nu mai ajunge pragul tinzii; îi părea că o mână de plumb i se lăsă pe umărul stâng, oprind-o pe loc...

Dar, când Sima le-a spus să-i dea simbria, că vrea să plece, preoteasa a simțit trecându-i un fier roșu, prin inimă, și atunci și-a dat ea seama că dragostea ei pentru Baltag nu-i dragoste de stins cu un oftat și o lăcrămătură pe furiș.

...Să plece el și ea să rămâie?... Dar cum i s'ar mai părea a doua zi casa, curtea, păsările, grădina, soarele pe cer, câmpul, lumea? Căci atât de mult o stăpânia chipul lui Sima! I se luminează sufletul când îl

vedea întorcându-se seara de la câmp, cu biciul petrecut pe după braț, cu căciula îndesată pe ochi...

Și acum să plece?.. Nu! Ori rămâne la ei, ori pleacă și ea cu el... Capu-i ardea de o durea și cămașa o frigea 'n spete.

Luându-și scurteica pe umeri, s'a strecurat binișor până 'n pragul tinzii, reze-mându-se de ușor spre a ascultă.

Liniște adâncă învăluia satul... Un miros de salcâmi în floare venia din spre grădină... Nici-o stea nu se vedea.

Ai fi jurat că cerul s'a topit în întunecul nopții... Une ori s'auzia pe sus câte un fâlfâit de aripă.

Și eră atâta liniște, încât auziai mișcarea aripilor ca un fel de scârțâire ușoară.

O barză, deșteptată din somn, începuse odată să toace pe vre-un coperiș, și toaca ei măiestrită, adânc răsunătoare în liniștea nopții, aducea cu o păcănitură, de oase uscate, de oase de morți.

Și peste toate plutea mirosul florilor de salcâmi, amețitor, turburător, încărcat de dorințe patimașe.

Cum să te' mpotrivești pornirii furtunoase a inimii arse de dor ! Când te simți luată pe sus ca de o putere năprasnică și când tot trupul ți se 'nmoaie ca ceara, când sufletul parcă ți se topește și moare 'n durerea nespus de dulce a dragostei, cum ai cutezà să te 'mpotrivești căderii ? Stana de piatră din vârful unui munte stă neclintită vreme de veacuri, dar când i s'a măcinat temelia și a început să se plece spre prăpastia înfiorătoare, n'o mai poate oprì nimic: fiecare clipă îi grăbește căderea. Și ceia ce trebuià să se 'ntâmpic, se întâmplă.

De ce oare a lăsat Dumnezeu atât cântec de păsărele și atât miros de flori !... Cine poate înțelege mai bine puterea și minunea lui, decât un suflet ce iubește adânc ?.. N'a spus oare Domnul Nostru Isus Hristos : « mult ai iubit, mult ți se va iertà ! ? »

Și ea iubește și Dumnezeu o va iertà.
S'a dat cu toată puterea inimii ei.

A fost o dragoste aprinsă, care a izbucnit cum izbucnesc văpăile mult timp

oprite. . Se simțeau înlănțuiți, încătușați supt povara păcatului ce le-a turburat sufletele.

— Simo ! zise într'o seară preoteasa, lipindu-se de pieptul lui voinic. Eu nu mai pot trăi fără tine. Cu fierul roșu să-mi frigi ochi din cap, și tot n'ai ucide dragostea mea... Am plâns nopți multe eu... Dar nu puteam veni, căci mi-eră teamă de tine, mi-eră teamă ca de un... om rău... De ce?... Tu ai putea vedea noaptea'n codru, Simo?...

— Nu știu, n'am fost nici-odată'n codru noaptea, că n'am avut ce căută.

Preoteasa se lipi și mai tare de el și strecurând un oftat ușor :

— Ia spune, Simo, ce-ai face tu să ne prinză popa ?

— Eu ?

— Da, tu !

— Hm !

— Ce ?

— Aș vedea eu atunci !

Preoteasa par'car fi fost atinsă de un fior de frig. Printr'o spărtură de nor, o geană de lună îi privia.

Două cucuvele — privighetori de-ale morții — își îngânau pe turla bisericii cântecul lor trist, înfiorător în adâncă tăcere a nopții...

... Dar Sima n'a mai plecat de la Popa, căci «își luase seama.»

V.

Noaptea Crăciunului... Ninge... Un sunet de clopot scapă din clopotnița bisericii, luându-și zborul prin văzduh. E ușor, cald, suptire, tremurat. Ai fi zis că-i e frică să nu se topească la atingerea fulgilor de zăpadă. Dar după el urmară altele, mai îndrăsnețe, mai puternice, și în curând umplură înălțimile cu o muzică dulce legănată ca valurile. Fiecare dangăt de clopot pornia ca o pasăre în zbor ..

O umbră se furișă spre grădina popii...

— Gata?

— Da!

— Haidem!

Călușeii atinși cu sfârcul biciului porniră pe podul de ghiață. Dunărea amor-

țise, înghețase tun. Săniile făcuseră pârție pe ea, dar, în necurmata cădere a zăpezii pârția s'ascundea une ori, ca acoperită de o perdea....

Apoi iar se deslușia cotind printre colțuri de ghiață... Pe la adâncuri, se auziau pârâituri ca de surpătură.

Fugării nu-și vorbeau nimic: preoteasa, învăluită într'o scurteică, stă în fundul săniei pe niște paie; Sima Baltag mână călușeii sprinteni pe ale căror nări ieșiau suluri albe de aburi...

Ce strașnică goană!

Sania se cățără pe suișuri de ghiață sau lunecă pe oglinzi netede ascunse supt stratul de zăpadă...

Se pusese un crivăț strașnic.

Din spre pădurile de sălcii bătrâne ale ostroavelor s'auziă urlet de lupi... Caii se opriau une ori, sforăind pe nări și zbătându-se în hamuri...

— O să ne mănânce lupii, Simo!

Dar Sima nu răspunse nimic ci dădù biciu cailor.

Dejur împrejur cădea zăpada albă-albă,

moale ca puful. Iar supt ei, poate la două-trei palme grosime, curgea, ascunsă, Dunărea...

Peste întinsul colțurat al ghețurilor îngrămadite pe alocuri, crivățul trecea ca un zmeu întărâtat, șuierând înspăimântător...

De-odată tovarășul de fugă al pretesei, se 'ntoarse spre ea :

— Îmi pare c'am greșit drumul !... M'a orbit viscolul și am cârmit-o spre «Piscul Turcului».

— Ține tot la stânga, să ne îndepărtăm de șioaie.

Spre Piscul Turcului Dunărea avea vârtejuri ce nu înghiețau nici-odată. Să fi fost gerul cât de strașnic, zăriai acolo ochiuri de apă. Acestea erau șioaiele, pergheluri de apă, înconjurată de ghiață... Ai scăpat în ele ?... Nu mai e mântuire !...

— Apa te ia și te bagă pe supt sloi, pe supt podul de ghiață.

Sania mergea acum încet... Sima o luase pe jos înaintea ei. Ruxandra mână caii, din sanic,

Caii au bătăcit întâi cu picioarele. (pag. 39),

Când li s'a părut c'au scăpat de pri-mejdie, au pornit-o iar pe goană... Din spetele cailor ieșiau aburi fierbinți. Un lup începuse a urla pe aproape de ei.

Zăpada cădea nemiluit.. Spulberată de vânt, tăia 'n obraz, scrijălă ochii. Iar caii n'o mai conteniau din goană, par'car fi fost mânați de un duh rău...

— Stăi, Simo,... oprește!

Un rotogol vânat răsărise înaintea cailor, la doi stânjeni: eră un șoiu.

Dar caii goniau prea repede... Sima trăgea de hățuri, să le rupă gurile... Preo-teasa își acoperi fața cu mâinile.

Caii au bătâcâit întâiu cu picioarele de dinnainte, apoi cu cele de dinnapoi; ghiața pârâi, se sfârși deodată și sania scăpă în apă...

Și cai și fugari s'au dus pe supt ghiață...

A doua zi, numai patele din sanie mai plutiau în șoiu.

R O B U L

*Unchiulul meu Şeban, robtl
de Turci.*

Când se lumină de ziuă oamenii noştrii erau pe malul Stupărişii — așa se cheamă Dunărea nouă prin partea locului. Nici pomeneală de luntre sau măcar de cin pe malul apei. Zamfir Potecă chiuî de vre-o două ori dar nu auzi nici un răspuns. Costache Potecă, fratele lui, chiuî şi el, dar în zadar. Chiotele lor răzbăteau până'n adâncul bătrânelor păduri de sălcii, răscolindu-le liniştea şi răsfrângându-se de două-trei ori, par'car fi fost chiuite de alte guri nevăzute.

Eră atâta linişte prin prejur că'ţi venia să crezi că de când e lumea, picior de om nu călcase prin locurile acelea. Tudor Potecă — nepotul celor doi fraţi — o luă la vale pe malul gârlei şi se întoarse după câtă-va vreme:

— Se vede o luntre la Cotul grănicerului.

— Ia-ți vâsla și ad-o 'ncoace.

Oameni crescuți pe malul gârlei, știau să înnoate ca șerpii. Flăcăul s'a desbrăcat, și-a legat vâsla de piciorul drept, și-a pus cămașa comănac în cap iar peste ea pălăria și a intrat în Dunăre. A trecut dincolo, a dat luntrea la apă, a urcat-o în susul apei și a dat dincoace numai din vâslă.

Trecură cu toții apoi și urcară luntrea pe mal, tot unde-o găsisse flăcăul.

Soarele răsărise și păsăretul sălbatec se deșteptase. Nu se simția țipenie de om. Străbătură pădurea de sălcii și dădură de un prival. Drumeții îl trecură înnot, ținându-și cămășile într'o mână. Apoi începură a intra în păpuriș. Papura era crudă și avea mogodiciu. În tot cuprinsul plutia o atât de adâncă liniște în cât ai fi zis că balta-i un pământ nou în care abia atunci începea viața.

Pe la prânzul cel mic ajunseră la o chirhana pe malul unui prival mai mare.

Pescarii puneau cotețe pentru pește pe cari le întăriau cu saci de pământ puși la fund. Câte-un pescar luă sacul de pământ, încălecă pe el și se ducea cu el, alături de coteț, până 'n fundul apei unde-l așeză proptă cum putea mai bine. Când eșea, eră roșu ca racul.

— Da 'ncotro, măi creștini? — îi întrebă un pescar.

— Ia, până la târle să scoatem niște porci.

— Da' unde vi 's târlele?

— Pe grindu' Bivolului.

— Hehei! Mai aveți de furcă! Nu vi s'a pus soarele drept inimă?

— Ba cam așa ceva.

— Să 'mbucați ceva la noi și apoi v'ăți tot duce.

Pescarii le dădură o saramură de pește proaspăt și drumeții mâncară, plecând apoi mai departe.

— S'o luați pe Grindu' Călugărului și să dați pe după japșa Latei că-i mai de-a dreptu'! — le strigă un pescar din urmă.

Pretutindenii aceeași liniște 'mpietrită,

acelaş pustiu îmbrăcat în papură, presărat ici colea cu câte-o salcie, plină de jăpşi cu ape somnoroase, săltat pe alocuri în grinduri pline de şipirig, de unghia găiei, de rogoz, de rugi şi de lemnie.

Pe la nămiez ajunseră la târle şi dădură de o veste rea: lipseau de trei zile câte-va capete de porci.

Porcarul îi căutase pe unde ştiuse şi nu putù da de ei.

— Am călcat cu stângu'! — zise Zamfir Potecă.

— Hai, mă fra'miu până la târla lui moş Bunea!

— Hai!

Drumeţii porniră iarăşi. Se 'nfundară acum în nişte păpuriş vechiu din care nu te vedeai călare. Pământul erà gloduros, tare ca fierul. Pe alocuri fire de papură căzuseră, frânte parc'ar fi fost călcate de fiare. Rătăciră pe acolo până pe seară, când se pomeniră pe malul Dunării vechi.

— Ei! Incotro o luăm acum? — întrebă Costache.

— Să ne căutăm un culcuş pentru

noaptea asta, că nu putem mâne aici.

— Unde?

— La moș Bunea!

Târla lui moș Bunea erà într'un cot al Dunării vechi. O luară pe malul apei, la deal și ajunseră pe înserate la ea.

— Hai noroc, moș Buneo!

Târlaşul tăia un butuc de salcie.

— Noroc să dea Dumnezeu! Da' ce vânt?

— Ia, am umblat după niște boale de porci și nu le-am putut da de urmă.

— Or fi pus mâna Turcii pe ei!

— De!

— Mâneți cu mine 'n noaptea asta, că nu mai aveți ce căută noaptea prin pustia asta de baltă.

Ia, să pui de mămăligă!

— Tudorică, fă de toarnă tu una, că ești mai tânăr!

Dar flăcăul rămăsese cu ochii pironiți spre-o poală de deal, din Dobrogea.

— Ce-i acolo, moș Buneo?

Supt poalele dealului se deslușiau cete de Turci, cu ilice albastre, cu fesuri roșii în cap.

— Ridică tăbii, păgânii de Turci!

Erà pe vremea răsboiului pentru scuturarea jugului turcesc și oamenii noștri simțiră un fior furnicându-le prin trup, li despărția doar Dunărea de Turci și noaptea multe se pot întâmpla.

Târlaşul părea că n'are nici o teamă. Stătuse neclintit la târta lui dela începutul războiului și văzuse în fie-ce zi cum furnică păgânii dincolo de Dunărea veche. Nu-l călcase nici un om până 'n ziua aceea, afară doar de niște soldați de la un pîchet, acum un an, și nu știà el ce se putuse întâmpla cu o lună de zile înainte când auzise un bubuit pe Dunăre.

— Măi oameni buni, nu știți duinea-voastră ce-o fi fost pe Dunăre mai acu' vre-o lună de zile?! Tot bătea Rusu cu ghiulele 'nspre Măcin și păgănu' de Turc bătea 'n Brăila. Vedeam une ori noaptea cum sboară ghiulele aprinse, roșii ca niște luceferi. Și într'o bună zi — cum stam pe movila aia de piatră și mă uitam peste baltă — numa' ce simt că se cutremură

piatra supt picioarele mele de o bubuitură năprasnică și când mă uit în sus, ce să văd?!

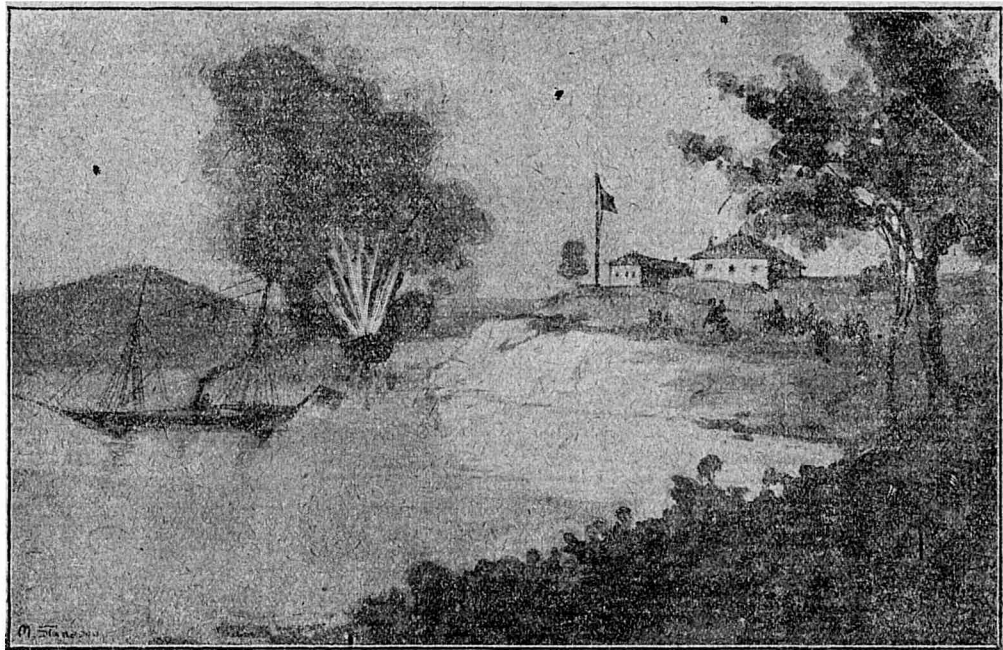
Sburau pe sus, fesuri turcești, mâini, picioare, trupuri rupte, capete făcute pisăliță, sburau cum sboară sperla dela mașină.

— A! Asta-i când s'a spart barabafta turcească! — răspunse Zamfir Potecă.

— Cine-a spart-o? — întrebă moș Bunea.

— Se sună prin lume că un serjent de-al Rușilor.

Venia, spurcata, ca o scorpie să tăbare cu tunurile pe Brăila, dar Rusul i-a prins de veste cu spionii lui și a 'ndreptat ghiulele 'n spre ea. Da' parcă erà fermecată că n'o nemereau ghiulele. Ochiau ci-că ingineri și ofițeri dar degeaba! Până într'un rând vine și un serjent dela antileri: «nu! că să ochiască și el!» Da, serjentul erà beat — auzi! — de de-abia se putea ține pe picioare. Și ci-că un ofițer i-a spus că de n'o 'nemeră îi taie capul. Iar sergentul s'a bătut cu pumnu 'n piept: *Ha! Tureșki; ha! Tu-*

Sburau pe sus fesuri turcești. Pag. 47.

reŃki!» Şi când a tras cu tunu', a 'nemerit drept în ierbăria barabaftei de-a svârilit-o 'n sus ca pe-o nimica».

— Măi, al dracului serjent! — se miră moş Buna.

În acest timp oamenii mâncară cu toţii şi puseră capetele jos să se odiniască. Un şarpe de vânt vâjia prin pustiul păpurişului.

Şi iată că prin puterea nopţii nişte buibuituri de puşti turburară de-odată liniştea coprinsului.. Oamenii săriră arşi în sus. Strigăte de comandă turcească se desluşiau în liniştea nopţii. Apoi sgomot de lopeţi de luntre isbind în apă.

— Ne calcă Turcii, oameni buni! — zise gazda fugind în spre-o japşă de lângă târlă.

Ceilalţi drumeţi se îndreptară spre privalul ce ocoliă pe la spatele târlei. Mergeau ca orbeţii, nu'şi vorbeau nimic şi de la o vreme flăcăul s'a răsleţit de ei. Ne mai îndrăsnind să cheme pe unchii lui, s'a urcat într'o salcie de pe malul privalului. Cei doi fraţi ţinură înainte malul. Târlaşul se băgă în japşă, afundându-se supt foile

de plutniță și scoțând capul numai când trebuia să răsuflă. Și nu trecu mult la mijloc și se și auziră călcături prin păpuriș. O clae de fân ardea 'n spatele bordeiului cu o flacăra albăstrie. Turcii intraseră în bordei, scotociseră prin toate colțurile, dădură foc fânului și acum făcuseră poteră prin prejurul târlei spre a pune mâna pe cei ce — după credința lor — traseră cu puștile în ei de pe malul gârlei. Erau vre-o cincizeci la număr.

Trecură pe lângă japa în care se băgase afund târlaşul dar nu-l găbuiră. Apoi începură a bate malurile privalului, trecând pe dedesuptul sălciei în care se ghemuise flăcăul. Și după cât-va timp puseră mâna pe cei doi frați, îi legară cot la cot și-i luară spre malul Dunărei. Deslegară luntrile și o luară la deal spre gura privalului. În acest timp se lumină de ziuă. Se lăsară apoi pe el, pe din dosul târlei, trecând chiar pe lângă salcia cu flăcăul. Opt bărci trecură una după alta, văjiind. În cea de-a treia Tudor zări pe cei doi unchi ai lui legați fedeleș pe po-

deală. Incepù să se închine: «Doamne, Maica Domnului, apără-mă și mă scapă de primejdie.» Dar iată că altă barcă venià din urmă, venià de par'co mânau draci nu oameni. Și inima flăcăului începù să-i bată tare și des în coșul pieptului. Când a trecut pe lângă salcie, el a zărit în fundul ei un Turc rănit la umăr și culcat cu fața 'n sus. Din rană-i curgeà sânge, dar el mușcă dintr'o frântură de pâine. Și l-a văzut bine cum se uită la el. Ochii Turcului se pironiseră pe ai lui. Apoi a auzit pe cel rănit blodogorind ceva pe turcește și l-a văzut cum arată cu degetul în sus. Barca s'a oprit și s'a dat mai înapoi, chiar lângă salcie. Șapte puști se îndreptară spre el. I se puse un puvoi greu pe ochi, îl luă amețeala și căzù mototol în luntre...

Aduși la Măcin câte-și trei, legați cot la cot, au fost întrebați, descusuți spre a se ști dacă 'ntr'adevăr ei sunt acei ce daseră focuri în soldații turcești.

Au jurat că ei nu știu nimic la sufletul lor, au spus de unde sunt de loc și ce

vânt i-a adus până la malul Dunării vechi. Poruncă să fie trimiși la Varna. Acolo au înfundat grosul și au stat în el două luni de zile 'ncheiate, până când i-a chemat tâlmaciul cu el și le-a spus să stea și să slujească în spitalul de răniți de pe malul mării. Acolo s'a stins Zamfir Potecă, s'a stins ca un câine fără lumânare 'n mână. Nici n'apucase să'și dea bine sufletul și l-a și înșfăcat un arap negru ca fundul ceaonului, l-a luat de picioare și tiva cu el pe scări de-i sună capul ca o tărtăcuță. Costache Potecă tot bolia de o boală de piept. Il năpădia une-ori câte-o tuse și tușia de credeai că i s'au rupt măruntaiele ; apoi îl podidia sângele pe nas și pe gură. Numai Tudor Potecă scăpase neatins și strobolea toată ziua după treburi: tăia lemne, cără apă, mătură prin odăi, da gunoiul afară. Une-ori când avea nițel răgaz, se rezemă de pervazul ferestrei, și se uită pe mare. Și într'o zi sufletul lui ars de dor și fript de jale se îmmuie ca un suflet de femeie și ochii i se 'nnecară în lacrimi.

Vedea în gând pe părinții lui care poate îl bociau ca pe un mort, vedea pe surioara lui, plângându-l singurică, prin grădina plină de busuioc și de crăițe, pe unde se plimbau ei în fie-ce Duminică până a nu se duce la horă. Și iată că un Turc bătrân, cu părul colilie, s'apropie pe nesimțite de el și-l bate pe umăr. Flăcăul s'a întors repede spre el ștergându-se cu palma de lacrimi. Iar Turcul:

— Plânge be?... Nu plânge la tine!.

Și scoțând tabacherea îi dădù să facă o țigare...

Iar într'o bună dimineață tâlmaciul îl chemă iar cu el. Se făcuse pace. Li s'a dat de fie-care câte-o pâine mare de casă și câte-o para de argint. Un călăraș turcesc i-a scos pân'la granița Dobrogei, lăsând de multe-ori pe calul lui pe Costache care nu mai putea nici să meargă de slab ce erà.

Iar dela granița Dobrogei au rămas singuri. Mergeau cât mergeau și bietul Costache cădea. Atunci îl luà în cârcă flăcăul, purtându-l ca pe-un băiat. Noptile

erau grozave căci noaptea năvăleau Başibuzucii şi dau pârjol şi ucideau ce le ieşeau 'n cale. Stau ascunşi prin tufişuri şi dormeau iepureşte. Două săptămâni au străbătut pământul dobrogean, presărat cu sate mai mult de păgâni până'ce au început să dea de sate de Români. Şi într'o bună zi Costache nu s'a mai putut mişca din băătura unei case. Erà pe sfârşite.

Să spui nevestei să vânză tot, tot, tot ca să n'o înşele unu' şi altu' şi să-mi facă toate pomenile.

Şi, uşor, ca un puiu de găină, a murit.

Tudor Potecă a stat de l-a 'ngropat cu ce-a dat Dumnezeu şi a treia zi a pornit mai departe.

Il mai luau în căruţe oamenii cu treabă spre Dunăre, îl duceau luntraşii câte o bucată bună şi într'o noapte a ajuns în satul lui,

Erà lună şi frumos şi bine. Praful drumului erà răcoros. Ce linişte 'mpietrită în sat! Se vedeau oameni şi vite dormind prin băăturile caselor. Inima-i bătea ca

Tudorică mamă! flăcăul mamei. (Pag. 56).

unui om speriat... Stătù înaintea vramiței de la casa lor multă vreme, fără s'o deschidă. Un câine se repezì lătrându-l ca pe-un străin, dar după pu'in timp îl cunoscù și începù a sări pe lângă el, a o luà la goană până spre casă, întorcându-se iar la el. S'apropiè încetinel de fereastră și bătù 'n geam așezându-și mai bine fesul:

— Mamă!... Mamă!

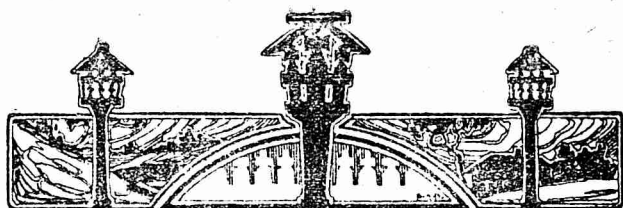
În casă se auziră șoapte, apoi ușa se deschise și baba Smaranda se dădù înapoi speriată la vederea Turcului ăsta, înalt, slab, deșirat, cu barba mare și încâlcită.

— Nu te speria, mamă, că eu sânt!

— Tudorică mamă, flăcăul mamei!...
Noi îți ridicasem și panaghia și tu te întorci cu zile, flăcăiașul mamei!

Și bătrâna năvăli în casă ca o furtună, strigând cu glasul învăluit în lacrimi:

— Sculați, mă, c'a venit Tudoric' al nostru!

MURGU

Cei doi prieteni mergeau tăcuți printre lanurile de grâu. Căii înfierbântați de goană suflau când și când pe nări par'car fi strănutat. Pe marginile drumului se înălțau flori de cicoare, întristate, închise de căldură, iar pe vetrele de «rochița rândunicei» floricelele albe și roșietice păreau niște pungulițe de mătase răsucite.

Grâul băgase scaun și ajungea la genuchi. În răstimpuri trecea prin el câte o adiere de vânt, învălurându-l ca pe un lac de smarald. Peste întinderile de la hotarul vederilor jucau valurile *apei morșilor*, această fermecătoare și amăgitoare arătare

plină de toată luminoasa poezie a țării românești.

Călătorii se opriră într'un timp să mai răsufle caii și să le mai strângă chingile.

O pădure 'ndepărtată părea în jocul tremurat al căldurei ca un nor albăstriu ațipit pe pământ.

— Dea bia se zărește pădurea Vitioarei — zise cel mai în vârstă din drumeți. Mai avem de furcă până'n Rotunda.

Cel mai tânăr strânse țința, frecă ochii și trase urechile fugarului. Apoi se aruncă sprinten în șea:

— Hai!

Călăreții porniră iarăși. Soarele vărsă potop de foc din răscrucile cerului. Porumburile de peste trei voiuri de loc păreau că fumegă.

— Uite coane Stănică — zise după câțiva vreme cel mai tânăr — vezi d ta colo în fund Movila Săpată?

— Ei!... O văd!... Ce-i?

— Acolo am pierdut eu pe Murgul meu acum trei ani de zile... Ce mai cal! D-ta nu l-ai apucat!... Să bat eu

Vezi d-ta colo 'n fund Movila Săpată? (Pag. 58).

toate bâlciurile din țară și nu mai dau peste un cal la fel!...

— Ia spune-mi, coane Iorgule și mie cum s'a întâmplat! De ce ți-a murit?...

Iorgu Măciucă se uită 'nainte ca omul dūs pe gânduri. Părea că nici n'auzise ce-i spusese Stan Dobreanu, arendașul moșiei Valea Miresei. Pe fața lui arsă de soare trecū o umbră de întristare cum fuge umbra unui nor pe câmp... Și tocmai mai târziu, își îndesă pălăria de păslă pe ochi și tuși sec:

— A! E-o șiretenie 'ntreagă. Să lăsăm caii mai domol să ți-o povestesc.

Caii domoliră mersul. Iorgu Măciucă își aprinse o țigare și începū:

«Acum cinci ani pornisem, cam pe după Bobotează, să-mi aleg niște chereștea pentru un pătul de porumb. Când să mă întorc m'a apucat pe la târlele Mânzățenilor un vifor strașnic. Zăpada curgea măruntă și deasă iar crivățul ospulberà, o 'nvârtejià, ne-o aruncà 'n ochi. Tot văzduhul părea un păienjeniș încurcat. Une-ori țineam ochii închiși cât ai numără

pân' la zece. Când ni se puneà câte-un troian mai mare 'n cale ne dam jos, eu și vizitiul și făceam drumeac cu paturile pușcilor. Căii luptau, sărmanii, cât puteau în hamuri. În răstimpuri erà atâta spulberătură de zăpadă în cât ți se păreà că se dărâmă cerul pe pământ... Vizitiul îmi spuse într'un rând :

— Boerule, Dereșu'a slăbit de tot. Imi pare c'o să rămânem pe-aici.

Și 'ntr'adevăr Dereșu meu contenise din mers. Tovarășul lui se opintia voinic în gura de ham... Mi-sé pare c'am și rătăcit câtva timp de oare-ce când am ajuns în Cadâna, tocà popa la biserică.

Vream să pornesc mai departe, mai ales că de la Cadâna și pân' la mine 'n Rotunda — d-ta știi! — nu-i mai mult ca un sfert de poștă. Știi ce greu îți vine când te apucă iarna departe de gospodăria ta! M'abătui deci pe la crâșmă unde găsii câțiva Români stând la cislă.

— Măi, neică Ilie, spui eu crâșmarului, n'ai puteà să-mi faci rost de un călușel pân' la Rotunda?... Să-l înham alături de-ai mei.

Crășmarul ridică din umeri :

-- N'am coane Iorgule n'am că ți-aș da cu dragă inimă... Poate oamenii ăștia să aibă... Hai, mă! Ce ziceți?...

— Ce ?

— Cine dă boierului un cal pân' la Rotunda? Oamenii mei tăceau mâlc și se uitau unii la alți. În ochii lor citiam însă întrebarea ce și-o puneau, în gând, unii altora: «Bălanu' tău îi acasă; de ce nu-l dai?— «Da' tu de ce nu-l dai pe Suru tău?».

Sat de adunătură, ce vrei?! Să te ferească D-zeu să ai a face cu oamenii dintr'un ast-fel de sat.

Un Român își făcù însă loc și se așeză în fața mea :

— Boerule, uite, eu aș aveà un călușel da' nu știu de ți-o plăceà.

— Care, mă? — întrebă un altul din ceată.

— Murgu', mă!

— Ptiu, nu ți-e rușine!... Păi ăla-i cal de înhămat la sanie boierească?

— Hehei, sireacu'! Murgu' meu e numai vână'n el, mă. E cam slăbuț că nu prea

vede grăunțe la mine, da' ia să-l ții numai două săptămâni pe traiu bun, să vezi ce mai cal scoți din el!

— Știi, ce măi Rumâne, zic eu. — Ia să-ți văd și eu pe Murgu ăl lăudat.

Cam cât ai merge o bătae de pușcă, Românul meu s'a și întors cu calul:

— L-am adus, boierule!

Căluțul stà afară, în viscol. Din pricina deșerturilor goale, șoldurile păreau eșite afară, ascuțite. M'apropii de el și mă uit la picioare : fluerile suptiri, uscățive, curate, fără cusur. Ridic capu'n sus: ochii lui se pironiră pe mine, blânzi, întrebători. Un moț de păr îi cădeà pe frunte, până'n tre ochi. Vântul îi încurcă uneori firele. Îl caut în gură : mai avea doi dinți de lapte. Mă dau pe din 'napoia lui și cerc să-i ridic coada; coada grea parcă ar fi ținut-o cineva. Țiu minte de la bietu tata -- Dumnezeu să-l ierte! — «măi băiete, calul pe coadă se cunoaște! Când ăi da peste un cal cu coada grea, să știi c'ai dat peste cal de soiu și să nu cauți că-i slab, să-l iei!...»

Îmi dete în gând un plan.

- Cum ți-e numele, măi Rumâne ?
 — Marin, boierule !
 — Măi, Neică Marine, facem noi un târg amândoi ?
 — De, boierule ! facem de s'o putea...
 — Merge la călărie Murgu d-tale ?
 — Merge !
 — De vânzare ți-e, ori de schimbare ?
 Românul se uită nedumerit la mine :
 — Cum de schimbare, boierule ?
 — Să-ți dau pe Dereșu' meu și să-mi dai pe Murgu.

Românul, șiret, se scărpină după ureche, aruncând o glumă :

— Trei Dereși de-ai d-tale nu fac cât Murgu meu.

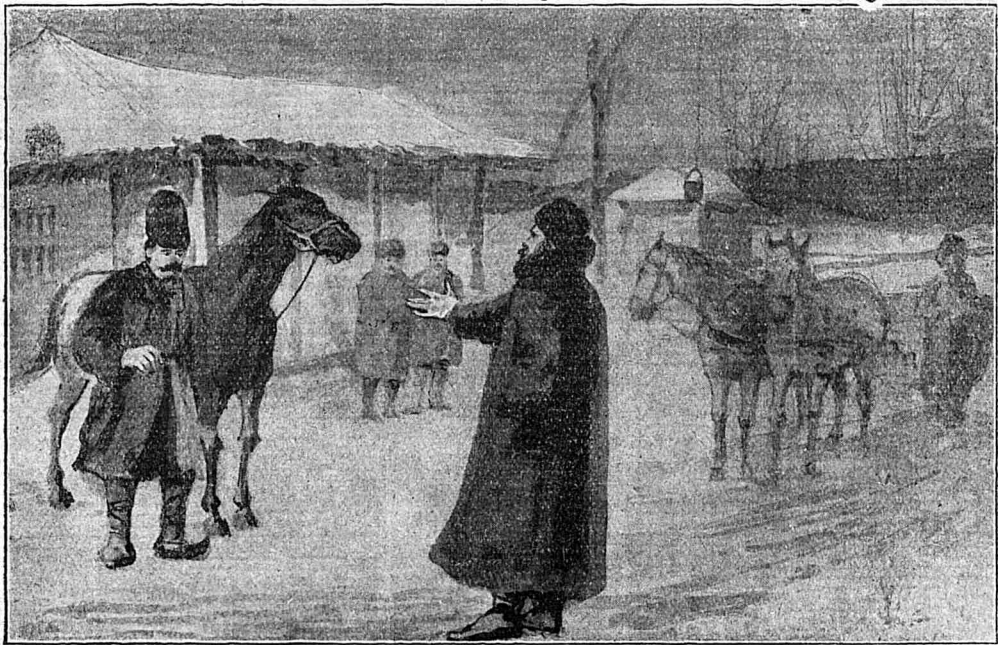
Românii de prin prejur începură să râză cu hohote și unul din ei răspunse cu o glumă țărănească :

— Mai spunea un mut ieri tot așa.

— Lasă gluma, neică — zic eu. Uite se înnoptează și mă mănâncă lupii pe drum.

Românul văzând că nu glumesc, ținea la preț.

— Să-mi dai pe Dereșu și doi poli pe deasupra !

Românul șiret se scărpină după ureche. (Pag. 64).

— Și-o pereche de opinci, mă — glumi un om din ceată.

Tura-vura, ne am învoit, așa cum spuseseam eu și am plecat tus-trei la Rotunda. A doua zi am chemat pe notar la mine de ne-a făcut bilete în regulă și Marin al meu, a plecat călare pe deșelatele pe Dereșu'. Sunt sigur că și-o fi zis pe drum în gândul lui: «cam ageamiu, conu Iorgu al nostru.»

Și iac' așa am cumpărat eu pe Murgu, coane Stănică. L-am pus îndată pe traiu bun: grăunțe, fân de muscele, apă bună, așternut din belșug, țesală și perie. După două luni nu-l mai cunoșteam. Părul lui murg, închis, căpătase lustru.. Capul să fi pus un sculptor să-l toarne în bronz. Moțul se făcuse moale ca mătasea, iar coama-i curgea ca un șuvoiu de întunerec pe partea dreaptă a gâtului. Când încălecam pe el, nu-i erà de mers cât îi erà de joc... Se ridicà une-ori în două picioare de credeai că vreà să cază pe spate Dar când îl încolțeam din pinteni s'așterneà la goană ca vântul.. Așa mers de cal n'am

mai pomenit: uite, să fi ținut un pahar de apă în mână și nu se vărsă un strop.

Se împrăvărase în acest timp și dam locuri la oameni, iar, așa, printe nămiezi, mă repeziam la Vitioara să văz ce mai e, pe acolo. Imi spusese pădurarul că a găsit vre-o câți-va tei jupuiți de coajă și mă duceam să-mi dau seama eu singur. Cum ajungeam la pădure, descălecam și-mi luam calul de frâu. Pădurea miroseà de te îmbătà: înflorise tămâioara. Pădurarul s'auzià buciurmând din corn în adâncurile pădurei. Copacii păreau niște stâlpi de cremene... În fund se îndesiau din ce în ce și păreau mai subțiri, iar printre ei se deslușia fășii din văzduțul luminat al zilelor de primăvară... Murgul meu nu mai aveà astâmpăr și vrea să se joace cu mine. Se lăsà uneori greu în frâu, proptindu-se în picioarele de dinainte și flușturând din cap. Când îl trăgeam spre mine, pornià repede, cu pași mari, par'că ar fi vrut să mă întreacă... Căldura, lumina și tinerețea primăverii îl îmbătà și pe el... Păreà un copil nebu-

natec... Gând îl mângâiam pe coamă, clipiã din ochi de-ți veniã să-l săruți...

Mergeam prin pădure și unde vedeam un teiu mă opriam și-i dam ocol să văz de nu-i cumva încercat. Intr'o zi dau de un teiu frumos, spintecat de sus până jos. Coaja erã numai scrijãlatã, dar neluatã. Hoțul voia, pe semne, să vie s'o ia noaptea... Am plecat acasă fără să dau ochi cu pădurarul, plãnuind să stau la pãndã noaptea. Zis și fãcut... Mi-am luat revolverul și am plecat când trecuse vre-un ceas din noapte.

Erã întunerec dar Murgul meu vedeã mai bine ca mine. L-am ținut mai numai la pas ca să n'ajung prea de grabã la pădure.

Vremea erã liniștitã.

Ai simțit d-ta coane Stãnicã, ce mireazmã dulce plutește în vãzduh în nopțile de primãvarã ?

Ai zice cã rãsufierea pãmântului e parfumatã... Une-orite atinge pe obraz câte un miros de tãmãioarã de parcã-ți adoarme sufletul... Și e atãt mister și atãta frumu-

sețe în această undă de aer parfumat care rătăcește așa prin văzduh!... Ah! Ce mult mi-au plăcut mie câmpul și viața de plugar! Mi-au plăcut și de aceia am plecat de la oraș, după moartea bătrânului... Aveam slujbă destul de înaltă și puteam sta înaintea în ea. Dar mă prinsese dorul de liniștea, de lumina, de curățenia vieții de la țară și vedeam eu bine că nu-s om care să-și roază coatele pe un birou.

Și... eu înțeleg, coane Stănică, pe deplin farmecul ce se desprinde din tot ce văd și știu să-l prețuiesc.

Îmi place să văz primăvara pământul aburind în urma plugului, îmi place să văd cum răsar sămănăturile din el ca niște vârfuri de ace, și îmi place să le urmăresc cum cresc la căldura rodnică a soarelui... Și mi-au plăcut nopțile de primăvară pentru că sunt pline de un mister deosebit. Par'că aștepti ceva în fiecare clipă... Iți închipui deci în ce minunată stare sufletească eram eu în noaptea aceea...

Mergeam domol, aprinzând când și când câte-o țigare.... Atunci am înțeles eu ce

adâncă înțelepciune e în proverbul arab: «raiul pământesc e pe spinarea calului»... Mi se părù odată c'aud un glas de copil mic. Opresc calul și-mi țiu răsufierea: erau cocorii!... Plutiau pe sus, dar nu le puteam simți zborul. Și glasul lor, ce 'nfioră când și când liniștea înălțimilor întunecate, îmi revărsă în suflet o bucurie nețărmită...

De ce ne bucurăm oare atât de mult când auzim sau vedem cocorii primăvara pentru întâia oară!!...

...Am ajuns la pădure prin puterea nopții. Am descălecat și am stat să ascult cam cât ai spune «Tatăl nostru». Nu se auzia nimic. Murgu stătea nemișcat, cu urechile îndreptate înainte ca două pâlnii. Mi-am scos revolverul din toc și am pornit încet, cu calul după mine. Din când în când mă opriam și ascultam. Pădurea dormia supt paza câtorva st le ce 'ncepuseră a se ivi ici-colea. În răstimpuri auziam trecând câte-o înfiorare prin crăcile de sus,... parc'ar fi fost un suspin. Murgul se lăsă greu în frâu parcă l-ași fi târît în gropi... Și de-odată un nechezat de cal fărămă liniștea nopții.

Murgul meu se oprî în loc, ciulind urechile. L-am mângâiat pe coamă, ca să nu necheze și el și am stat să ascult... Nu știam ce să fac: să mă fi dus cu calul, mi-eră teamă să nu fac prea mult zgomot; să mă fi dus singur, mi-eră teamă să nu necheze fugaru 'n urma mea. M'am aruncat apoi în șea și am pornit încet. Să fi mers ca vre-o cinci-zeci de stânjeni domnești, când zăresc de-odată o lumină. Descaléc și mă furișez până mai aproape. Se deslușîă o poiană și 'n poiană foc vesel de lemne. Doi haidamaci stau tolăniți lângă el. Vre-o șapte cai erau priponiți mai de-o parte. Ce fel de oameni puteau fi ăștia? Uitasem teiul scrijălat. Mă gândeam la oaspeții ăștia nepoftiți... Jocul flăcărilor îi lumina destul de bine. Portul îi arătă că nu-s din partea locului... Și ce căutau doi oameni cu atâția cai în inima pădurii prin ferul nopții?! Ce puteau fi de cât hoți de cai?! Bine! Hoți de cai, hoți de cai da' să-mi deă foc pădurii?! Să fi bătut numai nițel vântul, luă pădurea foc... Mă dădui după un arșar și

stătui la pândă. Căii se înecau une-ori în întunecul nopții, altele se deslușiau luminați pe ici-colea și aveau înfățișarea unor dobitoace de pe alte lumi. Hoții vorbeau dar nu-i puteam auzi... Intr'un rând îmi dete în gând să mă întorc în sat și să dau de știre la milițieni. Dar mă gândii că s'ar putea să plece până ne-om întoarce noi.. Să-i lovesc singur, mi-eră teamă să nu mai fie vre unul-doi ascunși pe unde-va și să tabere și ei pe mine...

Intr'un rând văd pe unul din ei că se scoală.

Cellalt ațâță focul. Apoi, după câte-va clipe, aud pe unul întrebând:

— A cui spuneaai că-i pădurea asta, măi Oneo?

— A lu' Măciucă.

— Ce fel de om e boeru' ăsta?

— Om ca toți oamenii. Ii plac și lui călușeii ca și nouă.. Am auzit că are un Murguleț de face 50 de poli.

Hoții tăcură iarăși. Focul slăbia. Căii întorceau din când în când capetele spre

el.. Pe de-asupra pădurii trecu un stol de pasări... Unul din hoți zise:

— Măi Oneo, hai să plecăm, că ne apucă ziua pe aici.

Celalt se ridică 'ntr'o rână:

— Du-te și desprionește caii ome-nești că eu pui șeile pe ai noștri.»

Înțelesesem că sunt numai ei amân-doi. Simții furnicături prin trup... Stam cu degetul pe trăgaciul revolverului. Murgul par'că erà de cremene, stà ne-clintit... Focul trăgeà să moară...

...Un ciuhurete înfioră pădurea cu stri-gătul lui... Hoții porniră. Unul luase trei; altul doi cai pe delături. Cel cu trei cai pe delături veneà drept spre mine. Cel-lalt țineà mai la dreapta.

Murgul meu începuse să schimbe din picioare. Il coprinsese un neastâmpăr ciudat. Hoțul se apropià mereu de mine... Uite-l numai la doi stânjeni,... numai la un stâjen; Și atunci, Murgul meu în-cepù să necheze deodată.

Stătù pe loc și întoarse capul spre tovarăș:

— Auziși, Oneo?

Ce erà de făcut?... L'am ochit în inimă și am tras... A căzut pe spate, pe cal și calul a rupt-o la fugă și la câți-va pași l-am auzit cum s'a prăvălit la pământ...

Cellalt hoț descălecă iute și se dădù după cai, împingându-i spre pădure.

— Să stai că te culc și pe tine!

Dar hoțul se făcè că n'aude și silià să între în pădure. Am pornit spre el dar m'am oprit câți-va pași căci mi-erà teamă să n'aibă și el vre-o armă de foc și să mă fulgere dela adăpostul cailor... Intră în pădure și încălecă:

— Hi, Șoiman!

Lăsai caii furați în plata Domnului și mă repezii în urma lui. Vream să-l prind viu, nevătămat, să-l leg fedeleș cu frâul calului și să-l aduc în bice pân'la curte... Pădurea se îndesise într'un rând de tot... Crenguțele uscate de pe jos trosneau când și când... Uneori mă izbiau în ochi, vârfurile crengilor mai joase... Dar goana țineà mereu... Caii strănutau din când în când... Nu ziceam nimic,

nici eu, nici hoțul... Și iată că deodată mijl înaintea noastră secera lunii printre copaci. Ne apropiam deci de marginea pădurii și nu mai erà de cât vre-un cias până la ziuă... Hoțul eși din pădure și stătù o clipă nehotărît. Il văzui cârmind la dreapta, pe urmă la stânga; pe urmă se puse pe goană drept înainte. Se lipise broască de greabănul calului. Murgul meu trăgeà de frâu să-l rupă. I-am dat drumul. A pornit în galopul lui furtunos, ușor ca un șoim. Dar Șoimanul hoțului gonià și el nebun și de câteva ori mi-se părù chiar că-l pierd din ochi și din auz... Atunci înfigeam nemilos pintenii în pânțele Murgului. . La Movila Săpată am ajuns pe hoț. Șoimanul lui căzuse. Hoțul stà cu măciuca de corn în mână gata să izbească:

— Măi care ești tu? — răcnește el.

Am descălecat, am lăsat calul la o parte și am tras un foc în vânt.

— Să nu îndrăznești să te miști, că te fulger! — zic eu, pornind spre el.

Se trăgeà acum îndărăt, neîndrăznind

să izbească. A început apoi a-mi da ocol, învârtindu-se ca o fiară în cușcă și când i-a venit bine s'a repezit ca o furtună spre Murgu meu, care stă la vre-o douăzeci de pași de noi.

«Haiti! Vrea să-mi fure calul» îmi zisei în gând și pornii după el. Dar el ajunsese cu câțiva pași înaintea mea... N'ar fi putut însă plecă căci eu l-aș fi ajuns... Il văzui parcă pipăind pe murgu la piept și dându-se la o parte. M'apropiai de cal: viu nevătămat...

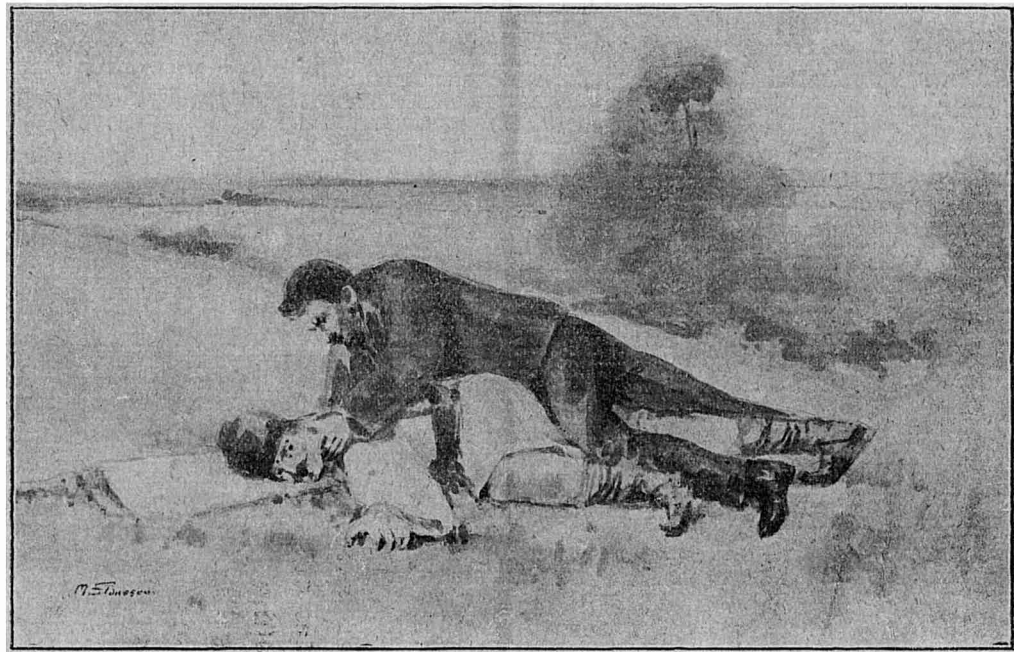
— Ei, drăcia dracului! — îmi zic eu. Ce-o fi căutat hoțul la calul meu?!

Și când iau mai bine seama, ce să văd?!..., Din pieptul calului țâșniă ca dintr'o tulumbă un șiroiu de sânge. Calul însă pareă că nu simte nici o durere, atât stă de liniștit...

Hoțul vrusese să-l fure, dar fiind-că n'avusese timp să încalece, îi băgase cuțitul în piept... Calul meu începuse a slăbi, a ameți: S'a legănat de câteva ori pe picioare, parcă ar fi avut „ticul ursului“ și s'a prăvălit la pământ... M'am

luat după hoț... Parcă mi-se pusese un puvoiu pe ochi... Mi-se părea că fuge și Murgu alături de mine... Hoțul era la vre-o cinci stânjeni înaintea mea și fugea sprinten.., Mie mi-se pusese un junghiu în splină... La câțva timp rămăse în urma hoțului cu zece stânjeni... Îmi venea să-mi smulg părul din cap de mânie... Și de odată zăresc ceva negru mai la o parte: zeghiă hoțului...

Asta era un semn că hoțul slăbise. Printr'o încordare de voință, mi-am luat mai mare iuțeală... Hoțul îmi era acum numai la trei stânjeni. Îi auziam gâfăitul răsuflării... Sudoarea îmi curgea în ochi. Și de odată văzui pe hoț cum dă în nas, ca împiedecat de ceva în cale: i se deslegase vânărilor de la opincă și călcase pe ele. I-am căzut în spate... Dar el s'a ridicat ca un urs, scuturându-se să scape de povară... Îl țineam strâns de gât, de pe la spate, și-i curmam încet-încet răsuflarea. Îl simții cum se pipăia cu mâna la brâu, apoi cum scoase cuțitul... Și atunci am sărit jos și i-am prins cu

I-am căzut în spate. (Pag. 77.)

amândouă mâinile mâna lui dreaptă mușcând-o cu cruzime. Cuțitul i-a căzut jos... M'am plecat, l-am luat și l-am pus în carâmbul cizmei...

— Ah! Mâncați-ași călăvia! — zise hoțul și își făcù loc de izbit cu măciuca...

Tocmai acum îmi adusei aminte că eu am revolver... I-am trântit un glonț în picioare. A căzut la pământ, văitându-se... M'am plecat peste el, punându-i mâna în gât. Hoțul mă apucă de piept, trăgându-mă la el... Îi pusei genunchiul pe piept:

— Stai câine, să-ți las nițel sânge.

Și-i creștai numai puțin beregata. Se căzneà să se scoale de supt genuchiul meu. Dar genuchiul meu par'că erà piatră de moară. Îmi venise o putere spăimântătoare...

Auzii odată un cucurigat de cocoș... Hoțul începù să se vaite:

— Nu mă omărî, boerule, că-mi mor copilașii de foame.

Stătui o clipă înduioșat... Hoțul pipăia pe la carâmbul cizmei să deà de cuțit. Văzând însă că nu-l găsește, îmi pune

măinile în gât. M'am zmucit în sus cu putere, scăpând din strânsoarea lui. I-am pus apoi țeava revolverului în frunte și am tras. Capul ridicat în sus, în încordarea luptei, a izbit pământul cu un zgomot surd; iar trupul se lungi de odată și înțepenì așa. Fumul pieri repede presărând în aerul înconjurător mirosul îmbătător al prafului de pușcă...

Când m'am ridicat în sus, luna erà de două sulițe pe cer. Spre răsărit se revărsau zorile. Îmi jucau numai flăcări pe supt ochi și din toate părțile parcă-mi venià un miros de sânge cald. Nu eram, nici trist, nici vesel; eram obosit... Ași fi vrut să dorm acolo în câmp, lungit pe leșul Murgului meu... Am pornit însă încet-încet acasă... A doua zi am dat de știre la subprefectură și am îngropat pe Murgu chiar în Movila Săpată?...

Cei doi călăreți intrară în pădurea Vitioarei. Copacii aveau umbre scurte... Caii, mușcați de pinteni, porniră în trap întins și cei doi călăreți se pierdură în adâncul pădurei.

NIȚA MÂNDREA

I.

Soțiel mele Lenuța.

Tuțuianca erà din moși-strămoși a Mândreștilor. Trei mii de pogoane de pământ gras ca untul, negrupăcură și toate într'un singur trup. Se puteà fãli boierul Eremia Mândrea cu o astfel de moșie. Cinci sate erau învoite pe ea: Tuțuenii, Răstoacele, Brătuleasa, Obaia și Gârliciu, toate sate de oameni muncitori și cuprinși, afară de Obaia, un sat de adunătură, unde erau oameni mai leneși și rău nãrãviți.

Au fost adevãrați plugari Mândreștii ăștia. Ei înțelegeau fericirea ascunsă în munca ostenitoare a țarinilor rodnice. Se sbăteau după treburi din zori până'n

noapte cât timp le erà dat sã trãiascã și închidea ochii liniștiți când le veneà ceasul de pe urmã.

Numai Eremia pãrea mai moale din toți Mândrești pe care-i apucaserã bãtrânii de prin prejur.

Tatãl lui, Florea Mândrea, trãise o sutã și opt ani încheiați. Când erà în puterea vârstei se bãgà supt carul încãrcat cu trei chile de bucate și-i ridicà podina de douã palme de pe scaunul din urmã ; iar când erà de nouã-zeci de ani se aruncà pe el ca un flãcău.

Eremia Mândrea aveà un singur fecior, pe Nițã Mândrea. Dupã ce a sfârșit vre-o cinci clase de liceu, Nițã n'a mai vrut sã mai plece la învățaturã și tat'sãu nu l-a silit de loc, ci l-a oprit cu el la moșie. Iar bãiatul ajutã pe bãtrân în treburile moșiei și bãtrânul își ziceà de multe ori în gând :

— Când oi închide ochii, știu încaltea cã las om !

Cãci Nițã Mândrea pricepuse tot rostul moșiei și toate chichițele isprãvnicilor și

pândarilor. Se înfipsese la muncă temeinică, știi, ca un plugar bătrân. După ce și-a făcut oștirea, s'a întors iar la moșie:

— Tată, mai odihnește-te și d-ta că destul te-ai z buciumat pân'acum.

Și astăzi, Niță Mândrea învârteà singur toate treburile moșiei. Bătrânului îi râdeà sufletul când îl vedeà pornind călare de diminecioră la câmp. Îl petreceà din ochi până pierrea în nedeslușitul crăpatului de ziuă. Iar seara îl pierdeà din ochi, de drag ce-i erà, când îl vedea venind de pe câmp, pârlit de soare și de vânt, prăfuit, răgușit. Și cum veneà, mâncà ce mâncà și plecà iar pe câmp, călare și cu revolverul la el. Ai fi zis că nu știe ce-i oboseala, parc'ar fi fost plămădit în cremene. Și boierul bătrân avù într'un rând un fel de vedenie a lui tat'său privind după fiu-său Niță. Apoi un gând lămurit i se înfățișă în minte:

— S'a scris în partea lui bunicu-său!

Așà erà.

Cu toată lumea se împacă bine boierul Eremia Mândrea, numai cu Obăienii, nu. Dac'ai fi așteptat să vie ei să-ți facă munca

ce-ți erau datori, țiis'ar fi scuturat buca-tele pe câmp. Când venià toiul muncii, își luau coasele pe umere și se lăsau în spre Bărăgan, unde luau câte 5 franci pe zi. La ierbărit nu'și învoiau de cât 40 — 50 de vite, dar dacă te-ai fi făcut în islazul lor, ai fi numărat pe puțin 70 de capete de vite mari. Iar când îi che- mai la socoteală, începeau să se vaete:

— De, boerule, parcă eu n'aș vreà să mă plătesc, păcatele mele?! Da' m'a lovit un necaz: mi-a murit un bou din jug și mi-am luat altu'n loc, că eu cu ei mă țiiu. Și-am rămas lipit, boierule. Nici mălai n'am!

Ori cine știe ce alt necaz spuneau c'a dat peste ei.

Mincinoși, puturoși și hoți, astfel de oa- meni erau Obăienii.

Niță Mândrea le știà portul și cum s'a întors din oștire, s'a lăsat greu pe ei.

— Lasă, tată, că le viu eu de hac!

— Numai să poți, flăcăule!

— Las' pe mine, bătrânule! De nu ți-i-oi da eu pe brazdă, să nu-mi zici pe nume.

Și în fiecare noapte Niță erà pe câmp. Dintre toți locuitorii învoiți pe moșie numai Obăienii erau mai hârbari.

Când și când vedeai câte-un partal de grâu păscut de caii lor.

Într'una din seri, Mândrea, tânărul, a plecat pe jos cam pe la cântatul de-al doilea al cocoșilor, spre Obaia. Iși luase cu el pe pândaru' Ion în care avea nădejde. Erà cam pe după Rusalii și grâul se săltase bine 'n paiu. Un puiu de vânt treceà șuerând peste câmp. Nori întunecați perdeluiau stelele. Ici-colea tufe de mărăcini jucau, înaintea drumeților, la bătaia vântului și luau în întunericul nopții fel de fel de înfățișări.

Când au ajuns în tarlăua din spre Obaia, s'au lungit în grâu. Nu se simțeà nimic, doar vântul cântà prin lanul întunecat.

După câtva timp, Niță Mândrea luă vorba :

— Măi Ioane, care i mai colțat în Obaia ?

— Da' să-i bată D-zeu, boerule ! Care

nu-i colțat? Vorba aia: a tunat și i-a adunat.

— Bine, bine, dar trebuie să fie un tartor între ei.

— De! Parcă Iancu Doca ar fi mai dat dracului.

— Are ceva vite ăsta?

— Păi... are vre-o șapte-opt capete cu totul. Eu mi-aș pune capul că el a păscut cu caii partalul din Gura Obăiei.

Cei doi inși tăcură iarăși. Vântul se întărâtase de tot și noaptea părea mai întunecoasă. Un fulger luminează de-o dată înălțimile frângând în nori o linie de foc.

— O să ne plouă, boerule — zise Ion.

— Pe ce cunoști tu?

-- S'a ridicat vântul din spre Ciardacu' Tătarului și fulgeră la sfințit. Numai de-ar stă vântul!..,

— Hai să dăm o raită până mai în fund!

Se ridicară și porniră. Mergeau încet, ascultând. Une-ori se îndepărtau spre a cuprinde mai mult loc. Alte-ori se lăsau pe vine, uitându-se peste grâu. Vântul le veniă în față.

Intr'un rând pândarul stătu 'n loc :
— Mi se părù ca un glas de om.

Ascultară amândoi cât-va timp. Intr'adevăr s'auzià ceva. Par'c'ar fi fost glas de femeie.

Boierul și pândarul se uitară unul la altul. Apoi Mândrea porunci :

— La pământ !

Mergeau încet, târându-se ca șerpîi. Vântul le duceà fâșăitul înapoi. Se târîră ca vre-o trei stâneni, apoi se opriră. O arătare de femee se deslușia 'naintea lor. Umblà prin grâu, se întorceà, da din mâini parc'ar fi aruncat cu bolovani și blodogoria din gurà de nu 'nțelegeai nimic. Ai fi zis că-i nebună.

Ion prinse binișor brațul lui Mândrea.

— Boierule, știi ce-i asta ?

— Ce-i ?

— Asta-i baba Rădoaia din Obaia. A venit să ia mana grâului.

— Dă'ncoa harapnicu'!

Și Mândrea s'a târît pe pantece spre vrăjiitoare, răsărind de-o dată în fața ei :

— Ai sfârșit cloanțo? Ei, acù să-ți plătesc,

Și dându-se cu un pas înapoi, a 'ncins-o strașnic în biciu:

— Na!

Când l-a văzut, vrăjiitoarea a rămas câte-va clipe 'npetrită în loc, apoi a rupt-o la goană. Mândrea după ea! Și bice!

Vrăjiitoarea erà 'n pielea goală și gonia să-și ia cămașa, fusta, brâul și basmaua de cap pe care le lăsase, pe semne, la capul locului. Dar Niță Mândrea o sfârcuià fără milă și une-ori întorceà biciul și-o sorcovià cu codiriștea de corn.

— Na, cotoroanță! Na'ți fermece! Na-ți vrăji!... Na!... Na!

Baba mai fugi o bucată de loc, apoi căzù cum cade bou'n jug.

Niță o arse peste spete cu harapnicul:

— Unde ți-s cămășile, sgriptoroaico?

— Aoleo!... Hâ! Sânt mai colea așa.

-- Du-ne la ele.

— Vă duc boierule, vă duc, păcatele mele ale rele!.. Aoleo!

Cămașa erà întinsă pe pământ cu mânecile aduse supt ea, la spete; ciumberul

din cap flutură, prins de o tufă de alior, fusta eră cocoloșită mai la oparte, iar brâul șerpuiă printe ele ca o cărărușă de sânge.

— Ia vezi tu, mă Ioane, ține ceva ciumberu-ăla?

Pândarul luă basmaua, o răsucì în mâini ca pe o funie și trase de ea:

— Ține boierule!

— Dă-l încoa.

Mândrea prinse mâinile babei, i le aduse la spete și i le legă strâns. Apoi se dete un pas îndărăt și o sfârcuri peste piept:

— Să mai vîi și mâine noapte, dacă ți-o fi dor de zeamă de biciu.

Baba pornì ca scăpată din pușcă, dar după ce fugì ca la o svârlitură de băț, căzù... Au deslegat-o a doua zi niște drumeți care și-au făcut cruce când au văzut-o.

Obaia urlă, Baba Rădoaia, spaima satului, să o pață așa?! Ea care legă ploile, lua laptele vacilor și mana bucateolr, ea care stăpâniă ca un duh necurat

toate bunătățile, să aibă trupul numai vânăta de harapnic?!.. Al dracului om trebuie să fie dar Niț'ăsta al boerului!..

II

Mare minune! Să treacă Ispasul, să treacă și Rusaliile și boerii noștri să nu mai facă numărătoarea vitelor la Obaia! Pân' acum se știà: la Ispas, numărătoarea. Boerul bătrân dà de știre de cu seară prin isprăvnicelul Obăiei, Neculai și a doua zi vitele se'numărau pe câmp căci curtea boierească erà departe de islazul Obăienilor.

Nici odată nu se găsisè vre-o vită care să nu fie învoită.

Boierul știà însă că Neculai e ajuns cu Obăienii și le spune 'n ajunul numărătorii ca a doua zi să nu deà la păscut vitele netrecute 'n contractul de ierbărit.

Niță Mândrea a pus picioru 'n prag:
— Bătrânule, numărătoarea Obăienilor o fac eu anu-ăsta și nu pe câmp, ci aci, la curte.

— Biiine, băiete!

Și 'ntr'o Duminică, așa pe după nămiezi Niță Mândrea porni cu Ion și cu alți doi pândari, călări toți și cu harapnice în mâini.

Dădură pe după cimintir și o luară pe hotarul din spre răsărit.

Când a 'nceput a sē zări Obaia, au abătut și au intrat în pădurea arendașului vecin. De-acolo vedeau, dar nu puteau fi văzuți. Când au ajuns aproape de islaz, au descălecat. Simion porni la Obaia să cheme pe Neculai. Înțelegerea erà așa : Simion să cheme pe Neculai fără să spuie ce nevoie are boierul de el și cu toții să ia din urmă cireada Obăienilor și s'o ducă la curtea boierească 'n Țuțueni.

Boierul și cu cei trei pândari așteptau în marginea pădurii. Vitele pășteau pe islaz. Unele se răslețiseră. Iarba erà frumoasă, deasă-perie, întunecată de verde ce erà. Ici-colea câte-o floare de păpădie părea ca un ban de aur. Văcarul stà rezemat în bătă mai la o parte, hăind când și când la vre-o vită ce se prea îndepărtà :

— Nea, boală, nea, mîncă-te-ar lupchii!
Apoi bâta-sbură, vâjâind, învîrtindu-se
și izbea înfundat.

După cât-va timp se văzù venind din
spre Obaia Simion cu Neculai, isprăvni-
celul. Acesta însă nu erà singur. Un
mînz de copil se ținea după el. Erà
numai cu scurta, în capul gol și cu pi-
cioarele goale. Când s'au apropiat de
boier, așa în cât să poată fi auzit de el,
Neculai se răstî la băiat.

— Da' du-te acasă, mă nespălatule.
La cei vii cu mine? La colaci calzi?

Băiatul s'a întors nițel îndărăt, apoi
s'a oprit în loc, s'a uitat la boier și la
pândari, apoi a venit încet-încet la ei.

— Știi, la ce te-am chemat, neică
Neculai?

— Știu, boierule, dacă mi-ei spune.

— Uite să luăm-dinapoi vitele Obăie-
nilor și să le ducem la curte la înnumără-
toare.

— Păi nu crez să putem, boierule,
c'abat boalele dracului în lături și strică
grâul.

Vacarul mergeà înainte. (P'ag. 92).

— Sântem o grămad'aici. Șase oameni.
Hai, roată 'mprejur !

Călăreții se împrăștiară și începură a hăl la vite și a le adună mai aproape. Băiatul lui Neculai o luă rara-rara și se îndepărtă.

La început fu greu. Vitele, speriate, abăteau, fugeau care 'ncotro, par'că dase strechea 'n ele.

Dar cei patru călări, le veniră 'n curând de hac, le strânsură și le porniră pe drum.

Văcarul mergea 'nainte, Mândrea și cu Ion mergeau călări pe stânga, ceilalți doi pândari pe dreapta, iar Neculai în urmă.

Când au apucat pe drumul dintre lanuri vitele, s'au înșiruit și mergeau de minune. Un nor de praf se ridica 'n urma lor.

Când și când câte una mai lacomă abăteà în lături smulgând din mers câte o gură de grâu pe care-l mestecà iute.

Și de-odată pândarul Ion s'apropie de boier și-i șoptește:

— Ia te uită în urmă, boierule !

Un cârd de oameni veneà din spre Obaia.

Cămășile lor albe, de sărbătoare, li se puteau desluși de-a binele.

— S'a ridicat Obaia toată! — șopti iar Ion.

Acum înțelegeà Mândrea rostul aceluia băiat ce venise cu Neculai. El dăduse de știre Obăienilor. Aceștia veniau mai în fugă, mai la pas. Toți aveau ciomege în mâini. Când au venit la vre-o douăzeci de pași în urma cirezii, au tăcut de-odată. Apoi, unul răsări 'n calea văcarului:

— Da 'ncotro, măi neică Jâgăleo?

Văcarul întoarse capul spre boier.

Vitele 'ncepură a se răsleși. Pândarii se strânseră lângă Mândrea.

— Măi, ce vreți voi? — întrebă acesta pe Obăieni.

— De ce ne iei vitele? — răspunse unul din grămadă, întrebând.

— Să le 'număr.

— Da de ce nu le 'numeri pe câmp ca pân'acum?

— Fiind-că nu vreau!

— Nici noi nu vrem să ne duci vitele la curte. Ce? E colea curtea?

— Păi parcă-i cum vreți voi?

— Abateți vitele 'ndărăt, mă!—strigă un Obăian.

Vitele se împrăștiară prin grâu. Mândrea dădù pîteni calului și pornî spre Români, sfârцуind din fugă vr'o doi-trei. Dar oamenii lăsară vitele și se ștrânseră repede în jurul lui. Pândarii goniau vitele afară din tarlale, căsnindu-se să le ție pe drumul îngust dintre ele.

Unul din ei dădù peste vr'o trei Obăieni care-i apucară calul de frâu. Un țăran dădù să puie mâna pe dârlogii calului lui Mândrea, dar acesta'l arse nemilos cu harapnicul. Cercul de oameni se strângea din ce în ce mai mult și boierul vedeà bine că de l-or înghesu, nu scapă neciomăgit.

Deodată cercul de lume se rupe chiar în fața lui Mândrea și din el răsare un Rumân voinic, cam întunecat la față.

— Ce-i, boierule, ce-i?

Oamenii se apropiau mereu. Calul lui drea începù a se neliniști.

— Da' tu care mai ești, mă? întrebă Mândrea pe cel ce-i stă 'n față.

— Eu sunt Iancu Doca.

— Și dacă ești Iancu Doca, ce?

— Ia nimic!... Da' ce ai d-ta cu noi? Vedeà bine Mândrea ce-i de făcut. Cu glasul domol, întrebă:

— De ce nu sânteți oameni de treabă și vă puneți de pricină?

Atunci răsări și Neculai isprăvnicelul în fața Obăienilor?

— Măi creștinilor lui Dumnezeu, fiți oameni de omenie și lăsați boerul să-și facă numărătoarea.

— S'o fac'aici, s'o facă aici! — răspunseră mai multe glasuri.

Oamenii însă se dădură încet-încet înapoi. Același gând îi străbătù pe toți de odată: «I-e frică boierului, că și-a domolit glasul».

Veniseră cu ciomegele, dar nici unul nu îndrăsnise a-l ridică. Dacă însă unul din ei ar fi isbit în boier, ar fi tăbărit și cei-lalți pe loc.

Cercul de lume se trăsese 'ndărăt cam de vre-o doi stânjeni. Apoi lumea a început a se 'ngrămădi numai în fața boierului, lăsându-i drum la spate. Iancu Doca stă neclintit în fața lui.

«Acum e acum» ! gândi Mândrea. Cărmi calul spre stânga. Apoi calul jucă, se dădu înapoi, înspre oameni. Aceștia se traseră și mai îndărăt. Toată lumea credea că boierul vrea să le spue ceva, dar nu stă calul.

— Tu nu te dai îndărăt, nu ?

Doca vedeà că pe el 'l întrebă Mândrea. Dar n'avu timp să zică nimic, căci boierul înfipse pintenii în burta calului și trecând pe lângă el, îl trăsni cu codiriștea peste ochi, din fugă.

Obăienii începură a 'njurà și a-i strigà în urmă. Câți-va mai iuți de picior se luară după el. Dar Mândrea aveà cal bun și durduia pământul supt el. Când se uită 'napoi, Obăienii erau tot la sfat, în mijlocul drumului prăfuit, părând o pată de zăpadă...

A doua zi islazul Obăiei erà pustiu.

Când a venit cireada la păscut, pândarii boierești eșiră în calea ei:

— Măi, neică Jăgăleo, fă-te 'ndărăt cu vitele că nu le mai primește boierul la ierbărit.

Cireada s'a întors în Obaia. Vițeii legați prin curți mugiau, vacile răspundeau din uliță și eră un muget necurmat, o jălanie de vite de par'că venise sfârșitul lumii.

O greșiseră Obăienii. Credeau c'au pus genuchiul și pe Niță Mândrea, dar când auziră seara de întâmplarea cu cireada s'au uitat mirați, înfricoșați, unii la alții.

— Ce-i de făcut? — întrebă unul.

— Să eșim mâine noi cu vitele la islaz și să ciomăgim pândarii! — răspunse Iancu Doca.

Și a doua zi până 'n ziuă Obăienii începură a sosi cu vitele la iarbă. Pândarii boierești erau pe islaz și veneau spre ei. Un car cu doi boi se duceà pe semne la moară. Eră car boieresc. In scoarțe aveà foi de porumb. Argatul mânà boii pe din cea. Carul se oprì

lângă puț și argatul dejugă boii să-i adape.

— Da 'ncotro măi? — întrebă un Obăian.

— Ia pân' la moară la Găvanele! — răspunse argatul.

În acest timp pândarii se apropiară de Obăieni.

— Măi, oameni buni, luați-vă vitele îndărăt că nu le mai vrea boierul pe moșie.

— Ia vedeți să nu vă rămână oasele pe aici, — răspunse Iancu Doca.

Pândarii se puseră de pricină. Obăienii, tăbărîră pe ei. Se amestecară printre vite.

— Dă-i mă!

Dar iată că de supt foile de porumb din carul boieresc răsăriră de-odată Niță Mândrea cu trei jandarmi și brânci la Obăieni. Puseră mâna pe Iancu și pe alți câți-va și-i legară burduf. Ceilalți Obăieni se 'mprăștiară ca puii de potârniche. Cei legați fură lungiți la pământ și bătuți pân' n'au mai zis nici cârc. Apoi fură deslegați.

— Așa! Acum luați-vă vitele de dinapoi și duceți-le la voi în sat să mănânce pământ. Și să nu mai prind picior de Obăian pe moșie, că vă împușc ca pe câini! — zise Mândrea.

A treia zi Obăienii erau în păr la curte în Țuțuieni. Își luaseră de la poartă căciulile și pălăriile din cap și se apropiau tăcuți, smeriți, pocăiți. Iar Niță Mândrea, zărindu-i pe fereastră, le ieși în cale, șoptind bătrânului:

— S'au dat pe brazdă Obăienii noștri. Apoi către ei:

— Ei, ce-i povestea?

— Ce să fie boierule?!... Ia rău! Ne mor vitele de foame.

— Cine-i de vină?

— De!

Mândrea a chemat pe primar la curte și a făcut ispașă la fața locului. Stricăciunea făcută grâului în ziua când eră să se facă numărătoarea a fost pusă în spinarea Obăienilor, în muncă: s'a încăputat numai din globitul lor douăzeci de pogoane de seceră.

Când a venit vremea secerișului, Obăienii asudau pe lanurile Mândreștilor în rând cu ceilalți locuitori. Niță Mândrea îi îngenuchiase.

III.

Dăduse Dumnezeu un an bun și se făcuse grâul de pomină: două chile la pogon și pe alocuri săriă și peste două chile cu două-trei băniși. Intr'o Luni de dimineață batozele au început să urle. Grâul roșu, greu la bob, curgea'n trăgători și veniă la vânturătoare, iar de-aci se făcea vraf pe zăblae curate de unde-l încărcau argații și-l duceau la magaziiile boerești. Mândrea sta mai-numai pe batoze. Coșarii băgau năvalnici la val: erau în capetele goale, cu ochelari de morar la ochi, cu mânecele cămășilor prinse'n zăvolniși. Și de acolo, de sus supraveghia Niță tot mersul treburilor: rânduiala carelor ce veneau cu dijma, mersul machinei, încărcatul în saci, târâșurile de paie ce se îngământădeau mai încolo porcoae-porcoae ca niște mușuroaie aurii. În trei

săptămâni treeratul s'a isprăvi și Niță Mândrea a pus la ogoare și atunci bătrânul Mândrea i-a spus, bătându-l pe umere:

— Lasă-mă pe mine la ogoare, flăcăule, și tu du-te unde-va de mai răsufală.

— Mă duc în baltă să-mi văd averea mea.

— Du-te și în baltă.

— Să iei seama, bătrânule, la plugurile Obăienilor. Pune-le adânc și dă-le brazdă îngustă. Să-i calci pe negândite, că-i prinzi cum saltă plugurile mai în față.

Și cei doi boieri au urmat înțelegerea ce-o puseseră la cale.

Mândrea erà bun-bucuros că se poate repezi în baltă.

Țuțuianca da cu un cap în Dunăre, de la Gura Verigii și până'n privalul Cirhanalei. Ostrovul Morii din fața Țuțuenilor erà tot al Mândreștilor. O perdeà de sălcii și mlaștini și stuf și papură. Acolo băgase Niță Mândrea o turmă de porci, turma lui, avere desbășcăluită de a lui tată-său. Porcii aveau pașă de păscut, noroiu de tăvălit și pește când secau mlaștinile.

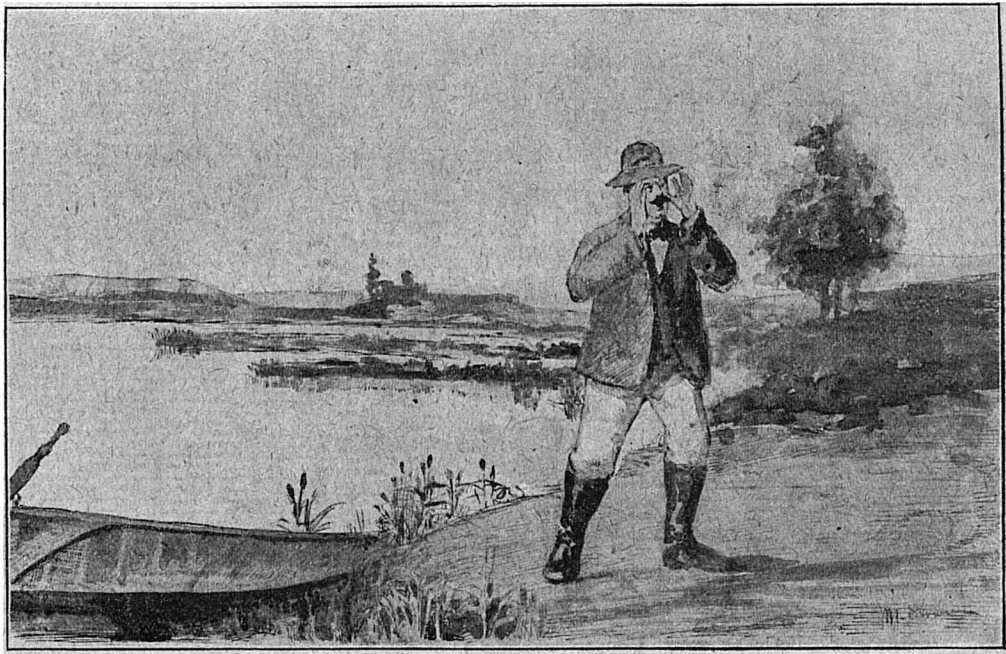
În ziua aceea Niță porni de dimineață cu luntrea. În clipele acelea înviorătoare ale luminatului de ziuă, apa părea presărată cu pulbere de pietre nestimate roșii ca sângele. Apoi încet-încet pulberea roșie se stingeà, se mohorà și apa luà luciri de oțel. Pe alocuri se făceau crețuri mici-mici par'c'ar fi niște solzi de argint. Și'n coastele luntrii cipciiau atât de dulce apele ce izbeau! Erà un cântec, un cântec ușor, par'c'ar fi un cântec de leagăn. Spre dealurile Dobrogei soarele se ghicià. Apoi o geană roșie răsări într'un vârful și crescù repede, iar după câte-va clipe rotogolul înfocat scăpără de lumină și de tinerețe. Ai fi zis că răsare pentru întâia-ora. Malul Dunării rămăsese în urmă. Vâsla trăgeà involburând apa în pâlnii mici. Niță se gândià la averea lui. Când a trecut în ostrov, a legat luntre de salcie și a dat gură la porcar:

— Măăăi Radule măăă... Uiuuu măăă!

Glasul răsună până'n adâncul ostrovului, dar porcarul nu răspunse nimic.

Mai chiui de vre-o două ori. Nimic.

— Mare drăcie! își zise Mândrea și porni spre purcăreață.

Măăă ! Radule măăă. . (pag. 104).

Când a ajuns pe grindul purcăreții, și-a zărit porcaru dormind cu fața 'n sus. S'a apropiat de el încetinel cu gând să-l prinză dormind și să-l încolțească. Dar când a fost numai la doi pași de el, a rămas în loc, împietrit: porcarul erà legat la ochi, cu călușu'n gură, legat fedeleș și de mâini și de picioare.

A'ngenuchiat lângă el și i-a scos călușul din gură și legătoarea de la ochi.

— Ce-i mă?

Porcarul se svârcoleà să se ridice'n sus. Mândrea-i tăă funiile cu care erà legat.

— M'a călcat hoții, boierule.

— Ei cum?

— Îmi strânsesem de cu seară turma toată'n purcăreață și făcusem un pui de mămăligă, că eram flămând nevoie mare. Pă urmă, mă pusei așa'ntr'o rână și ațipii. Dar țânțarii nu-mi dădeau răgaz. Aprinsei niște gunoi să-i sperii cu fumul și mă dădai în spatele colibii. M'a furat somnul. Într'un rând mă deștept și mă uit pe cer.

Erà de cu seară. Mă 'ntorc pe partea

ailaltă și adorm. Nu știu cât oi fi dormit. Mă deștept iar în grohăituri de porci. Le dau gură să-i liniștesc. Aș! Ei guițau și se sbăteau par'că dase lupu 'n ei. Pui mâna pe bici și mă scol să mă duc la ei. Când m'am ridicat în sus, doi haidamaci sar de după colibă 'n fața mea. Eu, buimac nițel de somn, nu i-am putut desluși deodată bine. Numai ce aud pe unu:

— Dă-i mă!

Și pân' să mă desmetecesc, m'am și pomenit trăznit cu ghioaga 'n cap. Am căzut în genuchi ca boul la tăiere. Și haidamacii au tăbărât pe mine și m'au legat fedeleș cu călușu 'n gură. Erau spoiți pe obraz cu funingine și negri ca dracii. Apoi au pornit la purcăreață, unde i-am auzit alegând porcii ai mai frumoși. Câți or fi luat, nu știu. I-or fi pus în luntre și s'or fi lăsat spre Brăila.

Boierul ascultă cu luare aminte, uitându-se 'naintea lui.

— Da' n'ai cunoscut tu așa de pe glas, dacă-s oameni din partea locului?

— De, boierule, ce să zic? Nu i-am cunoscut.

— Zici că erau spoii cu funingine pe obraz?

— Ăăă!

— Atunci sânt de pe la noi.

— Așa mă taie și pe mine capul.

Se duseră la purcăreață. Șase porci lipseau.

— P'ăi mai frumoși i-au luat, boierule, luà-le-ar Dumnezeu mințile! Grași ca niște mânzați.

Boierul nu zise nimic-nimic. Iși îndesă pălăria mai pe ochi și porni singurel prin ostrov.

Căldura începuse a se simți. Jăpșile dormeau acoperite cu foi de plutniță. Pe-alocuri se zăreau nufări ce începeau să se deschidă. Din covorul închis al foilor, florile de apă răsăreau ca niște stele de argint. Când și când câte-un pește se bătea la adânc. Din sălcii ningeau semințele ușoare, albe, ca niște fulgi de zăpadă. Păpurișul cântă. Printre foile lui verzi, întunecate, drepte, ascuțite pe margini ca un cuțit cu două tăiușuri, se deslușeau pe alocuri mosoare ruginii de

sămânță. Rugii de mure pecingineau marginile potecuței, se acățau de hainele lui Mândrea.

El treceà înnainte, cu mâinile la spate, cu capul plecat în jos, cu pălăria îndesată pe ochi. Câte-un corcodel se băgà afund în jăpșile apropiate, tulburând liniștea cuprinsului. Scorburile sălciilor bătrâne erau pline de vespare. Fire albe, suptiri se țesuseră de la o tufă la alta și în lumina soarelui piereau une-ori par'că s'ar fi topit de suptiri ce erau. Un partal de rogoz se ivi de-odată 'n calea boierului. Prin el se săltau ici colea flori albastre de lemnie. Mândrea se trânti în el, cu fața 'n sus, cu mâinile pe după cap, cu pălăria pe față. Toată duhoarea sudorii din căptușeala pălăriei îi veneà în răsufolare. Și-i erà cald, par'c'ar fi fost în cuptor. Și gândurile zburau ca albinele într'o zi frumoașă de vară și iar i se întorceau în suflet, bătând în poartă cu aceiași întrebare :

— Oare să nu fie Iancu Doca la mijloc ?
Și inima lui îi spunea mereu :

— Păi dar cine?

A stat așa culcat în rogoz multă vreme, apoi a pornit spre purcăreață și de-acolo la curte. Numai seara a spus bătrânului întâmplarea cu porcii.

— Eu mi-aș pune capul pe tăietor că Doca mi-a făcut-o.

— De!

Și tocmai prin postul Crăciunului a răsuflat hoția. Se întâmplase o bătae în Obaia și unul din cei bătuți a strigat către Doca:

— Lasă că te spui eu boierului că i-ai furat porcii.

— Da' n'ai fost și tu cu mine?—răspunse Doca.

Și din Obaia s'a auzit în Țuțueni și Ion s'a 'nfățișat într'o bună dimineață la boier:

— Boierule, tot Doca a furat porcii

— De unde știi tu?

Apoi iacă ce fel: și pândarul i-a spus ce se vorbià prin sat.

Parcă-l luase o apă. A spus să-i puie șaua pe cal și a plecat turbat la Obaia,

brânci la Doca acasă. Calul îi erà numai apă. Nevasta omului bănuia că nu-i bine.

— Un' ți-e bărbatul, femeie!

— S'a dus să 'ncarce niște ciocani de la târlele Măgurenilor.

Vânt spre târle!

Dar după o goană de cal și-a mai domolit mersul. Un cărăuș îi eșì în cale:

— Măi creștine, mai sânt ciocani mulți la târle?

— Sânt boierule.

— N'ai văzut carele mele pe-acolo? Le-am trimis de-azi dimineață.

— Nu erà nimeria, boierule.

— Nimeni, nimeni!

Nici picior de om străin.

A cârmit calu 'n loc și s'a 'ntors 'napoi. Capu-i dogoria. Cât gonià de tare și i-se păreà că nu mai ajunge în Obaia. Lumea începù a se zărì pe la vrămiți. A intrat călare în oborul lui Doca. Nevasta ăștuia i-a eșit iar înaintea. Mândrea a 'ncins'o în biciu:

— Să'mi spui unde-i bărbat-tău, că dau cu calul peste tine,

Femeia s'a făcut ca de ciară și n'a mai scos nici un cuvânt. Dar după câte-va clipe i-a venit nițică inimă:

— Ia vine 'ncoa, lancule, că nu-ș ce are boierul cu tine.

Doca eșl la iveală ținând într'o mână un topor și într'alta un lățișor de brad. Ai fi zis că tocmai cioplea cevà și s'a uitat cu toporu 'n mână.

Când l-a văzut, Mândrea a descălecat și s'a repezit spre el:

— Ah! Hoțule, mă furași, hai?

Și ridică codiriștea biciului să pocnească.

Dar Doca stà neclitit în fața lui. Lățișorul îi scăpase din mâna stângă.

— Să nu dai boierule, că se face moarte de om. Eu nu ți-am furat nimic.

— Așa!?,. Incă vrei să mă și sperii?

Și repezind harapnicul spre el, îl arse ca fulgerul peste ochi.

Na, pui de năpârcă!

Omul a prins toporul cu amândouă mâinile și a dat să isbească. Dar Mândrea îl apucase repede la mijloc pe supt brațe și ridicându-l în sus, începù a-l su-

pune. Toporul căzù jos. Cei doi oameni erau acum strânși piept la piept. Lumea începù a intrà în oborul lui Doca. Nici un om însă nu s'apropià.

Doca se opinteà să salte de la pământ pe Mândrea. Dar aceasta par'că erà de plumb.

Mâinile lui se încleștaseră pe dinapoia dușmanului și îl strângeau. Incheieturile pârâiau. Și punând apoi toată puterea în piept, s'a lăsat peste Doca, îndoindu-i mijlocul. Ai fi zis că vreà să-l frângă cum frângi un pom subțire. Dușmanul se făcuse roșu ca racul la față și ochii i se măreau.

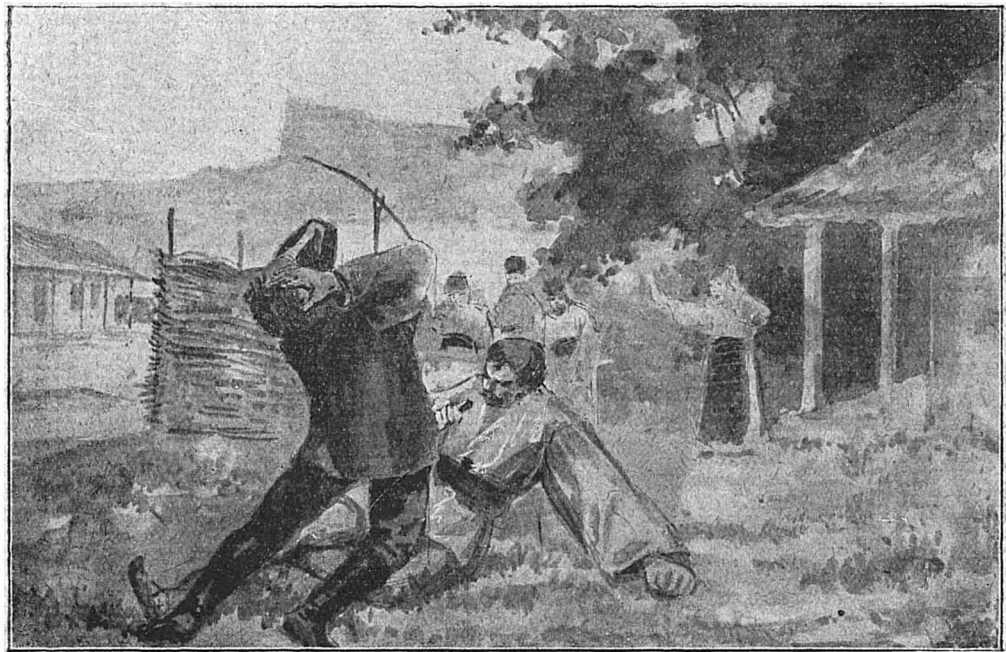
— Săriți lume că-l omoară! — țipà femeea lui.

Dar lumea nu se mișcă.

În cele din urmă Doca se îndoi, șovăi și căzù la pământ. Mândrea îi puse mâinile în gât.

— Să sări la mine hoțomane, hai?

Ii pierise mânia ce o avea pe el pentru hoția făcută. Il aveà sub genuchiul lui, pe el, pe Doca, bățaușul satului. Să-l

Și Mândrea căzù pe spate, străpuns cu cuțitul lui Doca. (Pag. 115).

omoare? La ce? Îi trecuse necazul Să-l ție sub genuchi vre-o cât-va timp, apoi să-l încingă în biciu și să-l facă scăpat...

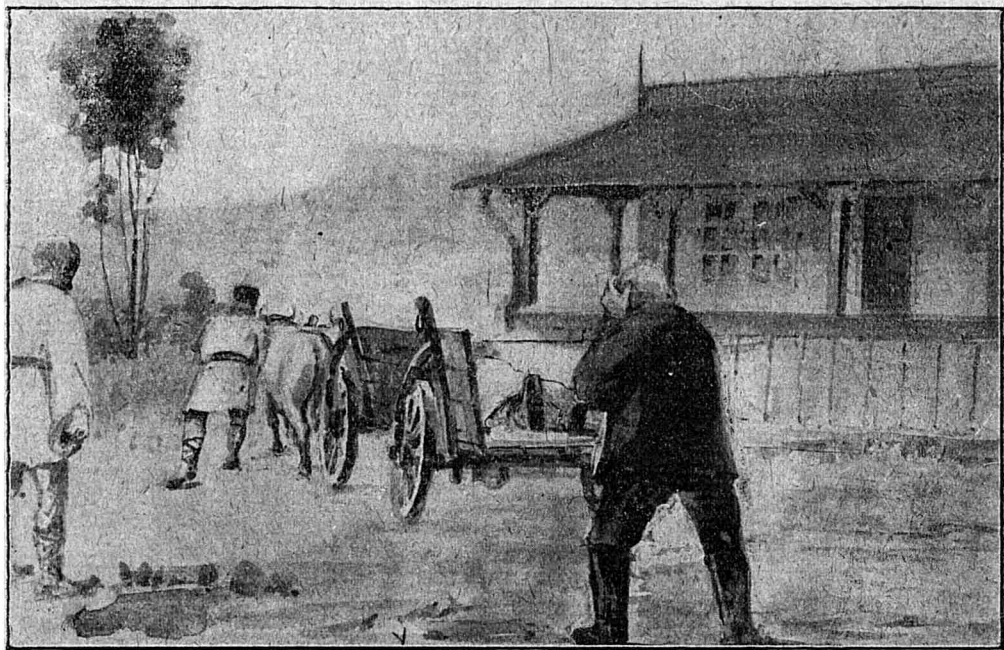
— Ah!...

Și Mândrea căzù pe spate străpuns de cuțitul lui Doca. Hoțul se folosise de cele câte-vă clipe și îl înjunghiă pe dedesupt. Apoi se sculă, aruncă peste casă cuțitul și o luă la fugă. Nici unul n'a sărit după el, atât erau de zăpăciți...

Seara un car intră în curtea boerească. Pe dușumelele carului eră întins Mândrea cu fața 'n sus cu mâinele pe piept. Pânzătura albă cu care eră acoperit, eră pătată de sânge. Boierul bătrân, când a aflat cum i-a perit flăcăul, a început să'și smulgă părul din cap și a urla prin curte;

— Mi l-ați mâncat fript, hoților!

Iar la două luni a murit și el, și neamul Mândreștilor se stinse.

Mil-ați mâncat fript hoților. (pag. 115)

DIN DRĂGOSTE

Două neamuri nu se puteau suferi în Drăgaica: neamul Bivolăreștilor și neamul Beldieștilor. Eră o racilă veche între Stoica Bivolaru și Năstase Beldie și pe lângă ei se îndușmăniseră și rudele unuia cu ale altuia.

Azi auziai că unul a dat cu toporu 'n vaca celuilalt fiind-c'a prins-o 'n grâul lui; mâine-poimâne aflai că cellalt a scufundat luntrea ăstuia după ce i-a umplut-o cu pământ până peste usnă.

Pârile la boer nu mai conteniau: Bivolaru mâne cu caii 'n luțerna din luncă; Beldie fură grâu din clăile boerești.

Trăiau în dușmănie și pe semne că de-aceea îi certase Dumnezeu în acest an cu o secetă atât de groaznică. Muriau vitele

de foame 'n bătătură și semănăturile păreau arse pe ogoare, ca atinse de aripi de foc. Nori negri se ridicau une-ori în văzduh, dar nu 'și scuturau ploaia lor bine-făcătoare asupra Drăgăiciei, ci se duceau grăbiți să reverse 'n alte locuri bucuria bielșugului.

Eșit-a popa de mai multe ori la câmp cu sfintele icoane, dar în zadar. Până când desnădăjduiți și amărâți, oamenii se rugară să aducă pe Sfânta de la Rotata.

Și într'o Duminică, Sfânta se apropiă de Drăgaica. Toată suflarea din sat i-a eșit departe în întâmpinare. Dar când a ajuns la hotarul țarinelor Drăgăicenilor, Sfânta s'a lăsat de-o dată grea și boii n'au mai putut-o mișca din loc. Inșiratu-s'au oameni pe lângă boi, pus'au alții umerii la leocile carului, adus'au alte perechi de boi cu tânăli: opt perechi n'o putură porni.

— Ne bate Dumnezeu, fiilor, pentru păcatele noastre! zise popa. Plecați-vă frunțile 'n țărână.

Și oameni îngenuchiară pe pământul ars, atingându-l cu frunțile, sărutându-l.

Popa citia cu glașul tremurător și sfinții de pe icoane străluciau în lumina veselă a soarelui de Mai, păreau că stă să se desprindă și să se înalțe în văzduh. Femeile suspinau cu fețele ascunse în palme, copiii încremeniseră cu ochii în pământ, tineretul părea îmbătrânit fără vreme.

Și cu toate rugăciunile făcute, n'a fost chip să pornească Sfânta înspre țările Drăgăiciei. Dar când a întors carul, Sfânta s'a făcut ușoară ca un fulg și au dus-o la mănăstire — după cum spusese popa.

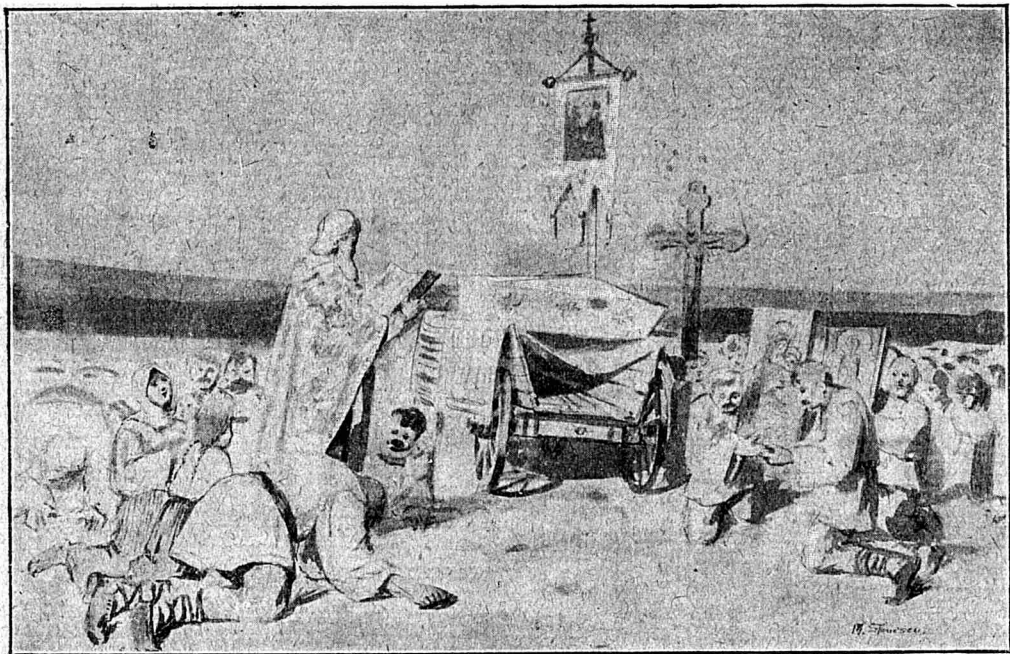
Și toată lumea eră încredințată că din pricina dușmăniei celor două neamuri, le dă Dumnezeu o palmă atât de aspră.

Dar nu trecù mult și se dădù pe față una din acele taine adânci pe cari nu-ți vine să le crezi așa cu una cu două pentru că ele cuprind minuni pe care noi nu le mai putem înțelege.

Iată cum s'a întâmplat.

Trecuse vara cea secetoasă și plină de sărăcie și venise iarna.

Două săptămâni de-a rândul curseră

Popa citea cu glasul trémurător. (Pag. 119).

sloi pe Dunăre și într'o noapte sloii s'au oprit, durând pod de ghiață pe fața apei. Dar nimeni nu se încumetă să dea dincolo, cu piciorul, necum cu sania, pentru că nu se lăsase încă un ger strașnic care să îngroașe stratul de ghiață dând ast-fel strășnicie podului. Din potrivă : vremea se înmoinase iar, așa cam pe la amiază streșinile picurau.

Cine să îndrăznească dar să dea dincolo pe-o ast-fel de vreme?!

Și iată că tot s'a găsit cine-va. Și știți cine?

Anica, fata lui Stoica Bivolaru. Trebuiau de-ale gurii porcarului în baltă pentru că nu-i putură da din destul până a nu începe să curgă sloii, iar după ce au început a curge, nu mai erà chip de dat dincolo. Venise de vre-o două ori porcarul până în malul de dincolo al Dunării și chiuise la stăpână-său, Bivolaru, să-i aducă de mâncare că se duce altfel. Și într'o bună dimineață Anica 'și-a pregătit cele trebuitoare, 'și-a pus traista în gât și a pornit la Dunăre cu doi araci în

mână. Când a ajuns mai la adânc, ghiața a început a pârâi și atunci fata s'a lăsat în patru buși, ținând în fie-care mână câte un arac de-a curmezișul. Se târâ pe buși și coprindea cu aracii mai multă ghiață decât ar fi cuprins cu mânilor, așa în cât greutatea ei nu se lăsa numai unde-i stă trupul.

Uite așa a trecut până dincolo.

Dar iată că 'n aceeași zi o veste străbătù repede tot satul, scoțând oamenii de prin case :

— A pornit ghiața! A pornit ghiața!

Bivolaru sări ars în sus și alergă într'un suflet pe malul Dunărei unde începuse a se strânge lumea,

Ghiața pârâia ca o uriașe clădire ce stă să se surpe. Pe alocuri se rupeau din ea brâie mari, bolovani, stane albe, vineții și se rostogoleau, se înălțau unele peste altele, alunecau prăval, cu un fâșiit neobișnuit auzului. Alte-ori mișcarea, frământarea, contenià ca și când podul de ghiață se înțepenià în maluri spre a nu fi rupt. Dar atunci se auzià un urlet prelung,

neobișnuit, înspăimântător că un urlet ce prevestește un năprasnic cutremur de pământ.

Și după cât-va timp, ghiața se rupse 'n sloi mari cât două-trei pogoane de loc și sloii începură a se mișcă la vale, greoi, strâmtorați unii de alții

Bivolaru văzù repede primejdia în care-i erà fata: de se porniau sloii cine știe când se curățà apa de ei spre a putea trece fără primejdie s'o ia din baltă; de se lăsà noaptea ger, fata lui — netemătoare cum erà—și amăgită de nemișcarea sloilor, ar dà dincoace și, poate, că tocmai atunci pornià iar ghiața.

Fără să mai stea mult pe gânduri, alergă acasă de'și luă vâsla, toporul și o cange. Coborî apoi la vale și începù a se umeri cu o luntre mică a unui frate al lui. Planul lui erà așa: să târască luntrea pe ghiață ca pe o sanie, și când da de apă să se urce în luntre. Îi mai trebuia însă un tovarăș să-i ajute la târît și să se ație cu cangea la sloi. Când a ajuns cu luntrea până 'n gingiile gheții, se întoarse cu fața către lumea de pe mal.

— Mi-a apucat fata dincolo ! Cine sare cu mine s'o aducă dincoace ?

Cine să sară, cine să-și primejduiască viața ?

Nimeni ! Un moșneag îi strigă :

— Stai pe loc, Stoichișo, că nu te ține ghiața !

Dar în acelaș timp flăcăul lui Beldie ajunsese dintr'o săritură drept lângă el :

— Merg eu, nene Stoico !

Românul se uită la flăcău și nu-i veni să-și creadă ochilor. Ridică nițel căciula de pe ochi și întrebă :

— Tu ?

— Eu ! Ce ? N'ai D-ta nădejde 'n mine ! ?

Auziți minune ! Dintr'atâta lume strânsă pe mal ca la bâlcu, să nu se găsiască altcine-va să-i sară în ajutor de cât flăcăul lui Beldie, vrășmașul lui.

— Fă 'napoi, că nu-i de tine aici !

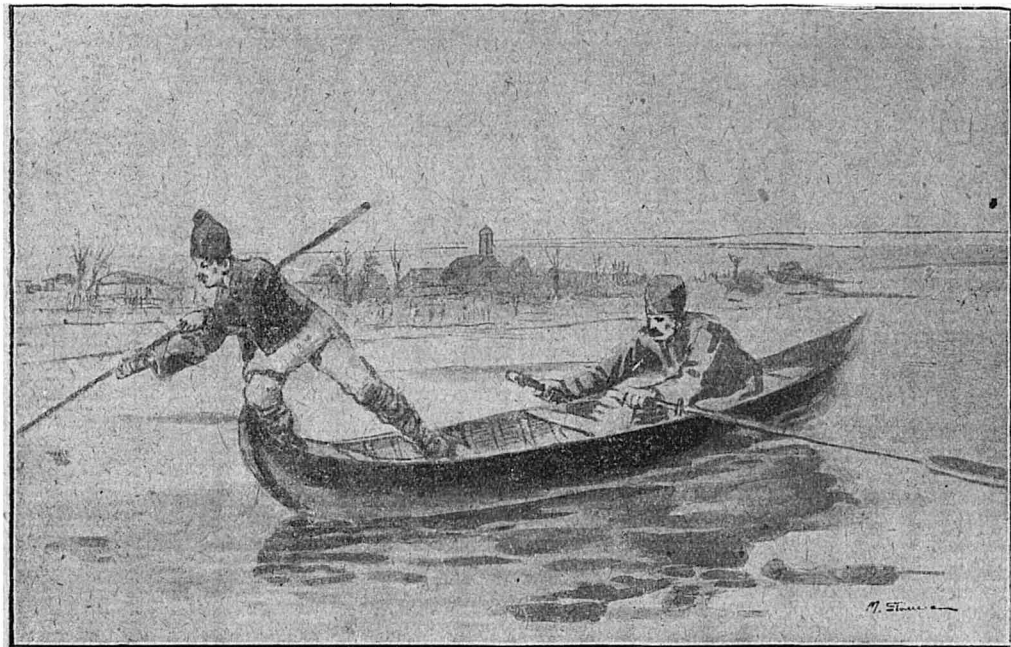
Mama flăcăului plângea de pe mal și-l chema !

— Culăiță mamă, stai pe loc, că te prăpădești !

Beldie, hătrânu, care venise în urmă

de tot la mal, sărî să pue mâna pe fecioru-său, dar acesta pusese umărul în piscul luntrii, o împinsese la adânc, alături de Bivolaru și sloiul se deslipî și pornî cu ei la vale, despărțindu-i de mal printr'o cărare de apă. Impingeau unul de-o parte altul de cealaltă a luntrei, ducând-o mai pe sus, mai târîș, ca pe o sanie. Când ajunseră la marginea sloiului, erau chiar în mijlocul Dunărei. Dar sloiul cellalt erà departe de ei și nu mai puteà ajunge la el fără a da prin apă. Așa au și făcut. Au împins luntrea până aproape de marginea sloiului pe care-l trecuse și ș'au urcat amândoi în ea. Cu toporul au sfărâmat ghiața de jur împrejurul luntrii și cu vâsla s'au scăpat și de sloiul mic pe care pluteau.

Bivolaru vâslea, Culai s'aținea cu cangea la sloi. Apa se simțea grea la vâslit, sloii mici veniau ascunși de multe ori și isbiau în coastele luntrii. Oameni nu-și vorbeau nimic dar nu se mai simțeau vrășmași și când se întâmplà să li se întâlnească privirile se puteau uita liniștite una într'alta.

Bivolaru vâslea, Culai s'aținea cu cangea la sloi. (Pag. 125).

Primejdia mare prin care treceau le deschisese mintea și le arătase ce nimicuri erau acela pentru cari se dușmăneau două neamuri de atât amar de vreme.

Lumea de pe mal rămăsese încremenită, uitându-se la ei. Din depărtare păreau mici. Se văzură apoi cum urcară pe alt sloiu mare, târând luntrea cu ei, apoi cum dădură cu luntrea într'un șioiu în care se învârtiră un cias de vreme, căutând un alt loc de urcuș. Vreme ca de-un conac s'au frământat în primejdie de moarte până s'au văzut dincolo.

Femeile clătinau din cap: .

— Doamne, fa, surată, ce ne mai văzură ochii!

— E ceva la mijloc soro, că nu 'și-ar primejdui el viața numai așa de florile mărilor.

Da! Eră ceva la mijloc. Eră că flăcăul lui Beldie se iubia cu fata lui Bivolaru. Căci din câte fete erau în Drăgaica, nici una nu eră de potrive Anicuții. La muncă, vara, lăsă pe mulți flăcăi în coadă, din coasă, iar din cusături și pânze nu găsi ai

femea ori fată care s'o întreacă, să fi bătut patru poște 'mprejur. Pânza țesută, de ea erà subțire s'o spargi cu limba iar cămașa ce-o 'mbracă Duminica la horă erà atât de albă, că-ți părea că se topește la soare ca o spumă. Avea dreptate flăcăul lui Beldie să iubească pe fata dușmanului tatălui său.

Dar dușmănia lor s'a stins din ziua aceea căci Bivolaru văzù că nu se poate plăti de flăcăul lui Beldie de cât dându-i în căsătorie pe aceea pe care o treceau amândoi a doua zi în luntre printre sloi, la Drăgaica.

DEZERTOR...

Despărțiri ocolire la dreapta! —
Marș !..
Baterie 'nainte! — *Marș !...*

Bateria, ruptă pe despărțiri, a pornit ca un singur om. Pe nisipul șoseluții de centură pașii soldaților răsunau scurt, cadențat, scrâșnind.

— Sună trompet!

Trompeții începură a suflă în trompe.

Marșul sprinten, cu 'ntorsături vioae, suptiri, sfredelitoare, se revărsă limpede în liniștea nopții de toamnă, furând picioarele soldaților.

Mai erau vre-o două ciasuri pân' să se lumineze. La ziuă trebuia să se înceapă tragerea de războiu. Un rând de oameni pornise de cu seară cu artifi-

cierii, cu triumphiurile de vizare, cu telefoanele militare, cu cărucioarele de cablu, la grupul destinat pentru tragere.

Soldații aveau chipiul cu penaj, ranița cu micul echipament, arma, cartușiera, sacul de pesmeți și bidonul.

De la un timp lăsară șoseluța de centură și o luară pe drumul ce tăia țarina. Trompeții tăcură. Pe 'ntinderea câmpului plutiă liniște adâncă. O lumină de foc pâlpaia departe, la vre-o bostană. Rarițele străluciau în cerul limpede ca seninul albastru al unei pietre scumpe. Luna erà sus. Luceafărul de ziuă scânteia par'c'ar fi fost scos din foc. Și erà atâta tinerețe în scăpărătura lui, că-ți venea să crezi că-i un luceafăr nou-nouț, răsărind atunci pentru întâia-oară în vălmășagul lumilor fără număr din nemărginirea înălțimilor.

Drumul Robilor se deslușia ca o pârție alburie prin spuza stelelor.

— Pas de voe! — *Marș!* — răsună iar glasul vagmistrului.

Oamenii rupseră rândurile, stricară cadența și se strânseseră — din mers —

cete-cete. Unii începură a fumà, alții a fluerà. Mergeau fără rânduială, armele erau ținute aci în cumpănire, aci pe după spete, ca la cavalerie, aci pe umere, cu straturile înapoi ca niște ghioage.

O ceată de Ialomițeni cântà :

«Bordeiaș bordei, bordei

«Cu martaceii de tei

S'a 'ncuibat dragostea 'n ei!»

Un papugiu de București fluerà un vals vechi pe care-l cântà 'n gând și sergentul-major.

Când și când s'auzià câte un gradat care vreà să fumeze :

— Te știi tu, leat, care-mi dai mie o țigare !

Și oamenii se grăbiau care mai de care să-i deà tabacherea, Iar gradatul, după ce și-o răsucià :

— Foc, leat!... Foc de baterie !

Și iar săreau câte 4 — 5 soldați, să-i aprindă țigarea.

Erau toți veseli: și soldați și gradați. Numai bietu' Florea Cazacu mergeà mai la o parte, ținând o potecuță ce șerpuià pe stânga drumului. Și erà atât de necăjit,

că să fi dat cu cuțitu 'n el, nu picà pic de sânge. Îi venise hârtie de la văru-său din Obârșeni că Ioana lui fugise cu Toader Lupu din Gârlița. Mergeà mai la urmă, mai la o parte, ca un câine bătut care tot se ține de carul stăpânului, dar nu prea îndrăznește a se apropià.

Sufletul lui se strânsese, se închisese ca un melc în căsuța lui. Doamne ! Cum ar fi mai vrut el să zboare până 'n Obârșeni !

Vagmistrul comandă luarea pasului de marș reglementar. Se luminà de ziuă. Treceau printre porumbiști. La capetele locurilor erau căruțele oamenilor ce veniseră să-și culeagă porumbul. Copiii eșiau în marginea drumului să se uite la soldați. Oamenii se îndreptau de șale și se întorceau cu fața spre ei, ținând mâna stângă în șold, dreapta cu cosoru 'n jos. Drumul erà reavăn. Tufe de cornuți îi strejuiau laturile. Ajunși la grupul de tragerè, vagmistrul comandă :

— La stânga 'n bătae ! — *Marș !*... Baterie — *Stăi !*... Puneți baione ! *ta !*... Faceți ! — *Piramid' !*

Copiii eșiau în marginea drumului să se uite la soldați. (Pag. 132).

Armele fură rezemate câte patru — câte patru 'n cârligele baionetelor, cu paturile sprijinite în pământ. Mai departe se vedeau artileriști călări cari formau «pichetul de incendiu». Țăranii ce cădeau în zona tragerii fură goniți de pe câmp. Soldații fură împărțiți: cari observatori pe la punctele destinate fie-căruia, cari tunari la turelele de 37 milimetri, cari la turelele de 52 milimetri cu eclipsă, cari la tunul Krupp și la mortierele de de 120 milimetri. Turelele și cupolele se umplură în curând de obuze, și șrapnele și de mitralii.

Florea Cazacu erà trăgaciul la Krupp. Toată lumea erà gata. Pe câmp, la doitrei kilometri de forturi, fâlfâiau steaguri puse pe prăjini înalte. În ele trebuiau să isbească marile guri de foc. Mai aproape de grup, se vedeau — închipuie din lemn — niște tunuri de-ale vrăjmașului. In ele trebuia să țintească tunurile din turelele cu eclipsă. Iar pe aproape de turelele mici și pe glacisul ¹⁾ șanțului

¹ Povârniș.

lor exterior erau risipite în tiraliori câte-va companii vrășmașe (tot din scânduri) presupuse în momentul asaltului asupra liniei întâia.

Observatorii erau pe câmp, așezați, pe la punctele lor. Când și când se auzià clopoțelul de la telefonul comandantului. Dacă ai fi pus urechia, ai fi înțeles:

— Allo.... allo... Observatorul No. 7 către comandantul sectorului de tragere!

O bună parte din acești observatori erau feciori de plugari, și numai de telefon n'auziseră ei în satele lor. Dar acum se deslegaseră la limbă și își vorbeau de «telefon», de «stupilă», de «planșeta de tragere», de «calota chiurassă», de «mecanismul de închidere» par'c'ar fi vorbit de lucruri cu cari au avut toată viața lor aface. Căci să nu vă închipui,i iubiiții mei cetitori că cetatea-i miliție ușoară. E poate cea mai grea! Infanteria ce are!? Școala de soldat, școala de companie și de batalion, serviciul interior, în garnizoană și în campanie, nomenclatura pușcii, portul efectelor și instrucția pe jos.

Artileria de câmp ce are? Nomenclatura a două feluri de tunuri, instrucția pe jos și călare, reglementele generale și grija calului. Artileria de cetate are tot ce-am înșirat pentru infanterie și pe deasupra cunoaștere a cinci guri de foc: 37, 52, Krupp, mortiere și obuziere Chammond de 210, sau tunul de asediu de 150 milimetri. E glumă? Toți gradații știau ce-i Cetatea și sergentul Pelin strigă în fiecare seară la teorie:

— Cetatea-i armă specială leat!...

Generalul sosit într'o trăsură de frontieră. Trompeții sunară primirea, colonelul dădù raportul. Oamenii așteptau încremeniți pe unde erau.

Vremea se întunecase de tot. Un vânt rece începuse a suflă, șuerând prin viile de prin prejuri.

— Cine trage azi, colonele? întrebă generalul.

— Școala regimentară, domnule general!

Școala regimentară erà bateria în care se află și Florea Cazacu. Soldații ce

urmau școala erau făcuți la șase luni brigadieri, la un an sergenți — negreșit dacă treceau bine examenul.

Trompeții se urcară pe parapetul cupolei prubuluindu-și încet trompele. Ofițerul aghiotant le făcù din mână și semnalul «*începerea focului*» răsună în liniștea zilei mohorâte, prelung, suptire, încrâncenător, pierzându-se apoi ca un fir din ce în ce mai suptire, din ce în ce mai slab, mai îndepărtat.

Ai fi zis că trompele au glas omenesc atât de lămurit erà ceea ce spuneau ele prin gurilor lor de alamă: încordare de mușchi, seninătatea gândului, datoria, uitarea dorului din sat, pregătirea de a primi împărtășania focului.

Generalul intră în cupolă și controlă ochirea tunului. Apoi glasul căpitanului răsună aspru, tăios, în liniștea de moarte :

— Sus — *Cupola!*

Un soldat răsucì de-o pârghie și uriașa ferecătură numai în fier și 'n oțel se ridică în sus, înspăimântătoare, gata de trăsnit. Prin inimile soldaților trecù un fior neînțeles.

— Tun! — *Foc!*

Cazacu făcuse genuchiu pe piciorul drept și trăsese de cordița stupilei. Un bold ascuțit trecu ca fulgerul prin urechile lui ce-i auiau acum. Cupola miroseà a pulbere și prin ea se jucau rupturi de nori de fum. Supt podină se auziau oameni ce-i primeneau aerul. Căpitanul comandă iarăși:

— Jos! — *Cupola!*

Și tunul ce făcuse începutul tragerei, se coborî iar supt pământ, trăgând după el acoperământul de oșel. Ai fi zis că-i o fiară spurcată care s'ascunde greoaie, în vizuina ei.

Mai în acelaș timp locotenentul de la mortiere comandă:

— Foc de mortiere! — Mortiere! *Foc!*

Obuzele porniră ca două pasări gemene. Pe gurile largi ale mortarilor zbucniră câte o limbă de flacări pe care vântul le întoarse înapoi, frângându-le și băgându-le prin ambrazure...

Și până la amiazi a fost necurmată bubuire de tunuri mari, iar după amiazi Cazacu fù trimes ca observator.

Stătea pe malul unei vâlcele pline de țiperig. Tunurile detunau acum la spatele lui, în urmă. Pe sus piuiau proiectilele. Când auzeà zbuclind tunul, Cazacul se uită la steagul lui, pe din înapoià triunghiului de vizare. Ochià repede cu ali-dada, când se spârgeà obuzul și chemà la telefon:

— Lovitura lungă! — dacă obuzul cădeà dincolo de steag.

Nori negri alergau prin văzduh dar nu prea miroseà a ploae. Câmpul păreà pustiu. Pe alocuri se zăreau grămezi de porumb auriu, curățit de foi. O tristețã nemărginită umpleà cuprinsul. Și erà ceva deosebit în tristețea asta! Părea că vine de depărte de tot, de pe alte lumi mult mai triste ca a noastră, părea încărcată de jale nețârmurită. Cerul părea mai jos. Prin viile din spre stânga, vântul se jucà cu coardele deslegate.

Florea Cazacu stà țintuit pe malul vâlceleii și sufletu-i plângeà de mâhnire.

Uneori căuta să se îmbărbăteze:

— Și dac'a fugit, ce? Nu mai sânt fete în sat?

Dar gândul lui îi răscolea neînduplecat amintirile. I-se deslușiau în sufletul zile frumoase trecute cu ibovnica la muncile boerești, amurguri dulci de primăvară, nopți fermecătoare pătrunse de mirosul florilor de salcâmi, apoi chipul minunat al Ioanei cu nelipsitul ei surâs cald și desmerdător ce-i picura din luminile ochilor mari, albaștri ca cicoarea, cu părul ei mătosos, galben ca borangicul, mirositor ca o grădină înflorită

Și atunci simțea că i se răstoarnă măruntaele și ar fi vrut să se tăvălească pe jos, să svârle chipiul din cap, mantaua de pe mâneci și să plece. În urma lui tunurile bubuiau unul după altul, zburcând fulgerător de repede, durduind ferecăturile cupolei, cutremurând văzduhul, răsunând până în poalele podgoriilor, zvârlind în înălțimile înorate obuzele și șrapnelele ce zburau piuind, țiuind ca niște păsări nevăzute...

Trompeții sunară către seară retragerea observatorilor de pe câmp. Incepea tragerea cu tunurile mici. Cazacu

a plecat la chemarea trompetei, cu inima amarită, cu sufletul frânt. Ah! Ce bine i-ar fi lui în gura tunului!

Tunurile mici începură a cânta și ele pe limba lor. Un fruntaș glumî:

— Astea par'că-s niște cotei pe lângă dulăul de Krupp.

Vremea se întunecase de tot. Și vântul se întărâtase: șueră prin ambrazurile tunurilor, se încurcă prin faldurii mantalelor, urlă prin vii. Ziua scădea. Venise rândul turelelor cu eclipsă. Generalul voi să le vadă și pe ele. Soldații cari trăseseră până atunci, sau cari fuseseră observatori, căpătară repaos. Începură să se împrăștie, pe aproape de front.

— Sus! *Turela!*. Tun! — *Foc!*

O linie luminoasă zbucni pe gura tunului. În clipa înserării lumina roșie, înflăcărată, părea înveninată ca o limbă de balaur din povești. Al doilea tun bubui; apoi al treilea. Tunarii dela tunurile următoare schimbară înălțătorul și deriva. Apoi comanda răsună tare, în liniștea înserării.

— Foc de bateriëe! — Bateriëe! —
Foc!

Cele cinci tunuri răzbubuiră 'ntr'un singur tunet. Apoi coperișele se coborîră încet ușor, ascunzând tunurile. Perdele de fum se târau prin șanțul exterior.

Florea Cazacu porni să-și mai desmorțească mădularele. Camarazii lui se zăriau ici-colo. Unii stau lungiți pe mantale și fumau, alții mai la o parte vorbeau, fluerau. Unul dintr'o altă baterie, chiuî strașnic.

— Mai am douăzeci de pâini) și m'am dus măăă!

Se înserase de-a binele. Tunurile bu-
buiiau înainte.

Prin vii urlă, plângea vântul. Din cerul întunecat picură o tristețe de moarte. Cazacu mergea în neștire, cu gândul la Obârșeni...

După câțva timp intră în porumbiști...
Il trăgea par'că cineva de mână să intre în porumb. Stătu câțva timp în loc, apoi

1) Expresie soldățească : câte o pâine pe zi, douăzeci de pâini reprezintă douăzeci de zile.

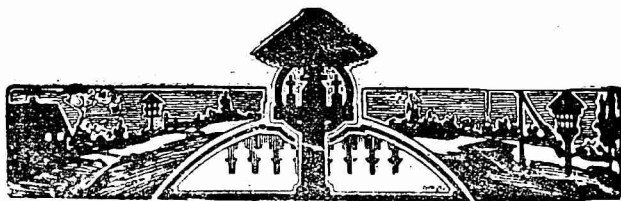
intră. Porumbul mare, ciocanii groși ca ciomegele, știuleții lungi ca cismele. «Ia așa se făcuse porumbu' în anu' când s'a prins Ioana la horă»! Prin foile uscate ale porumbului vântul trecea șuerând. Uneori însă avea vâjiituri cari semănau a suspine. Cazacu se gândia la Obârșeni. Vedea lanurile de coceni, căzând în gura cosoarelor, carele de porumb curgând în sat, drumul țarinei presărat pe ici-colea cu câte o foaie de porumb albă ca un fulg. Și i se 'nfățișă câmpul trist de toamnă, cu miriști înnegrite, cu grâul răsărit de abia pe alocuri cu ciocălăiștile cu teși de ciocani ascuțiți, scurți, drepți ca niște vârfuri de sulite ce răsăriau de supt pământ. Apoi, serile liniștite de toamnă îi veniră înainte cu clăcile, cu furcăriile lor, cu vinul nou ce fierbia mai la fie-ce casă de Român! Și Duminicile cu horile înfierbântate, cu fete șirete, cu flăcăi iuți de picior și răi de colț, cu moș Dorică lăutarul ce se dădea pe lângă fete și le striga cum strigă flăcăii:

«La horă mă 'ndes, mă 'ndes
«La argea nu știu să țes!

Uitase și de «planșetă» și de «stupilă» și de miliție! Vântul plângea prin porumb și tot lanul plângea eu el... Și deodată peste vuetul vântului se revarsă 'n coprins semnalul «adunarea». Dar Cazacu îl auzi ca prin vis... Mergea, mergea, mereu... Ciocanii de porumb fugiau pe lângă el... Mușuroaiele îi puneau piedici... Capu-i frigea. Vântul părea încărcat cu limbi de flacări...

Seara, Florea Cazacu fu trecut «lipsă la apel». Iar a doua zi, de dimineață, la cafea, un țigan — făcut de curând fruntaș — se răstî la artelnic:

— Prezantă-te 'ncoa scurt, leat cu porția lui Cazacu!

FARĂ NOROC

I.

Maestrului Vlahuță.

Coana Frăsinica rămăsese mică de părinți. O măritase un unchiu al ei, dând-o după un căpitan ieșit din rânduri și cu douăzeci de ani mai mare ca ea, înzestrând-o cu moșia părintească Gălbioara de pe malul Dunării. Nu erà mare moșia Gălbioarei: numai opt sute de pogoane, dar puteà trăi pe urma ei o familie muncitoare și fără patima cheltuielilor pe deșărtăciuni. Așa trăiseră și părinții și bunicii și răsbunicii coanii Frăsinica — viță de oameni cinștiți, alergători și cu scaun la minte. Dar soțul ei nu se brodise o poamă bună. La câțva timp după căsătorie și-a dat

arama pe față: cartofor în lege și bețivan la toartă. Cum da cu mâna de bani, nu venia acasă cu nopțile. Coana Frăsinica îl așteptă cu masa până la miezul nopții, mîncă 'n fugă și îl așteptă apoi să vie. Veniă la ziua albă, mirosind cât de colo a tutun și a băătură. Azi așa, mâine-așa, coana Frăsinica a băgat de seamă că tot avutul lor se va duce pe apa Sâmbetei, de nu va stăvilî ea uricioasa patimă de cărți a soțului ei. Atunci a început să-l iea cu binele, să-l roage să-și dea demisia și să plece amîndoi la moșie, rupînd-o odată cu arendașii ce secătuiiau pămîntul, părăginiau acareturile și dădeau oarendă pe ce apă nu curge. Apoi a început să plîngă, să nu mai mînânce cu el la masă, să-l sperie cu divorțul. Opt ani de zile s'a ținut bine căpitanul, dar într'o dimineată se 'ntoarse frînt la suflel, cu pleoapele înroșite de fum, cu ochii lăcrămînd:

— Am pierdut cinci-spre-zece mii de franci! Să fiu eu al dracului de-oiu mai pune mâna pe cărți de azi încolo!

Atunci l-a făcut coana Frăsinica să-și dea demisia și să se așeze la Gălbioara. Arendașul ieșiă de pe moșie chiar în anul acela. Coana Frăsinica, a pus la ogoare când a venit vremea, și prin dulcele toamnei 400 de pogoane de grâu înverzeau în coprinsul Gălbioarei. Prin postul Crăciunului grăul eră mărișor de-l băteă vântul. Știă biata coana Frăsinica plugăria de la unchiu-său și stăruise să se puié grâu 'ntre Sântă-Mării. Căpitanul, ca om de oraș, nu prea știă rostul treburilor și nici nu se prea înfigeă el așa la muncă. Se însurase la patruzeci de ani, acum aveă cinzeci de ani încheiați, și simțea greul lor. Mâncă, fumă, se plimbă și dormiă, — astfel de viață duceă el la Gălbioara. Oamenii din sat, ba și cunoșcuții, îi ziceau Căpitanul. Îi rămăsese numele așa.

După cât-va timp și-a făcut prieteni: azi pe proprietarul cutare, mâine pe arendașul cutare, poimâine pe sub-prefectul plășii. Și jurămintele fură uitate, iar partidele de cărți începură din nou.

Venise o vreme când sub-prefectul stă câte două-trei zile la Căpitanul, iar acesta erà fericit că are cu cine «mai schimbà o idee».

Dacă pierdeà, se 'nbătà și devenià harțagos: ieșià pe moșie, înjurà, băteà oamenii așa din senin, umblà năuc pe malul Dunării, se întorcea mânios la curte, vorbià îmbufnat către Frăsinica ori treceà pe lângă ea pe lâng'o servitoare, trântia ușile de pereți și se 'ncuià în vre-o odaie, unde-l doborà somnul.

Iaș'ășa viață ducea coana Frăsinica. Femeie tânără, numai de trei-zeci de ani, stă ca o pusnică la țară și se zbăteà după treburile moșiei, pe când trântorul ei de bărbat nu erà 'n stare să facă nici contractele de învoieli cu oamenii. Și de multe ori 'ntrebà coana Frăsinica: «Doamne, oare chioară am fost eu când l-am luat pe el !?» Dar sufletul ei de femeie crescută'n aspre datini de cinste strămoșească se scutură repede de asemenea gânduri răzvrătitoare.

Aveà ca isprăvnicel-logofăt un Român

din Gălbioara : pe nume Pompieru. Pișicher și bun de gură nevoie-mare, isprăvnicelul se băgă repede pe supt pielea Căpitanului. Când veneà la el, pășià militărește, se oprià scurt și se descoperia :

— Trăiți, Dom' Căpitan !

Îi spuneà tot ce se face, tot ce se petrece în sat, și Căpitanul îl ascultà cu plăcere, ba plecà urechea și la minciunile și pârile lui. Cocoana Frăsinica simți însă în scurtă vreme că nu poate face ispravă cu Pompieru pe moșie. Îi trebuia un om cu știință de carte, cinstit și alergător. Ea — cap de femeie — nu puteà face față la atâtea și atâtea daraveri plugărești.

Și într'o zi norocul îi scoase în cale ceia ce căută : feciorul unui fost arendaș de-al Gălbioarei veni la curte și se rugă să fie luat ca logofăt. Tatăl lui scăpătase de tot, și familia lor trăia ca vai de mama ei într'o mahala sărăcăcioasă din București. El, băiatul, aveà patru clase de gimnasiu și-și făcuse și armata. Coana

Frăsinica l-a cântărit din ochi, și l-a întrebat cât cere. Tânărul cerea — la început — cinci-zeci de franci pe lună, întreținerea și cal de călărie. Cunoștea oamenii din sat și toate vicleşugurile ce se fac la țară, pe moșii, și de către țărani și de către boieri.

Când a luat el lucrurile din scurt, a găsit jaf, jaf nu alt-ceva pe moșie; vite ne'voite păscând pe islaz ca în vremea lui Papură-Vodă, partale de grâu verde păscut noaptea de caii omenești, zile cu mâinile și cu carul, rămase nefăcute. Pe semne că Pompieru uitase să cresteze pe răboj.

Pompieru a fost scos din pâine. Coana Frăsinica era foarte mulțumită de noul logofăt. Il vedea harnic ca o albină, sprinten la treburi, cinstit și cu țărani, și cu stăpânii, deștept să nu-l poată înfundă oamenii din tâlcuri, voinic să dea piept c'o ceată și cu dragoste de moșie ca de avutul lui. Acum mai răsufă și ea. Căpitanul se uită de multe ori pe furiș la el, și-și zicea în gând: «ia pe

ăsta să'l deprind eu la cărți!» Dar Vasile — așa-l chemà pe logofăt — nu se dà. Punea șaua pe cal de noapte și plecà pe câmp. La amiazi mâncà unde se găsià (ii veneà mâncare dela curte), și tocmai când se 'ntunecà de tot se 'ntorceà la conac...

În doi ani de-a rândul fuseseră poftiți boierii noștrii la boierul Petre Zamfirescu, de ziua lui, dar nu se putuseră duce. Anul acesta, Căpitanul bătea în pintoni să meargă.

— Ce zici, Frăsinico ?

— Păi, punem mâine la seceră și trebuie să fim aci.

— O, dar ce-i de la Curpen pân' aici; o palmă de loc ! Pân'la ziuă-i tragem și un puiu de somn !

Căpitanului nu-i erà de petrecere, cât îi erà de cărți. Coana Frăsinica se temeà să nu se supere boierii cari i poftiseră mereu, crezând că se țin prea fudui. Și au plecat.

Când se însera, ajunseră 'n curtea boierească din Curpen. Lăutarii îi primiră cu marșul Bersaglierilor,

Parmacii pridvorului, pervazurile ferestrelor străjuite de gratii groase, ușorii și pragul de sus de la ușa casei boierești erau îmbrăcați numai în frunziș de stejar. Ghirlande arcuiau de la un stâlp la altul. Chioșcul din fața caselor, îmbrăcat în curpen sălbatic, adăpostea pe mesenii veniți de prin împrejurimi spre a serbà pe Sf. Petre, patronul boierului Petrea Zamfirescu. Trăsurile și docărașele oaspeților erau băgate supt un șopron mare; caii, în grajd la grăunțe și la fân verde ca broatecul, moale ca bumbacul.

Un mesean se sculă în picioare :

— «Să trăiască Petre Zamfirescu și să stăpânească în spor și 'n berechet moșia Curpenului !»

Lăutarii ziseră un «vivat» pe viori, oaspeții dădură pe gât câte-un pahar de vin roșu de Dobrogea. Cucoanele erau cetluite în corsete, aprinse la față, cu multă poftă de vorbă. Un mesean le strigă din capul mesei :

— Vorbiți de cloșci ? Ți-au căzut toate găinile cloșci, coană Anico ?

Și hohotele de râs puternic zguduiră baloanele cu lumânări ce-i luminau.

— Cum ți-e grâul, cucoane Petrache?

— Întrebă un altul, după câțva timp.

— Bun, cumetre, bun, Cazacule: bate la piept.

— Ai pus la seceră?

— Nu pân' acum, că-i cam verzuiu al meu. Dar d-ta?

— Mie mi-e 'n gând să puiu de poi-mâine. Am să-l ieau nițel mai din pârgă, că anul trecut i se 'ncârligase spicu'.

Erau toți veseli că li se făcuse grâul. Pe fețele lor râdea sănătatea. Obrajii lor, răzbiți de ploi, pârlți de soare, bătuți de vânturi, aveau culoarea bronzului.

De la un timp, cocoanele începură a se cam neliniști pe scaune: ar fi vrut să joace. Coana Frăsinica se îndreptă spre boierul de gazdă:

— Da' bine coane Petrache, la ce-am venit noi atâtea cocoane aici?!

— Aoleo că bine zici d-ta, conică! Am uitat, uită-ne-ar relele! Ti! Cocoane

Petrache arde-te-ar terciu' mămăligii!
Mă ciorilor!

Țigani ziseră o polcă. Oaspeții o 'nvărtiră strașnic Când stătură din joc, boierul de gazdă zise lăutarilor:

— Trageți brău-ăl mare, mă!

Lăutarii ziseră de brău. Jocul iute, minunat, sprinten întineri sufletele și mădularele oaspeților.

— I'auzi, ia!... Ssss!... Zi, măăă!

Boierul Petre făcea cârlige, bătea 'n pinteni, se lăsă repede pe vine și tropăia 'n tacturi iuți, prinse din fugă, dar care cădeau în zdrăngănitul cobzei. Apoi se domolî și jucă oare-care timp numai așa de fudulie, chiuind ca flăcii din sat la horă:

«Supt potcoava cizmei mele
«Joacă dracu și o muiere,
Și mă 'nvață să fac rele
La copchile tinerele.

După aceia, porni iar furtunos, purtând ceata jucăușilor și strigând: «Așa, așa!... Să s'aleagă neputincioșii!... Infierbântă bine brău', țigane!»

Numai un oaspete nu jucă. Stă rezemat

de-un stâlp și fumă țigară după țigară. Eră Căpitanul. Ai fi zis că așteaptă pe cine-va.

Au jucat cam până la miezul nopții, când doi oaspeți, mai departe, și-au luat rămas bun și-au plecat. Jocul se sparse. Căpitanul prinse prilejul și plecându-se la urechea unui vecin, îi șopti?

— Ce zici, cocoane Iani?... Așa un «treizeci și unu»?

— Cu plăcere!

-- Hai!

Se duseră 'ntr'o odăiță și începură a jucă. Ceilalți oaspeți jucară o horă. Dar în curând masa de jos fu înpănată. Eră Căpitanul, stăpânul moșiei Gălbioara de pe malul Dunării, eră Iani Mavromol, arendașul Delenilor, eră sub-prefectul plășii, un sublocotenent de jandarmi rurali: cei mai nărăviți cartofori de prin părțile locului.

Au jucat un ceas, au jucat două: cucoanele începură și ele. Numai coana Sultănica, gazda, și coana Frăsinica nu jucau. Aceasta încaltea nu mai știà ce să facă spre a-și luà bărbatul de la cărți:

– Hai acasă Ilie! Știi bine că mâine punem la seceră!

Aș! Bărbatul ei par'că nici n'auzea. Fumà, asudà, izbià cu pumnu 'n masă «Carte!... Carte!... Hei! Afursita dracului! Încă una pe gustate!... Stau!...»

Dac'a văzut că nu-i chip să-l mișce, coana Frăsinica a spus vizitiului să puie caii și-a luat rămas bun de la boierii de gazdă și de la oaspeți și a plecat. Coana Sultănica clătină din cap în urma ei:

«Ce mai femeie! Să nu fie ea, s'ar duce Gălbioara la cărți!»

Și 'n vreme ce docărașul sfârâia pe șosea, coana Frăsinica se gândià la ziua de mâine și la cele următoare. Secera! Toiul muncilor, grijă neadormită, grabă înfigurată! Cine știe ce fel de vreme s'o mai pune! Une ori plouă de câte două-trei ori pe zi, de 'ncolțește grâul în clăi. Scoți oameni să 'ntinză snopii, să se usuce la soare, și, când s'au uscat și vrei să-i pui iar în clăi, hop! ploaia! Ba te'ntârzie și cu ogoarele! Aceste gânduri frământau pe coana Frăsinica.

Un vânt rece suflă dinspre baltă. Șoseaua eră strejuită de pomi. La unii vedeai crăci rupte și atârnând în jos ca niște aripi de păsări rănite. Le rupeau, le tăiau Rumânii, să-și facă restee de jug, căci nu erau ei să rămâie cu carele în drum, dacă li se frângea câte-un resteu!

Când se lumină de ziuă, Coana Frăsinica eră la curte 'n Gălbioara. Vasile eră gata de pornit la câmp.

-- S'a 'ncăputat tot, Vasilache?

— Am încăputat aproape tot, coniață. Mi-au mai rămas vre-o două clinuri, unde am pus cosași.

Ce adiere de'nviore trecu prin sufletul ei la vederea acestui logofăt credincios, sculat cu noaptea în cap! Și fără să știe cum, i se lămuriră în minte două chipuri de oameni; de-o parte, Căpitanul, asudând la masa de joc, înecat în nori de fum; de alta, acest tânăr de douăzeci și patru de ani, strobolind în sus și 'n jos, îngrijorat. zbatându-se să stoarcă din pământul mănos al Gălbioarei aurul luminos ca soarele.

Aerul înviorător al acelei dimineți de lunie îi umflă pieptul, și coana Frăsinica îl sorbia cu nesațiu... Porni apoi «să închidă un ochiu».

Logofătul se aruncă ușor în șa și porni la câmp. Cucoana îl zări pe fereastră, când să lase perdeaua, și un oftat ușor îi umflă lin sânul, stângându-i-se în gât...

II.

— Taie-ți cocorii din urmă, măi Române!

Omul se întoarse grăbit și tăie firele de grâu ce-i scăpaseră din coasă.

Logofătul era în clinul cosașilor. Li învoise cu pogonul: cinci franci de pogon, mâncare și trei rachiuri pe zi.

Coasele fulgerau prin grâu, îl retezau din fața pământului, îl culcau pe vergelușe și-l așezau în mănuchiuri pe loc. Cosașii erau în cămăși albe de pânză, încinși cu brâie roșii peste mijloc. Peste brâie erau strânși cu curele, de care atârnavă cutiile de tinichea cu gresii de

coase. Când și când, câte unul se oprea, înfigea coporâia 'n pământ și, ținând cu stânga de călcâiul coasei, trăgea gresiă cu dreapta pe limba tăietoare.

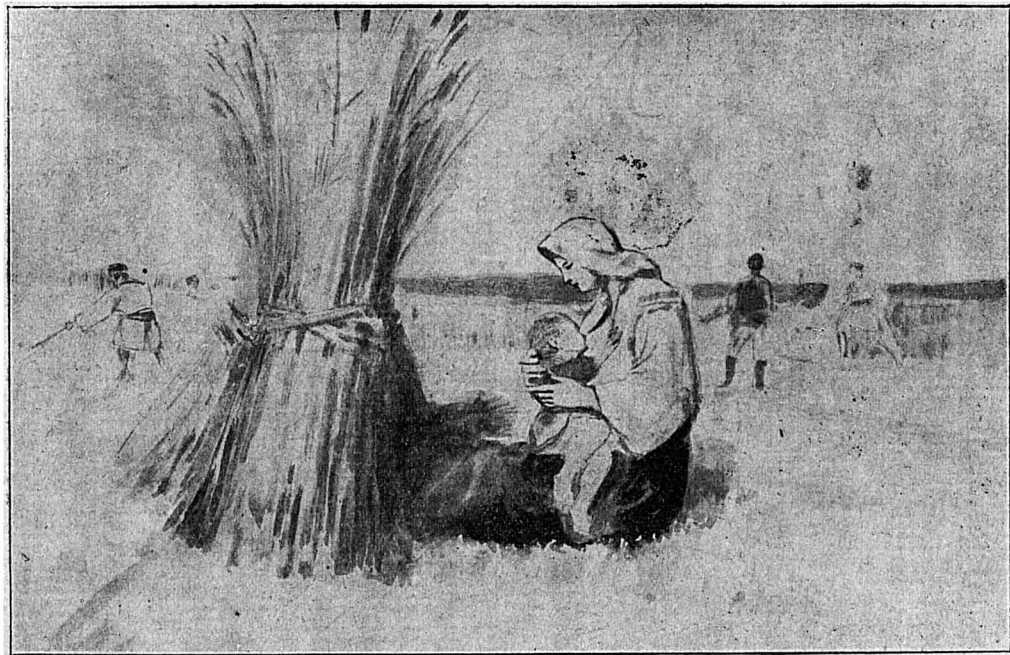
Nu se prea îndesau cosașii să-și bată coasele : erau cu ruptu'.

Pe celelalte lanuri erau secerători. Fete mari, mlădioase ca mlădițe de salcie, flăcăiandri, codane, flăcăi, femei și oameni de toate vârstele înnotau în grâul auriu, îndoși pe secere, măsurând câmpu 'n pumni, asudând.

Peste aurul învălurat al grâului, soarele revărsa potopul de aur al luminii lui fierbinți.

Pe la capetele locurilor, erau căruțe omenesti.

Vitele pășteau priponite pe lângă ele. Logofătul porni spre secerători. Un plâns de copil mic se auzi la o căruță pe lângă care trecea. Se apropiè și se uită : pruncul fraged, pârlit de soare, țipă cât îl luă gura. Fața-i eră înneată 'n lacrimi. O droaie de muște bâziau pe lângă el. Perișorul lui, ud de sudoare i se lipise de

Copilul începù să sugă lacom. (Pag. 161).

cap. O frântură de covrig uscat îi scăpase din mână. Soarele-i dà în ochi. Logofătul l-a pus mai la umbră și i-a dat în mână frântura de covrig, s'o mozolească. Copilul se domolì din plâns, apoi îi zâmbì, arătându-i în gingiile moi doi dinți ce-i ieșeau. Mama lui venia 'n fugă la el.

— Tăbărâseră muștele pe el, Catrino!

— Da' să le arz' un foc de muște, că nu mai are mititelu' odină de la ele.

Și, plecându-se spre el, l-a luat în brațe, și-a desfăcut cămașa la sân și i-a pus sfârcul țâței în gură. Copilul începù să sugă lacom laptele 'n fierbântat al mumei. Un șiroiu îi scăpà prin colțul drept al buzelor, prelingându-i-se până pe supt bărbie.

Logofătul pornì mai departe. La umbra snopilor puși în picioare, erau copii mici: cari dormind, cari jucându-se, cari gândăcindu-se. O adiere de milă trecù prin sufletul logofătului la vederea acestor pui de oameni. Și fără să știe cum, se oprì și privì la câțiva din ei. Unii se târau de-a bușile pe sumane, alții —

mai mărișori — se ridicau în picioare, sfioși, stau câteva clipe «copăcel» și râdeau mulțumiți de ei înșiși. Dar, când se uitau la pământ, îi luă amețeala (te joci cu așa înălțime?!), îi coprindea frica, și mai-mai să plângă. Se lăsau încet-încet jos și râdeau iar, când se vedeau în patru buși la pământ, scăpați de amețeala statului în picioare. Unii — mai mici — se gândăceau gângurind. Unii aveau surioare sau frățiori mai mărișori, cari se tăbărceau cu ei în brațe, le vorbeau într'o limbă drăgălașă și se căzneau să-i adoarmă pentru a o șterge mai repede la joacă. Alții însă erau singuri-singurei. Plâneau pân'ce răgușeau, și, dacă mamele lor nu-i auziau și nu veniau la ei, se domoliau din plâns, mai suspinau o bucată de vreme, apoi îi fură somnul. Îi vedeai zâmbind în vis sau mișcând buzele par'c'ar fi supt... Iar soarele din înălțimile albastre le surâdea la toți deopotrivă, scaldându-i în lumina lui binefăcătoare.

— Ce necăjiți cresc sărmanii de ei!
se gândi logofătul Vasile.

Așa cresc flăcăii voinici și fetele noastre frumoase, așa cresc secerătorii și secerătoarele de pe lanurile aurii, așa cresc adevărații apărători ai țării românești!

Logofătul intră în locurile oamenilor. După câtva timp văzù că un Român nu-și ține linia lui din dreapta, ci se duce spre stânga îngustând astfel pogonul.

— Măi Mihai, da' de ce-mi lași clin în dreapta?

— Nu stric eu, domnule Vasilache: mi-a lăsat vecinul din stânga mai mult de-un pogon, că n'a ținut linia.

Logofătul îl încolți și pe el, dar nici el nu erà vinovat.

Trebuia găsit cel care nu ținuse întâiu linia, ci căutase, a-și micșorà pogonul, lăsând vecinului din dreapta mai mult de secerat. După cât-va timp îl găsi logofătul. Erà Pompieru.

— Va să zică tot tu te-ai găsit mai priceput?

— De ce, logofete?

— Da' ești chior? Nu vezi c'ai îngustat pogonul?

— Doamne ferește! Eu mi-am ținut linia mea.

— Așa? Ia vino 'ncoace!

Și luându-l cu el, dădù cu pasul de-a curmezișul locului și la capătul de unde a început, și la mijloc, și, la capătul unde trebuia să iasă, dacă ar fi ținut linia strâmbă ce apucase: lipsiau opt prăjini pătrate.

— Văzuși?

— De! Nu băgai de seamă.

— Acum fă bine și-mi ține urma dreaptă că, de nu, te dau afară și pui om cu opt franci ziua, să mi-l secere în socoteala ta.

Și logofătul porni încet pe hotarul moșiei.

Ce oameni cumiști și muncitori și cinștiți Gălbioreni ai ăștia! Și între ei ce hoț, ce viclean e Pompieru! Face satu' de rușine!

Când se depărtă bine logofătul, Pompieru vorbi către un vecin:

— Cine dracu l-a mai adus și p'ăsta p'aici' mă? Că nu mai pleac' odată, să-l văz când mi-oiu vedea ceafa!

Dar vecinul îi răspunse fără să se ridice de pe seceră :

— Vruseși să-i scoți clinul și nu s'a putut, hai?

Ce mai de minciuni scornise Pompieru pe socoteala bietului logofăt! Și de câte ori nu l-a pârât la Căpitanul! Dar coana Frăsinica îl scotea totdeauna pe logofăt cu dreptatea. Căpitanul îl ascultă pe el, pe Pompieru, da din cap, dar, de putut, nu putea isprăvi nimic. Și nu știa cum să facă Pompieru, să înnegrească pe logofăt la stăpâni și să-i facă să-l dea afară...

Vasile mergea pe hotarul moșiei. Mergea domol, uitându-se din când în când peste câmp. Tufe de mestecă se deslușiau prin grâu. Florile de orajniță stropiau cu sânge marginile lanului.

Fluturi de toate mărimile și de toate culorile goneau din floare 'n floare, zburau peste grâu ca peste o apă, se băgau afund în el o clipă-două, apoi răsăriau mai departe, fâlfâind din aripioare și pierzându-se în lumina câmpului. Un țârâit ne-

curmat de lăcuste sună 'n auz. Vitele nu mai aveau odihnă de muște. Țărâna frigea, hainele ardeau, lanul dogorea. Gândaci de toate felurile se deslușeau printre firile de iarbă; furnicele harnice cărau merinde pentru iarnă. Pe câmp, lumea noastră asudă, strângând aurul grâului; printre ierburi, o altă lume mai mică, aproape nevăzută, se sbăteà și ea pentru traiu. Câte-un calu-popei albăstria pe dinaintea ochilor, zbârnâind ca un glonț. Pe spice vedeai ici-colo câte-un bondar ca o pată de rugină. Iar din coprinsul țarinei se ridicau glasuri de fete mari care cântau, plecate pe seceră.

Vasile mergeà pe hotarul moșiei, și se gândia să spuie oamenilor că trebuie să s'apuce de legat pe la chindii, când zări, un argat boieresc venind călare din spre curte.

— Dar asta ce-o mai fi? — se întrebă el, eșind în calea argatului.

— Domnule Vasilache, a spus Conița să vii la Curte numai decât. Ți-am adus calul, să te duci mai repede.

Logofătul încălecă;

— Desprionește-mi calul de colo și adu-mi-l la Curte.

Argatul porni spre calul logofătului. Pompieru-l luă la descusut:

— De ce chiamă conia pe logofăt la Curte?

— Nu știu!

— Acasă-i boierul?

— Boierul n'a mai venit dela Curpen.

— Cred că nici nu prea-i duce dorul conia, hai?

Pompierul rânjia. Și 'n mintea lui încolți un gând rău. Știa pe căpitan că-și teme nevasta, și acuma vreà să încerce înc'o lovitură...

Și iată că pe drum se zări, departe, un om călare. Pompieru-și puse mâna streășină la ochi. Călărețul venia, dar venia domol. Peste cât-va timp s'a apropiat: erà Căpitanul. Pompieru porni la capul locului, spunând din treacăț unui vecin:

— Mă duc să-mi schimb priponu' la boi!

Când a ajuns la car, Căpitanul erà la

douăzeci de pași de el. Boierul erà întunecat de tot la față și mânios. Pompieru-ieiși însă 'n cale:

— Ce-i, mă?

— Bine, boierule !... Hm !

— Ce-i mă, n'auzi?... Spune repede ce-ai de spus.

— Ia cu logofătul ăsta al dumneavoastră !

— Ei, ce-i cu el ?

— O să mai mănânce el și la Paștele ălălalt ouă roșii aici ?

— Da' de ce ?

— Păi cât pleci dumneata undeva, doar dă cu nasul pe câmp și tiva îndărăt la Curte. Ci-că-l chiamă conița ! Dar eu cred că se 'nfundă pe undeva și doarme până se 'mpute. Ce-ar aveà conița să-l cheme la Curte ?! Uite, mai adineaori a plecat; tot așa ci-că l-a chemat conița...

Căpitanul nu zise nimic, ci pornì mai departe. Vedeà și nu vedeà înaintea lui. Capu-i ardeà, îi zvâcnià, și trupul lui zdrobit de nesomn îl dureà, de par'c'ar fi fost bătut cu maiul. Și gândul care-l rodeà de

multă vreme ca un vierme neadormit, începù iar să-l chinuiască... «femeia mea se ține cu logofătul».

În acest timp Vasilache ajunsese la Curte, descălecuse și intrase în casele boierului. Coana Frăsinica-l aștepta la mescioara de lucru.

— Știi la ce te-am chemat, Vasilache?

— Nu, coniță?

— Căpitanul văd că nu mai vine, și mi-e teamă să nu i se fi 'ntâmplat ceva. Aș vrea să trînit pe cineva după el, dar n'am așa un om mai dezghețat. S'ar repezi pân'la Curpen, și i-ar spune că a venit un misit să facă ruptoarea prețului la grâu de pe loc.

— Mă duc eu, coniță!

— Te duci?

— Cum nu!

În liniștea dulce a odăii, înecată 'n umbra perdelelor groase, glasul coanei Frăsinica părea o muzică dulce. Era răcoare și bine, și mirosia a trandafiri. Dulci, tremurate, limpezi ca un sunet de cristal picurau cuvintele cucoanei. Părul

ei galben ca aurul unduia 'n şuvițe mlădioase, ce se 'nnecau'n cocul bogat, în care licărià când și când un ac de chihlibar. Supt tăliuța de muselină i se ghiceà sânul frumos, împlinit, de femeie în floarea vârstei.

Ceasul din părete băteà cadențat, fărâ-mând veșnicia 'n clipe dulci. O suliță de lumină se furișà prin perdele, alunecà dreaptă până pe covor, unde se frângeà se fărâmà 'n pulbere măruntă de aur, ce păreà că fierbe.

— Ți-o fi sete, Vasilache! Să-ți dau o dulceață!

— Sărut mâna, nu' vă mai supărați pentru mine.

— Dar nu-i nici o supărare!

Coana Frăsinica ieși în prag, să strige servitoarea; dar aceasta urcà'n fugă scările:

— Coniță, vine boieru'!

În acelaș timp se auzi un tropot de cal, și boierul se opri'n dreptul ușii și descălecă. Un argat îi luă calul și-l duse spre grajd. Se scutură puțin pe haină și intră în cașă.

— Ai venit? Tocmai eram să trimit după tine.

— Te-am scutit de supărare!

Vorba lui tăia ca un cuțit.

Spusele lui Pompieru îl luminau întunecul din suflet, cum luminează un fulger noaptea. Și ghimpele de gând i se 'nfișe și mai adânc în minte: «oare să fie adevărat»?

— Te poți duce, Vasilache. Nu mai am nevoie de dumneata.

Logofătul plecâ.

— Nu mai ai nevoie de el, c'am venit eu, hai?

— Ce te-a găsit, omule? Ori nu ți-e bine?

Căpitanul se uită pieziș ca un hoț care vrea să dea o lovitură mișelească. Cu cravașa bătea mereu pantalonii prăfuiți. În ochi îi licăria o asprime înfiorătoare. Apoi flacăra de răutate se stinse uimitor de repede, cum se stinge o lumină în bătaia unui vânt tare. Iși turnă un coniac, pe care-l bău dintr'o înghițitură. Mâinele îi tremurau. Se plimbă prin odaie cu pași

soldățești... Mai bău încă trei coniacuri, și după câțva timp dădù de dușcă și un păhărel de rom. Fața i se făcuse ca pământul. Căzù pe un scaun, gemând :

— Iar am pierdut!

Și coana Frăsinica, în loc să-l mângâie cu o vorbă bună, cum făcea pân' acum, îi răspunse înciudată :

— Mai bine te pierdeai și tu !

Căpitanul se sculă, ca mușcat de șarpe :

— Ce-ai spus?... Ce-ai spus?

Infruntarea aceasta neașteptată din partea soției îi înveninase și mai mult sufletul. Iar ghimpele de gând i se 'nfigeà tot mai mult în minte, îi răscolia adâncurile inimii, îl dureà de-i venia să țipe. Innaintà spre femeia lui cu pumnii strânși, cu ochii aprinși de mânie :

— Ce-ai spus, *madamo*?

În gura lui și în chipul cum l-a spus, acest cuvânt luà un înțeles de nețăr-murită batjocură. Și coana Frăsinica a înțeles unde bate bărbatul ei, s'a roșit pân' la urechi, a rămas câte-va clipe fără graiu, apoi, strângându-și toate pute-

rile, 'a făcut un pas spre el, svârlindu-i în față un răspuns crud :

— Trântor obrasnic !

Cravașa a vâjâit o clipă, și a izbit scurt, aspru, în obrajii femeii. Aceasta a țipat de și-a sfâșiat sufletul și ducându-și mâinile la ochi s'a prăbușit pe covorul dușumelelor zbuclinind în hohote de plâns cu sughițuri...

III.

Coana Frăsinica a căzut la pat: nu mâncă, nu cerea nimic, nu mai cunoștea pe nimeni, vorbea 'ntr'aiurea.

Pe cine-avea ea ? Părinții ei— Dumnezeu să-i ierte !— se făcuseră de mult pământ de oale. Unchiu-său se prăpădise și el, mai acum câțiva ani. Un singur frate — avocat în București — nu s'a învrednicit să vie s'o vază măcar odată.

Căpitanul ? Stă lângă ea până pe la miezul nopții, pe un jeț; apoi îl fură somnul, și dormiă de puteai să tai lemne pe el. Rămânea doar Maria pân' la ziuă. Dar dela o vreme a doborât-o și pe ea

șomnul, și într'o noapte logofătul, venind s'o întrebe cum îi mai e coanei Frăsinica, o găsi dormind, lungită pe covorul dușumelei.

Căpitanul se duceà să se culce la miezul nopții, și dormià fără grijă, până a doua zi la opt, când îi duceà servitoarea dulceața și cafeaua. Atunci se întindeà, căscă și întrebă căscând: «cum îi mai e conitei?».

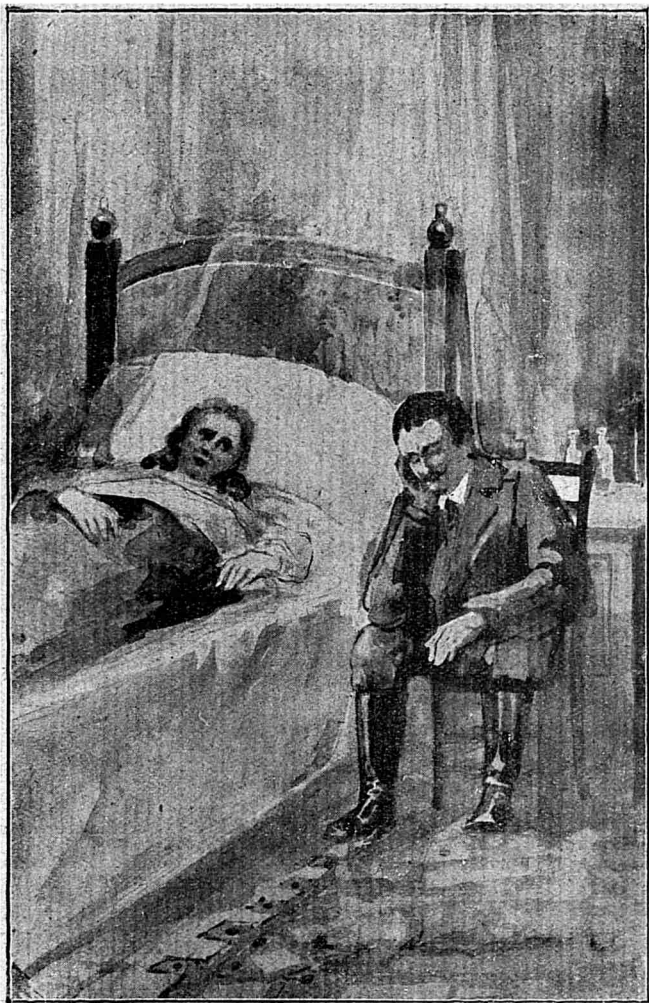
Văzând logofătul cum merg lucrurile, s'a hotărât să steà el lângă bolnavă o parte din noapte. Trebuià să i se deà la fiecare ceas câte o linguriță de doctorie dintr'o sticluță. Căpitanul fù bun-bucuros. Logofătul puneà capul jos un ceas la amiază, mai ațipià de cu seara un ceas-două și se înființă pe-aproape de miezul nopții lângă coana Frăsinica. În acest chip, Maria trebuià s'o îngrijească toată ziua, căpitanul de cu seară și până pe la miezul-nopții, iar logofătul de aci până se revărsau zorile, când scula pe Maria, și el plecà la câmp. Ce triste, pustii și lungi păreau logofătului acele nopți de vară! Se simțià uneori frânt, și ar fi

dormit tun stând pe scaun. Atunci se sculă și începea să se plimbe binișor prin odaie. Dar într'o noapte l-a biruit somnul. Capul, nemai cumpănit de mușchii gâtului, i s'a lăsat încet-încet la o parte, apoi i se plecă domol în jos și căzù de odată greu pe mâinele-i sprijinite pe genuchi. Dormià încovrigat de mijloc. Și tocmai atunci a deschis și coana Frăsînica ochii și a cunoscut ce-i prin prejurul ei.

Logofătul ridică nițel capu'n sus, dar nu-l putù ține nici trei clipite. Capul, greu ca plumbul, îi căzù pe genuchi. Dar, după câteva minute, deschise ochii și sări ars în sus, uitându-se la bolnavă. Aceasta-i zâmbià. Logofătul se frecă la ochi, și se dădù mai aproape de ea. Apoi, întrebă:

— Voiți ceva, conia?

Bolnava făcù semn că nu. Vasile rămase la un pas pe marginea patului. Fața lui slăbită de nesomn și de alergătură, arsă de soare, scorojită de vânturi părea mai lungă, mai tristă în lumina potolită din odaie. Bolnava se uită mereu la el...

«Dormiã încovrigat de mijloc. Și tocmai atunci a deschis și
coana Frăsinica ochii». (Pag. 175),

O bătae de aripi turbură de odată liniștea nopții, și un glas de cocoș răsună limpede, vesel, în coprinsul curții boerești. După el urmară altele, și, timp de câteva minute, cucurigatul cocoșilor plutì peste satul adormit, vestind apropierea zilei. Apoi liniștea căzù iar pe coprins, o liniște ca de mormânt. Logofătul se uitâ pe fereastră, apoi se duse de sculă pe Maria. Bolnava îl petrecù din ochi, până ieși din odae, și un fior de milă, amestecat cu altceva, neînțeles, dar rănitor de dulce, îi străbătù tot sufletul. După o lună de zile s'a dat jos din pat.

Lumea din sat urlâ: «a bătut boieru' pe conia». De ce? Hei! De când tot șoptiâ săracu Pompieru ceva? Dar cine-i da crezământ?! Ia, acum s'au dat lucrurile pe față. De ce-a bătut-o? Întrebați pe Pompieru, că vă spune el: «păi dac'a prins-o cu logofātu ziua 'n amiaza mare la curte!...» Oamenii cu scaun la minte nu dau însă crezământ vorbelor lui Pompieru, căci ei își făceau șocoteala următoare: «Dac'ar fi așa cum spune el, apoi

logofătul ar fi fost pălmuit și gonit cu alaiu. Nu-i asta! Dar ce să fi fost oare la mijloc?.. Cine știe?».

Căpitanul părea că uitase cele întâmplate. Ducea aceeași viață de trântor mulțumit de el însuși și deprins să aibă toate de-a gata la picioare. Un singur necaz picură amar în sufletul lui: nu mai jucase de multă vreme cărți, și-i sfârâia inima de dorul unei partide... S'apucase în cele din urmă să facă pasențe sau să dea cu cărțile. Două ceasuri de dimineață făcea pasența lui Napoleon; două după amiază pe aceea a Mariei Teresa, iar seara s'apucă de întindea cărțile pe masă, căznindu-se să scoată vre-un înțeles din așezarea lor: «uite: *șase de caro*. Asta-i veste... ..De la cine oare?... Uite: *craiul de ghindă*. Țsta-i logofătul... *Dama de verde*. Asta-i nevastă-mea. ...Cade alături de logofăt... Uite: *popa de caro*. Asta-s eu... Cât coala și eu... Uite și «*a mare*». Aștia-s bani... De unde să primesc eu oare bani?!»

Dar coana Frăsinica, de și se sculase după boală, nu prindea nici dram de

carne pe ea. Eră așa de slabă, încât ar fi bătut-o vântul. Sufletul ei se 'mpietrise. Și iată că în spre toamnă, pe la culesul porumbului, privind într'o dimineață spre poarta conacului, zări pe logofătul Vasile pornind spre câmp. Din copitele calului se ridicau noruleți de praf. Și coana Frăsinica simți că-i pare rău, fără să-și dea seama de ce. Dar când îl văzu seara venind de pe câmp, par'că i se luă o piatră de pe inimă, și sufletul i se deschise de-odată, de-i venia să cânte.

«Doamne, ce-o fi asta?» se întrebă ea seara când se culcă.

A doua zi iar așa, a treia zi iar... tot așa mereu. Li eră cum îi e unui băiat mic lăsat singur câtva timp de-un frate mai mare.

Să fi scuturat oare adierea de milă ce trecuse prin făptura ei în noaptea aceia când s'a deșteptat. sămânța dragostei în sufletul ei oropsit? Sau să fi fost numai atragerea ce o simte un suflet rănit spre cel ce s'a arătat bun cu el?!

Dumnezeu știe câte se pot ascunde în cutele unui suflet omenesc!

E adevărat că sămânța dragostei ar fi găsit loc minunat de încolțit în sufletul ei, căci ea nu știuse pân'atunci ce-i dragostea, adevărată și puternica dragoste, cu minunile, cu dorurile, cu arsurile, cu dulcea ei durere, cu adâncurile ei nepătrunse, cu farmecul ei mistuitor de suflete.

Se putea însă să fie numai un sentiment de recunoștință, căci obrajii biciuiți de cravașă o ardeau și acum tot așa de tare ca în ziua când a lovit-o Capitanul, și sufletul ei simția că poate găsi adăpost și sprijin și scut în pieptul logofătului.

A venit iarna, cu nopțile ei lungi și triste și coana Frăsinica nu închidea de multe ori ochii pân' la ziuă. Se zvârcolia în pat și se gândia sărmănica de ea: «Doamne, oare-l iubesc?!» Mintea ei tăgăduia cu asprime, dar inima-i zvâcnea mai tare și mai des când se întâmpla s'auză pașii logofătului răsunând grei pe pământul înghețat. Apoi sentința evanghelistului îi răsuna limpede în minte: «Femeia e datoare ascultare și

supunere bărbatului ei». Și vorbele acestea par'că erau scrise cu slove de foc pe pereții odăii și, încotro 'ntorcea capul, le vedea. Atunci își trăgea plapoma peste ochi, și-și ținea răsufletul cald. Ghemuită în plapumă, se gândia că ea a ținut ca o sfântă calea dreaptă și 'grea a cinstei și a jertfirii pentru bărbatul ei care a biciuit-o cum biciuești un biet dobitoc. Și obrajii înfierbântați simțiau și atunci arsura de foc a cravașei...

Vântul vuiă pe afară, șuieră, plângea prin hornuri, suspină pe la ferestre ca un suflet rătăcit, zgâlțîia tabla de pe acoperiș și trecea mai departe mâniaș, întunecat. Și atunci coana Frăsinica nu mai putea ține; se da jos din pat, aprindea candela la icoană, și îngenuchia, și se ruga. Dar într'o noapte pe când se ruga așa, i s'a părut că Sfântul din icoană are ochii ca ai logofătului, și, când luă mai bine seama, sărî speriată în sus, și cât p'aci să țipe: ochii logofătului licăriau pe icoană.

A venit apoi primăvara, curățînd apele

de sloi, aburind țarinile, înflorind pământul, întinerindu-l, deșteptând pădurile, risipind în văzduh pulbere de dorinți tulburătoare.

Logofătul pusese ovăzul în mustul zăpezii, și acum ară de orz. Pe câmp erau numai pluguri. Glasuri de copii și de fete răsunau pe 'ntinderea ogoarelor scrijălate de fiarele plugurilor răsturnate pe cormană.

Grâul ieșise bine 'n primăvară, și logofătul se ducea mai la fiecare două-trei zile să-l vadă. Și nu știà nici el de ce i se păreà viața mai dulce și primăvara mai împodobită, și cerul mai albastru. I se păreà că de când e el n'a mai trăit zile ca acelea, că primăvara n'a avut mai multă ispită în aerul ei călduț ce răscolià inimile și da viața semănăturilor. Îi venià să deschidă brațele și să strângă în ele o făptură iubită, și de multe ori pofta asta îl stăpâneà atât de mult, încât ar fi strâns în brațe aierul ce nu se poate strânge. Și-atunci sorbià cu lăcomie vântul ușor al primăverii. Viorelele

începuseră a se ivi pe ogoare, și pogo-
nicii le rupeau și le puneau la pălării,
mergând apoi pe lângă boi și fluierând
de să s'aprinză văzduhul.

Într'una din zile, logofătul` porni tot
așa de la pluguri să mai dea o raită pe
la ovăz. Un iepure se săltă de-odată
dintr'o brazdă de ogor de cu toamnă
și o tuli'n spre pluguri. Plugarii-l zăriră
și începură a-i chiul. Iepurile gonî nebun-
de frică, și se pierdû 'ntr'un tufiș de
mărăcini de pe moșia vecină. Un uliu
se scăldă 'n albastrul înălțimilor, în
mișcări line.

Și iată că de-odată răsări 'n drumul
logofătului un partal de loc, mare cât o
arie, și plin de viorele. Nu se mai vedeă
pământul supt covorul lor albastru; ai
fi zis că le pusese cineva acolo, una
lângă alta.

Logofătul descălecă, smulse câteva din
ele cu cepele din pământ, și le așeză
cu grijă în buzunar. Își alese apoi câteva
fire, pe care și le puse la pălărie. Apoi
își împodobî și fugarul la urechi. Cum

erau așa împodobiți, ai fi zis că logofătu-i un colăcer al primăverii. După câtva timp un gând se desluși bine în mintea lui: să se ducă la curte și să dea condiții cepșoarele de viorele. Coana Frăsinica iubia florile ca ori-ce femeie, dar îi plăceau mai cu osebire florile de câmp. În toți anii ieșea cu trăsura, primăvara, și, unde vedea viorele, se opria, le scotea din pământ și le punea în glastre, cum ajungea la Curte. Anul acesta însă nu se dusesse.

Când văzù pe logofăt cu viorelele, mai-mai să bată din palme, cum fac copiii mici, și obrații galbeni i se împurpurară ca bujorii:

— Au ieșit viorelele, Vasilache ?

— O, sânt o grămadă, condiță.

— Unde ?

— In lanul de lângă dealul Lipanului.

— Știi ce ?.. Să mergi mâine să mi le arăți.

A doua zi, coana Frăsinica porni în docăraș cu un argat din curte drept vizitiu. Logofătul călăria pe lângă ea.

Când au ajuns în dreptul lor, docărașul s'a oprit în drum, și ea s'a dat jos. Logofătul a legat calul de arcurile docărașului. Vizitiul rămase 'n drum.

— Le vedeți, conia? Uite... de-aici se văd!

Ea făcù semn că da, dar logofătul băgă de seamă că ea nu le văzuse încă.

Și, tocmai când se apropiară bine de ele, ea făcù un «ah!» și iuți pasul.

Se depărtară și începù a culege. Ea, mai nerăbdătoare, n'avea astâmpăr și sărià repede de la un loc la altul.

Pământul erà moale ca puful, și picioarele se afundau în el. «Doamne, ce frumoasă-i viața!» — se gândià coana Frăsinica... Soarele mângâià; razele lui erau adormitoare de dulci. Și gândul coanei Frăsinica îi împrăștià durerile vieții trecute 'n tovărășia Căpitanului: nopțile chinuitoare când îl așteptà cu masa până târziu, mâncând apoi între oftaturi; tresăriturile la orice pași ce răsunau mai deosebit în stradă: «ăsta-i el!». Apoi traiul ei de pusnică la țară, grijile ei de la început, ușurarea lor cu

venirea logofătului, petrecerea dela Zamfirescu și .. arsura cravașei. Sufletul ei răscolit, răvășit se topià de dorul unei mângâieri calde, și o jale ne mai cunoscută i se ridicâ de o dată 'n el, și biata femeie simțià că trebuie să spuie cuiva că i nenorocită, că mai bine ar fi să moară decât să mai ducă o asemenea viață.

— Vasilache !

— Aud,coniță.

Dar în minutul următor conița păreà că uitase de ce chemase pe logofât. Erà ocupată cu băgare de seamă să scoată din pământ o ceapă de viorea, ce erà pe semne prea adâncă. Și sufletul ei curat ca de sfântă se topià 'n lacrimi de diamant, ce picurau fierbinți și repezi pe albastrul gingaș al viorelelor.

— Nu e nimic !... Nu puteam scoate-o ceapă, dar acum am scos-o !

Ah ! ce greu se smulg une-ori viorelele din pământ !

Coana Frăsinica sta minute întregi până scoteà câte una... Și tot pe cele mici le înnemerea...

— Vasilache!

De astă dată vocea erà învăluită în lacrimi, se vedea cât de colo că plânge, și logofătul alergă spre ea. Dar coana Frăsinica părea încremenită pe loc: cu genuchii afundați în pământul afânat al ogorului fraged, sprijinită în mâini, cu fruntea plecată până pe țărână. Glasu-i amuțise în gât, dar trupu-i erà zguduit de suspinele ce nu le mai putea opri.

Ați văzut vreo-dată cum vine zăporul? Se umflă apa pe sub ghiață, o ridică în sus, o sparge, năvălește pe maluri și înneacă ce-i iese în cale. Și sufletul ei curat, oropsit, s'a rupt de zăporul îngrozitor al desnădejdei, iar lacrimile-i fierbinți picurau acum pe viorele, pe țărâna ogorului unde picaseră atâtea și atâtea șiroaie de sudori și de lacrimi țărănești la strânsul aurului stors din el..

IV.

Martor îi e Dumnezeu Sfântul că ea și-a păstrat trupul neatins de mână străină. A suferit, a înghițit în ea amarul

durerilor și nu s'a plâns nimănuia. Și viața în loc să se lumineze și pentru ea, se întunecă din ce în ce mai mult și se înrăia. De mai multe ori s'a pomenit cu Căpitanul în odaie la ea, prin puterea nopții, și totdeauna o bruftuia ca pe o servitoare și-o amără cu imputarea că ea face ochi dulci logofătului. Ea tăcea și nu-i răspundea nimic. Dar într'o noapte s'a pomenit cu el beat, și mânios.

— Scoal'.

Femeia s'a ghemuit în plapomă.

— Scoal' să te judec.

Ea s'a sculat, și și-a luat o fustă pe ea. Apoi, când i-a venit bine, a smuls șalul de pe scaun și l-a aruncat pe umeri fugind din odaie. Căpitanul a plecat mătăhăind după ea. Dar ea descuiase ușa și plecase. El căzù de-a curmezișul ușii, pe dinnăuntru.

Unde să se ducă ea? La a cui ușă să bată și să ceară adăpost?... Dacă o va întâlni vre-un argat, umblând așa prin curte, singurică, prin puterea nopții? S'a lăsat pe un maldăr de fuscele, plân-

gând cu fața ascunsă 'n șal. Dar de la o vreme frigul îi pătrunse mădularele și ea porni să intre în casă: ușa era încuiată dinnăuntru. A rămas câtva timp pe scări, ghemuidu-se în șal, suflând repede spre a se încălzi.

Apoi începù să tremure din toate închieturile, căci răcoarea nopții o răzbise. S'a sculat și a 'nceput a da ocol casei ca o stafie. De la un timp, simți că o lasă puterile și porni să bată la fereastra logofătului. Cum îi svâcnià inima! Ce-o să zică el când o vedea-o? Cum o să se arăte ea, stăpâna, așa în fața lui? Dar frigul o rupea, o pișcă, o biciuia, și trupul cerea adăpost. S'a apropiat de fereastră și s'a lipit de ea, ascultând. Tăcere de mormânt pluteà prin prejur. Bătù în fereastră, și i se părù că a bătut prea tare. Logofătul n'auzi. Mai bătù odată — de astă dată mai tare.

— Ei! Ce-i? — se auzi din casă.

Vocea logofătului părea mai groasă, amenințătoare, cum e vocea omului rupt de oboseală căruia-i strici somnul când

e mai dulce, cum e vocea omului deprins să se scoale la ori-ce ceas din noapte, să deà piept cu ori-ce

Femeia a fugit, speriată, dându-se după pătulul de porumb.

Logofătul ieși din casă, cu un ciomag de corn de mână. Umblà tiptil, căci lui nu-i părea lucru curat să-i bată cineva în geam și, când iese 'n curte, să nu mai vadă pe nimeni. Se duse prin grajduri, dădù pe la șiri, venì pe la magazia de bucate și se abătù pe la pătul.

O mogâldeată neagră se desluși, lipită de scândurile pătulului:

— Măi, care ești ăla? — întrebă logofătul.

Mogâldeata nu zicea nimic. Logofătul se apropià cu ciomagul ridicat :

— Măi, care ești, că dau !

— Șșșt ! Taci, Vasilache, că eu sânt !

Logofătul rămase trăsnit. Ciomagul îi căzù din mână.

Femeia zise clănțănind :

— Du-mă undeva că mi-e frig. Mor de frig.

Erà moale ca de cârpă, și logofătul

putea face ce vrea cu ea. Dar el, înțele-gând de ce-a fugit coana Frăsinica afară, prin puterea nopții, a pus pe ea surtucul lui blănit și, sprijinind-o de braț, s'a dus cu ea la casele boierești. Femeia rămase lângă ușă; bătù la geam:

— Boierule!... Boierule!

În acest timp coana Frăsinica se gândia la curățenia de suflet a acestui logofăt care nu vrusese s'o ducă la el în odaie, de unde n'ar fi putut ieși la ziuă fără s'o vază argățimea.

— Boierule!... Boierule!...

Căpitanul blodogorì un răspuns de om somnoros.

Dar logofătul nu-l slăbì:

— Boierule!... Boierule!

În cele din urmă Căpitanul se sculă și veni la fereastră.

— Ce-i?

— Scoal' boierule, că ard șirele de fân din baltă.

— Ce spui?

Și Căpitanul veni de descuiè ușa. Dar n'apucă să iasă afară căci umărul logofă-

tului împinse uşa, dând-o de perete, și coana Frăsinica se strecură înăuntru.

— Nu ți-e păcat de Dumnezeu, boierule, să chinuești așa un suflet de femeie?

— Ce?.. Ce?.. Cum îmi vorbești *tu* mie?

— Îți vorbesc ca un om cinstit.

— Stăi nițel, să-ți arăt eu!

Căpitanul dădù să intre în odaie spre a-și lua revolverul, dar logofătul îl prinse de braț și-l strânse cu putere:

— N'ai să-mi arăți nimic Să-mi dai socoteala aci, pe loc, să plec de ți s'a urât cu mine,

Coanii Frăsinica-i fulgeră de-odată prin cap traiul ce-o așteptă, după plecarea logofătului, și sărî:

— Să plece el, trântorul și nelegiuitul, că el m'a mâncat friptă.

Căpitanul plecă 'n pământ capul. Brațul strâns în minghineaua puternică a mâinii logofătului îl durea, și el se căsnia să scape. Coana Frăsinica încuiè uşa de la odaia lui, și logofătul îl lăsă din strânsoare. Căpitanul se domolî și zise:

— De! Am fost cam băut!

Apoi își ridică mâna încet, ca pentru a și-o trece pe frunte, și când îi veni bine, palma pe logofăt. Acesta se făcù roșu ca racul și se repezi:

— Așa merge treaba?

Dar coana Frăsinica se puse repede între ei:

— Lasă-l Vasilache!

Logofătul rămase cu brațele 'n aer, ca două limbi de clește îngrozitor care strânge până omoară. După roșiata ce i se urcase în obraji fața i se făcuse albă-vănată, și ochii fulgerau. Căpitanul se dedea mereu îndărăt, până ajunse la ușă, de care se rezemă. Apoi, ca un om care se căiește de cele făcute, bâlbâi:

— De, Vasilache!... Cine strică? Așa sunt eu, iute.

Erà o cerere de iertare în cuvintele astea. In sufletul lui de om slab, fără nici-un dram de voință, fricos, se sălășlul repede o teamă groaznică: «logofătul îmi dă una și mă omoară». Iar logofătul văzù 'n curând că n'are ce fărâma 'n pumnii lui de plumb, că n'are ce strânge

în brațele lui de oțel. Brațele-i căzură jos, atârnându-i pe lângă trup.

— Așa sunt eu, bre Vasilache: mai iartă și d-ta!

Și logofătul l-a iertat, că nu erà om rău la suflet, dar își puse în gând să plece după ce va sfârși ogoarele. Iar lucrurile au intrat iar în matca obișnuită și zilele au fost aceleași pentru logofăt: muncă de dimineață până seara.

Ci Căpitanul nu mai ieșea, cu zilele din casă în timpul din urmă. Bea, bea și fumà și făcea pasențe și trândăvea pe jețuri sau pe canapea. Obrajii i se buhăiseră și innălbiseră, de par'că erau fierți, în leșie. Ochii erau totdeauna turburi. Când ieșia prin curte, părea mănios pe toată lumea și nu se putea să nu pâlmuiască vre-o slugă cine știe din ce lucru de nimic. La masă rămânea une-ori cu ochii țintiți într'un colț al odăii, și stă nemișcat multă vreme, dus pe gânduri. În vre-o două rânduri i s'a năzărit că nu e bună mâncarea și, făcînd farfuriile țândări, a plecat bombonind. Când se

ducea pe câmp, îl apucà une-ori toane de veselie și se luà la glumă cu oamenii. Apoi, fața i se 'ntunecà, deodată, cum se întunecă cerul primăvara și pleca iar în neștire, hoinărind până pe sub seară. Ai fi zis că-i un câine care vrea să turbeze.

Noapțile nu le dormia bine ; erà chinuit de vedenii urîte și se sculà asudat, aprindea lampa și rămânea așa cu fața 'n sus, cu ochii în tavan. Intr'o noapte i se părù că vede pe tavan o mână neagră, ca de arap. Dintru'ntâiu n'a prea luat-o 'n seamă, ci întoarse capul liniștit într'altă parte. Dar, după câte-va minute, îi veni în minte vedenia și întoarse din nou capul, să se uite în tavan : nu mai era nimic.

Inima-i bătea des și urechile îi vâjâiau. Apoi mâna se arată din nou, de astă dată deslușită : neagră, osoasă, ca de arap mort. Căpitanul sărî ars din pat și începù să se plimbe prin odaie. Băù un pahar cu apă, să-și stingă arsura de sete ce o simția 'n gât. Une ori se opria să asculte :

prin urechile lui trecea un necurmat
șuier ca de mașină, amestec de zgomot
nedeslușit, de voci omenești îndepărtate
cu urlete de vânt înfuriat în nopțile lungi
de iarnă.

Deschise fereastra să respire aierul
noptii. Se rezemă de pervaz și țintî ochii
în întunec. Toată ființa lui eră într'o
chinuitoare încordare. Par'că trebuia să
se 'ntâmples ceva deosebit, ceva îngrozitor
în fie-ce clipă ce urmă să vie. Noaptea
eră liniștită. Numai un cristeiu n'avea
somm într'o fâneată și glasul lui aducea
cu sgomotul scârțâitor al unui fierăstrău.
Prin iarbă, aproape de fereastră, se auziau
fășâituri ușoare. In depărtare, o ceată
de flăcăi cântă pe uliță. Apoi un glas,
mai subțire, se ridică din ceată, un glas
subțire de flăcău:

«Arză-te focul, băiete!

«Mult mă sărutași cu sete:

«Mi-a plesnit cămașa'n spete!»

Cântecul plutî câțva timp pe sat, ne-
liniștind somnul celor fete, apoi murî,

Căpitanul îl ascultă pân' la sfârșit: par'că ar fi auzit atunci întâia oară un cântec țărănesc plin de înțeles.

De odată apoi s'a ridicat în sus, căci i s'a părut c'aude pe cineva în urma lui. Nu se'ntoarse însă cu fața spre odaie. Nu! Sta, lângă fereastră, în picioare, cu ochii zgâiți, ascultând tăcerea d'impjurul lui. Apoi, strângându-și tot curajul, închise pumnii și se răsuci pe călcâie ca o sfârlează, ca pentru a prinde pe cineva pe neașteptate.

În odaie nu se simțea nimic. Lampa începuse să fumege. El o închise, apoi îi dădù iar fitil. Prin cap îi vâjâia furtună groaznică. Și de-odată i-a răsărit în minte, în vălmășagul minții lui, chipul logofătului, și o mânie de fiară spurcată îi zguduì măruntaiele. El, logofătul, venticul, i-a stricat lui casa cu coana Frăsinica. Până când însă?... Până când să fie terfelit prin noroiu numele căpitanului Ilie Georgescu?...

Un fulger scăpără de-odată 'n noapte, și un tunet îndepărtat urmă după el.

Apoi fulgerele se îndesiră, se apropiară, tunetul începù să se lase spre Gălbioara, și în curând ploaia prinse a cădea pe pământul ars de sete. Picăturile ei mari, dese, băteau în geamuri ca niște degete subțiri. Căpitanul trase sertarul mesei și luă din el revolverul. Ploaia țuruia mereu în fereastră, răpăia pe coperiș, se abătea une ori în trâmbe mari, ce părea că vor să 'nnece pământul. Căpitanul stătea neclintit pe marginea patului, cu revolverul lângă el, cu ochii țintiți pe dungile covorului. Părea că'numără, că socotește ceva. Intr'adevăr socotea câte vergi roșii sânt pe covor. Dac'or fi cu soț, îl omoară pe logofăt; dacă nu, îl lasă cu zile. Una, două, trei, patru, cinci, șase, șapte! Erau șapte! Număr fără soț.

Nu se poate! Trebui c'a greșit el la numărât! Incepe din nou, zăbovind mult la fiecare vargă; două, două, două... trei... trei! Tot șapte sânt! Stai! Ia cărțile de pe masă, alege trei din ele și le așează una lângă alta pe pat cu fața în jos.

Dac'o ieși un roșu, îl omoară! Plimbă mult și încet mâna pe deasupra lor fără a îndrăsnî, fără a ști pe care să o tragă... P'asta!.. Nu!.. P'asta o cunoaște el de pe dos că-i fantele de cupă. P'asta!.. Erà un cincî de spatiu... Și revolverul fu băgat iar în sertarul mesei...

A doua zi soarele răsări luminos pe un cer albastru cum rar se vede. Văzduhul, primenit, chemà, ademenia ciocârliile în înălțimile lui curate. Grădina erà tot un miros de salcâmi. Pe frunzele pomilor scânteiau ca niște pietre scumpe picăturile de apă. Iarba brazdelor părea întinerită și verdele ei frumos odihnià sufletul coanei Frăsinica. Pe lângă ea treceau rândunele în zborul lor iute, ca niște suveici întunecate, în urzeala luminoasă a văzduhului. Copacii, tufișurile de liliac, vetrele de flori, brazdele de iarbă, toate păreau însuflețite de un puternic dor de viață. Și coana Frăsinica simți în clipele acelea că e o mare mângâiere, dar și o durere să poți trăi ca femeie nenorocită, în grădina părintească

în care a răsunat odată râsul tău limpede, drăgălaș, de copilă fericită, iubită, scăldată'n lumina soarelui ce ne surâde la toți. Bobocii de trandafiri ce începeau a se deschide pe alocuri, păreau că-i șoptesc: «de dragul tău înflorim noi, stăpâno!». Iar prin salcâmi înspumați de floare trecea un vesel freamăt de frunze...

Și iată că pe o potecuță se zări deodată Căpitanul. Fața lui eră albă ca varul. Par'că abia se sculase după o boală îndelungată. Venia rezemat în baston, ca un moșneag. Se lăsă pe bancă lângă soția lui. Aceasta îl văzù atât de stins la față și sufletul i se umplù de milă:

— Ce-i cu tine, bre omule?

Căpitanul își lăsă capul pe piept și nu scoase nici-un cuvânt. Printre frunze se urziau fire supțiri de lumină. Pe alocuri tremurau, se aprindeau și atunci pomii aveau înfățișarea unor pomi din povești: cu roade cu totul și cu totul de aur. Păsărelele cântau în ciripituri. Peste întinderea câmpului unduia smaraldul grâului nou. Și peste toate plutia, pe toate le mângâia

lumina soarelui care face să se miște viață nouă 'n sânul pământului și coace holdele aurii...

Căpitanul sta mereu cu capu 'n piept. Apoi după câtva timp, oftă din greu și, rupându-și par'că ceva din suflet:

— E rău cu mine, Frăsinico!

— Da' ce ai, omule?

Căpitanul îi spuse ce nopți chinuite ducea el de la o vreme încoace, ce vedenie urâtă îl frământase astă-noapte.

— Prea stai închis în casă. Ar trebui să mai ieși și tu la câmp, prin baltă.

Căpitanul oftă iarăși și întoarse capul spre Dunăre. Apa, fărâmată în unde mici, curgea repede, tăcută, par'că s'ar fi grăbit să ajungă undeva la un timp hotărât. Pe malul celălalt, se zăriau niște târle mocănești, iar dincolo de ele începeau «balta» cu iezere, cu jăpși, cu privale, cu grinduri, cu stufării și cu păpurișuri...

La o săptămână după aceasta, logfătul eră să se ducă în baltă, să măsoare niște fân care trebuia cosit de oameni în dijmă. Locurile le luase cu arendă logfătul de

la Stat, pe seama moșiei Gălbăiaora. Coana Frăsinica stătù cu gura pe Căpitan :

— Du-te și tu, Ilie, să-ți mai treacă din vreme. Ia și pușca, poate că împușci ceva.

Căpitanul plecă cu oamenii în luntre. Pompieru și cu un altul trăgeau la opăcini; logofătul ținea cârma. Bătea un Crivăț strașnic. Apa se ridicà în valuri mari, verzi, înspumate în creste. Și valurile goniau unele după altele, ca balaurii; iar apa erà mai grea. Luntrea se suia pe suișuri de apă, plutia pe spinări de valuri, se povârnia și cădea în găvane adânci, înconjurate de jur împrejur de valuri. Din când în când, câte-un val mai mare venia, venia de credeai că stă să înghită luntrea, dar alunecà pe dedesuptul ei și din goană stropia peste usna luntrei cu spumă. Un Român sta cu ispolul în mână, să sleiască luntrea. Pe tot latul Dunării vuia un vuet necurmat de apă și de vânt...

Când au dat dincolo, logofătul pornì cu oamenii spre Grindu' Morarului, iar Căpitanul se înfundă prin păpurișul de prin

jăpșile apropiate. Avea cisme cu carâmbii înalți, până peste genuchi și putea răsbi prin mocirlele bălții. Păpurișul cântă, unduia în bătaia vântului. Pânășița mlădiă fără odihnă. Vremea se'nchisese de tot. Căpitanul trase în vre-o două rațe, dar nu le nimeri și, după câțva timp, ieși pe grind și se tolăni într'o tufă de unghia găii.

Grindul, lat de vre-o cinci stânjeni, eră mărgenit de mlăștini pline de păpuriș des. Vântul treceà peste întinsul bălții și frământă firele din margine, unduia vârfulire firelor de mai la adânc. Și eră ceva deosebit în șoaptele păpurișului, căci Căpitanul le ascultă cu multă băgare de seamă. De la un timp, începù a ridicà 'n sus capul și a se uità pe grind. Par'c'ar fi așteptat pe cineva. Descărcă pușca și o încărcă cu alice mari... După câțva timp zărì pe logofăt venind spre el. Eră departe însă. Căpitanul se săltă din tufa de unghia găii și se furișă în păpurișul din față. Glasul logofătului se auzì până la el:

— Boierule, uiu, boierule !

El sta în păpuriș și nu răspunse nimic. Din când în când se trăgea mai spre margine și scotea capul mai la lumină, uitându-se spre logofăt. Acesta era ca la o bătaie bună de pușcă și venia mereu.

Se mai oprî și mai chiul odată, apoi stătù mult în loc părănd că se gândește. Crezând că boierul s'o fi dus la luntre, intră în păpuriș, mai la deal de unde sta Căpitanul. Acesta se luă după el. Mergea repede, fugind aproape, pe marginea grindului. Când a ajuns în dreptul liniei unde credea că-i logofătul, se afundă în păpuriș. După cîtva timp, îl zări. Logofătul, auzind pași în urma lui, se'ntoarse, și se uită să vază cine-i. Căpitanul se lămuri printre firele de papură:

— Da' unde-ai fost, boierule, că ți-am chiuit de vre-o două ori.

Căpitanul stătù în loc și-și soase pușca de pe umăr:

— Te-am auzit, dar nu ți-am putut răspunde, că eram la pândă. Pân' să ies în grind, să-ți fac semn, dumneata pieriseși.

Erau acum la vre-o zece pași. Căpitanul luă la ochi.

Logofătul credea că boierul vrea să glumească și deschise gura spre a zice : Buum ! Dar alicile-l podidiră în gură, în ochi, în cap, pe toată fața, și el căzù báltăcâind în mocirlă.

Căpitanul o luă la goană prin păpuriș. Păpurișul urlă, se mișcă, plângea, îi strigă : «ce-ai făcut, ce-ai făcut ?». Porni spre malul Dunării, dar, când ajunse în lumina marginii desişului de papură, se dădù îndărăt, ca o fiară ce stă la pândă, și simți că n'o să poată ajunge până la Dunăre, necum să treacă 'n Gălbioara. Dar gândul că va trebui să însereze în păpurișul unde răpusese pe logofăt, i-a dat puteri, și l-a gonit afară. Când ajunse pe malul Dunării, găsi niște Români cari treceau la Gălbioara cu niște maldăre de papură 'n luntre.

— N'ați văzut pe logofătu-ăla al meu pe aici oameni, buni ?

— Nu l-am văzut, boierule.

— Când dați dincolo ?

— Uite chiar acuș.

— Merg și eu.

— Hai, boierule !

Oamenii împinseră luntrea de la mal, și luntrea începù să salte pe apă. Căpitanul se ghemuì între capetele maldărilor și bașul de dinnapoi al luntrei. Oamenii îl poftiră pe maldăre sau pe pisc, dar el nu voi, spunând că nu prea-i învățat cu apa și-l iea ameteala. Așa și erà. Când vedea curgerea, frământarea aceia fără preget a apei, îi venea să sară în ea, căci gândul omorului ce făptuise, îi ardea în cap ca un fier roșu. De vre-o două ori, a închis din ochi, încreșind fața toată. Când a ajuns la curte, tremurà vargă. N'avea tăria să înfrunte păcatul ce și-l luase pe suflet. Coana Frăsinica îl întrebă unde a rămas logofătul..

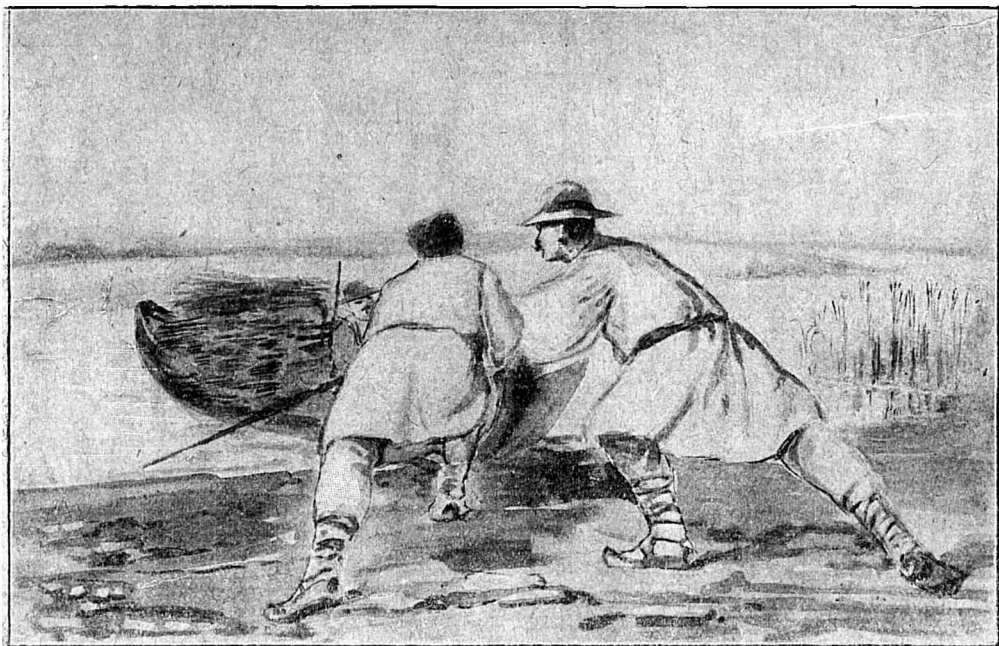
— Nu știu, că noi ne-am despărțit cum am dat dincolo. El s'a dus cu oamenii..

Vocea-i erà schimbată; erà ca un glas de om pe care îl prind frigurile și coana Frăsinica băgă de seamă că trebuie să fie ceva la mijloc.

— Să trimitem pe cineva după el!

— Lasă-l femeie că vine el!

Dar logofătul n'a mai venit.

Oamenii împinsera luntrea dela mal și luntrea începù sa salte pe apa . (Pag. 206).

Leșul lui se afundă mereu în mlaștina păpurișului des, prin care treceau suspinele vântului ca un cântec de veșnică pomenire.

A doua zi, Căpitanul fu găsit spânzurat de un pom în grădină.

LA CLACĂ

La lelea Ilinca eră clacă de tors în seara ceia. Veniseră vre-o șase fete — care cu mamele lor, care singure — veniseră și vre-o trei femei tinere și tăbărără pe caerele de lână. Fusele începură a se 'nvârti: sfârr! sfârr! ca niște pisici ce torc pe cuptor. Din caerul sugrumat pe la mijloc de pământ-zalca de piele prinsă 'n furcă printr'un oscior de pasăre, firul curgea, lunecă printre degetele mânei stângi, se lungia, se suția, se răsucia în învârtirea sfârâitoare a fusului. Afară eră moină și liniște, numai câte-un câine mai latră când și când prin vre-o copcă de la șirile de paie. Femeile lucrau par'că n'ar fi fost

La lelea llinca erà clacà de tors. (Pag. 209)

la clacă și lelea Ilinca torceà și ea în rând cu ele. Dar după cât-va timp cea mai drăcoasă dintre fete începù a chiuì ca flăcâii și a tuși cum tușesc ei pe lângă casele fetelor cu cari au vorbă să le iasă. Apoi începù a cântà, îndemnând și pe celelalte : «cântați fa, și voi!». Iar lelea Ilinca : «cântați, puicile mamei, că acum vă este vremea!».

Și fetele începură să cânte cu foc, un cântec eșit de curând :

«Oftează, puică, oftează
«Toată lumea sa te crează
< C'ai fost neichii amurează !»

Cântau toate într'un glas, într'un glas suptire, limpede ca sunetul argintului curat și cântecul se împrăștia în tot satul căci fata cea drăcoasă avusese grije să crape nițel ușa tinzii ; «îi cald avan aici, lele Ilinco !» Și femeia înțelesese ce foc o arde pe fată și dădù din cap în semn de învoială pe când pe buzele ei bătrâne trecù un zâmbet blajin, ca de copil : «deschide-o, puică, deschide-o, să te auză ăi flăcăi din sat».

Iar când s'a spart cântecul, una din femei — de acelea căroră ar trebui să li se lege câte o seceră de brâu spre a se cunoaște pe unde trec — începù a povestì despre o nenorocire ce se întâmplase de câtva timp în sat, împodobind-o cum se pricepeà ea mai bine:

«Auziți, fa suratelor, că cică de aia a fugit fata lui Arnăutu după flăcăul lui Jugăreanu că i-a dat hoțul de flăcău să mănânce 'ntr'o seară dintr'o azimă și cum a mâncat nu mai putea: murea-pierea de dragul lui. Și s'a dus după el. Dar la câteva zile așa l-a urît de tare, c'a plecat noaptea dela el, numai cu ce se află pe ea și s'a întors îndărăt să fie de rușinea tuturor».

— Ferească Dumnezeu, fetico! — zise lelea Ilinca,

Fetele puseseră capetele 'n pământ și torceau tăcute.

Gazda se duse la vatră, umplù un găvan de lemn cu porumb fiert și-l puse în mijlocul clăcășițelor:

— Mâncați, da' din barbă să nu dați!

Femeea guralivă începù o altă istorie. Erà vorba de o hoție făcută astăvară la grădinile Bulgarilor de la capul satului.

Bulgarii veniră să se plângă boerului; boerul îi trimise la primar și primarul dete din umeri: «eu să vă păzesc grădina?!»

Și femeea, făcù ochii roată la tovarășe: Par'că nu se știe cine a furat!

— Cine, leicuță? întrebă Marioara lu' Tilici.

— Cine altul, dacă nu flăcăul lui Tătaru' cu alți haidamaci de teapa lui?!

Fata plecă ochii'n jos și urmă iar o toană de tăcere pe care o turbură tot femeia guralivă:

— Da' mai tăceți, fa, gura vă meargă!

Apoi se apucă să povestească de pe când erà ea mică. La un Crăciun o luă la goană un *Moș-de-Turcă* și ea plângea și țipa și Moșul după ea! Iar în fața unei case, cum fugea ea și se uità mereu îndărăt, hop! cade într'o groapă de bucate. Și *Moșul-de-Turcă* stà pe marginea gropii și clătina din cap spre ea

și mișca dinții lui de 'trestie, până a sărit un om de-a dat brezaia la o parte: «fugi, mă, că se sperie fata!»

Apoi, cum fetele rămăseseră cu ochii la ea, se răstî la una din ele:

— Ce te uiți, fa, la mine?! Ia, zi tu, cât poți de repede: «ocoli Bâlea coliba; hop! Bâlea 'n colibă!»

Două fete încercara să zică dar nu isbutiră și sbucniră 'ntr'un chicotit înfundat, șoptindu-și nu știu ce la ureche.

Dar lelea Ilinca se puse în fața femeii guralive:

— Da', ia zi și tu:

«Tilihupcă hupcă, hui-hui curcubă!

Lesne-a zice: Tilihupcă hupcă, hui-hui cùrcubă!

«Dar mai greu a destivtirigî tivtirigèaua tivgelor!»

Femeea se căsnî: «desfitirigî». «destivtirigî», pe urmă zise mânioasă:

— S'o desfifirigească dracu că eu nu pot!

După aceia glasurile amuțiră căci fetele făceau semn s'asculte toate: s'auzià

zgomot de pași pe uliță. Erau flăcăii. Țin'te, lele Ilinco!

Se 'nvârtiră nițel pe lângă casă, mai fluerară, mai tușiră, apoi intrară în casă unul câte unul:

— Bucuroși de oaspeți?

Și se făceau că torc și ei și că scapă fusul din mână, iar când se plecau să-l ridice, nu se putea să nu țipe vreo fată.

— Ia ascultați, mă haimanalelor! le zise după câțeva vreme femeea cea gurativă: «da' ce credeți voi c'o să stați degeaba aici?! Ia, spune-ți-ne vre-o snoavă, că de unde nu începem noi și vă topim.

— Mi-e buzunaru' spart și le-am pierdut pe drum, răspunse unul din flăcăi.

— P'ale mele le-a mâncat lupu! — zise un altul.

— Fă, eu îți spui o snoavă, da' pe urmă să te sărut — zise râzând altul.

— Să mai săruți pe cine a-i mai sărutat, băete; da' pe mine nu! — îi răspunse încolțat femeea.

— Ba pe tine!

— Și flăcăul, șiret începù :

«A fost odată un țigan și țiganu-ăsta a ajuns împărat. Și într'o zi s'a dus la vânătoare într'o pădure mare, unde erau numai cerbi și căprioare. Da' țiganul umblă cu ochii pe sus, pe la pomi. Și de-odată se oprește lângă un teiu frumos și-i dă ocol. Boerii cari erau cu el, se uitau și ei dar nu pricepeau ce vede împăratul la teiu de se uită la el cu atâta băgare de seamă.

Și unul din ei, mai îndrăzneț, îl întreabă: Înălțate împărate să mă ierți de întrebare, dar noi nu știm ce-a văzut ochiul Măriei Tale la teiu-ăsta.

Dar țiganul care fusese rudar în vremea lui, oftă din adâncul inimii: «Haolio, ce mai teiu de văcălie!»

— Iac'așa, fa leicuțo: apa la matcă și omul la teapă!— zise flăcăul ce spusese snoava.

Dar flăcăul lui Tătaru îi spuse pe limba păsărească:

— *Sti-vinin-ge-vene la-vanam-ba-vana!*
(adecă: stinge lampa!)

Și cel cu snoava fără multă vorbă:
puf! în lampă! Iu, chiu, vai pe biete
fete! Ca la clacă!

Lelea llinca izbuti să 'ncăpue lampa
și o aprinse. Flăcăii stau sfinți, par'că
nici nu se mișcaseră de unde erau. Gazda
le dădù câte-un rachi, să se scape de
ei căci alt-fel îi zădărnicea tot rostul
clăcii.

— Așa, mamă, duceți-vă, mamă, cu
Dumnezeu și lăsați fetele în pace!

Ce le-o fi fost, nu știu că în seara
aceea au plecat frumușel, înduplecați
de cuvintele blajine ale gazdei. S'au în-
cârduit pe uliță și-au început a cânta :

«Dunăre, apă vioară,
«Făcea-te-ai neagră cerneală
«Stuful tău de-o penișoară
«Și să-mi fac de-o hârtioara
S'o trimeț la maica 'n țara
«Să-mi dea bani de cheltuiala
«Și haine de primeneală
«Și cal bun de călărie
«Că mă duc în bătalie».

Femeile mai toarseră câteva caere
până la cântatul cocoșilor de miezul

Și lelea Ilinca torceà singura. (Pag. 219),

noptii când baba Ilinca le 'ntinse masa. Apoi clăcășițele începură a se cără pe acasă și bătrâna rămase singură. Iși mai luă un caer căci nu-i eră somn de loc; tineretul ale cărui glume îi înveselise casa, îi înviorase și ei sufletul și lelea Ilinca torceà singurică, la vatră și îngâna un cântec bătrânesc, un cântec haiducesc :

«Eu n'am fost, maică, 'nvațata
«Sa stau cu ușa 'ncuiată
«Și cu perdeaua lăsata
«Sa spăl cămăși sângerate
De la haiduci lepădate !»

Focul trăgea să moară. Un cotoiu torceà pe după sobă. Și din cântecul bătrânei picurau clipe din vremile trecute, din vremurile acelor eroi ai românismului cari dorm uitați în sufletele noastre...

SPOVEDANIE

Sâmbăta Paștelui. Moș Mihai stă pe prispa casei, sorindu-se ca o șo-pârlă. Prin aerul cald trec adieri de primăvară. Pe ulițele satului curg bătrânii la spovedanie. Moșul se reazemă de perete și închide ochii la desmierdarea blajină, aromitoare a soarelui. Din când în când își mișcă buzele ca 'n șoaptă, apoi deschide ochii și-i îndreaptă spre pânza vineție a Dunării ce curge la vale, liniștită, măreață, ispititoare, plină de feldefel de taine. Lumea, care trece pe dinnaintea casei lui, îi dă «bună-ziua» și-l întreabă cum o mai duce cu bătrânețele. El moțae din cap și răspunde de mântuială, ca un om căruia-i turburi adâncul gândului...

Nu e bătrân moș Mihai: abia de șai-zece de ani. Dar s'a trecut de la o vreme încoace de par'că l-a ros toate bolile și toate necazurile. Nu erà lucru curat cu moș Mihai Mocanu. A avut o singură fată și când i-a ridicat nunta, mai acum vre-o două-zece de ani, i-a dat 50 de poli zestre. De unde atât bănet pe Mihai? N'avea nici tamaslâc de vite, nici cine știe ce moșie: zece pogoane ca ori-ce om din sat, date de când cu Cuza.

Și se vede treaba că n'au fost bani câștigați prin muncă cinstită căci la un an de zile după nuntă i-a murit fata din facere, iar la un an după moartea fetei, i-a răposat și femeia, iar el a rămas cuc. De atunci par'că dase un vânt rău peste el. Nu mai puneà mâna nici să ridice un paiu de jos și tot pirotea la soare ca un om prins de friguri. Une-ori rătăcià pe malul gârlei, pe câmp, alte ori se duceà la cârciumă unde se strâng oamenii Duminica, dar nu se băgà în vorbă, nu râdeà, nù bea nimic și stà așa cu ochii priponiți în vre-un loc, ca un om care trăește- pe altă lume.

Și într'o bună dimineată moș Mihai a chemat pe vre-o doi oameni din sat, meșteri de săpat puțuri și a făcut în inima țarinii, la o răspântie mare un puț frumos cu cumpănă și cu uluc. Și după ce l-a sleit cum trebuie, a chemat popa să facă feștanie și a făcut o pomană la care au mâncat trei sate. Ci-că i se arătase mereu în vis fata lui și-i striga: «taică, tăicuțule, dă-mi apă că mor de sete!»

Hotărât lucru: aveà ceva pe suflet moș Mihai căci de multe ori se sculà noaptea din somn și începeà să-și facă sfânta cruce și umblà prin bătătură ca o strajă de noapte. Aveà ceva căci nu se mai spovedise de-un cârd de vreme și nu mai călcase pragul sfintei biserici. Pornise de câte-va ori să se ducă, dar n'a putut intrà ci s'a întors frânt de o durere sugrumătoare.

Moșul deschise iar ochii și se uită pe vale. O ceată de copii gonià pe malul gârlei. O fată urcà în spre sat cu cobilița pe umere, dar un flăcău răsărì de-odată

în calea ei și-i vărsă cofele, silind-o să se întoarcă iar la gârlă și să-și umple cofele. Prilej de vorbă ! Pe malul de dincolo sălciile înverziseră și pe grinduri mijă colțul ierbei, căci căzuse Paștele târziu. Moș Mihai se uită și-i părea că nu mai văzuse până atunci asemenea lucruri. Și el gonise când erà copil pe malul gârlei și el vărsase când erà flăcău, cofele fetelor dar pe atunci el nu se oprià cu gândul asupra acestor lucruri: le făcè pentru că așa trebuia să le facă. Astă-zi însă i se păreà că se deșteaptă dintr'un somn greu și'n sufletul lui străbātu de-odată un gând luminos ca o rază de soare. Simțeà bine că nu va mai găsi alinare de nu-și va limpezi sufletul prin spovedanie.

Se ridică și intră în casă. Iși scoase primenelele de sărbătoare și le puse pe colțul patului. Apoi eși în curte, pășind domol, oprindu-se din când în când spre a se uită pe furiș prin prejur și se furișă în coșarul boiler. Ingenuche lângă un țăruș de iesle și începù a scormoni cu

amândouă mâinile. Dar pământul erà tare par'c'ar fi fost bătăturit într'adins. Moșu scoase cuțitul de la brâu și începù a săpà. După câtva timp pipăl cu mâna, își șterse sudoarea de pe frunte și scoase o bășică de porc, umflată și legată la gură cu un căpătâiu de sfoară. O băgă în sân și pornì în casă să se primenească. După câtva timp se îndreptă spre biserica. Soarele scăpătà și peste sat se lăsà liniștea înserării într'un ajun de sărbătoare mare de vară. Veniră alții în urma lui, dar moșul nu se spovedì ci așteaptà să rămâe singur. Când se înseră îi venì rândul. Popa-i puse patrafiru'n cap și-i citì ceva; apoi îl întrebă: «ai făcut ceva păcate, moș Mihai».

Moșul își pironì ochii în ochii popei și începù: «Părinte, nu crez să mai am odihnă pe lumea ailaltă că mare păcat mi-am luat pe suflet: am ucis un om. Da' nu mi-e că l-am ucis, cât mi-e că i-am luat și banii ce i-am găsit la el. Și banii ăștia au adus moartea'n casa mea și m'au făcut din om neom. Să m'ascuți,

Popa-i puse patrafirul pe cap. (Pag. 225).

taică popo, până la sfârșit și să'mi spui cu sufletu'mpăcat de mai pot nădăjdui ertarea pe lumea ailaltă. Uite cum s'a întâmplat. Pornisem cu orz o trâmbă de care, spre Brăila. Dăduse Dumnezeu un an bun și se făcuse niște orz cum nu mi-au mai văzut ochii: mare, plin și greu la bob și alb ca o cămașă de fată mare. Am ajuns la obor noaptea, așa din spre ziuă și am mai dat nițel ochii'n gene. La ziuă a început a furnică negustorii printre care și a face rup-toarea prețului. Am mers toți la un negustor. Ni s'a măsurat cinstiți și pe la prânzul ăl mic eram gata și cu socoteala. Mai stăturăm o bucată de vreme prin târg să ne mai luăm câte-ceva de ale casei și să se mai odihnească și vitele iar când scăpătà soarele, am plecat.

Când trecuse așa ca la un ceas din noapte, am dejugat la un puț și ne-am adăpat trăgătorii. Dar când să pornim, ăla ; «dă tu înainte» ; ălăl'alt : «ba dă tu !». Se codiau oamenii și nu vreà nici unu's'o ia 'nainte. Vezi că, dând după

alt car, boulenii merg în urma lui și tu mai poți închide un cias-două ochii, pe câtă vreme dacă ești înaintea, cată să nu dormi că boii pot abate și cine știe unde te trezești. Dacă văzui așa, dădui eu înaintea. Aveam o pereche de bouleni cum nu s'a mai pomenit prin partea locului : pe Porumb în hăis și pe Plăvan în cea.

Mă rezemai de o scoarță a carului și mă țineam să n'adorm. Noaptea plutia greu pe coprins. Mă gândeam la nevoile mele. De la o vreme m-a furat somnul. Nu știu cam cât oi fi dormit că nu erau stele pe cer dar mă deștept de-odată când se opriră boii din mers. Mă uit înaintea lor : un om li se pusese 'n cale.

-- Măi neică, nu mă iei și pe mine în car până mai încolo ?

— Dacă ești om bun sui-te ; de nu dă-te în lături.

Nu i-am spus bine părinte ?... Tovarășii mei rămăseseră în urmă de tot, pe semne că boii lor nu se putuseră ține de-ai mei, Prin prejur nu se simțea ni-

mic. Pe de marginea drumului, lipanii se mișcau când și când la câte-o gură de vânt. Drumețul meu purtă căciulă, băgată până pe ochi și la brâu, chimir lat de-o palmă. Nu m'a 'ntrebat nici că de unde viu, nici că unde mă duc.., nimic. Sta ghemuit în în scoarța ailaltă, cu mâinile petrecute în mânecile mâncarului. Mă tot cercă un pui de somn și pleoapele par'că mi-erău de plumb. Și de lao vreme zic drumețului meu :

— Măi Rumâne, mai mână și d-ta boii că eu mă las nițel într'un cot.

Rumânul îmi luă frișca din mână și eu mă lungii pe fundul carului. Cum eram de ostenit, am adormit curând. Și taică părinte ce să-ți mai spui?! Mă deștept în hodorogitul scoarțelor de la car. Boii mergeau iute, iute dar lăsa-seră drumul mare și o luaseră acum prin arătură. Dintru'ntâi am crezut că și drumețul meu a adormit. Apoi repede îmi dete 'n gând că s'a putut să'mi fi furat banii cât am adormit eu, și să fi fugit pe ici-încolo. Mă ridic repede: omul meu sta tot unde-l știam.

— Da' ce faci, măi creștine, pe unde ai luat-o ?

Omul sări sprinten din car și se puse înaintea boilor. Scoase restul lui Plăvan, ținând proțapul în cotul stâng. Jugul scăpătă cu capătul stâng al policioarei în pământ și rămase spânzurat de ceafa lui Porumb.

— Stai că-ți arăt eu acù! -- îmi răspunse drumețul.

Atunci văzui eu ce fel de drumeț suii în car la mine. M'am dat jos și m'am dus spre el. Dar hoțul pe semne că nu credeà să mă pui de pricină. Părinte, i-am pus mâna stângă 'n gât și cu dreapta l-am înjunghiat. L-am înjunghiat repede, nici eu nu știu când. L-am văzut căzând pe spate, cogea-mi-te munte. Și n'a zis nici cârc: pe semne că l-am nimerit în inimă. Știu eu? M-am plecat spre el și i-am scotocit în chimir: sunà numai aur. I-am luat chimirul cu totul. Am înjugat iar pe Plăvan și am pornit. Mi se părea că numai ajung la drumul mare, mi-se părea că înebunesc. Când am dat la

drumul ăl mare îmi veneà să las și boi și car și bani și să fug noaptea unde oi vedeà cu ochii. Am stat așa în drum ca un om căruia i s'a rupt ceva la car. Am stat mult, mult. Cerul se înseninase și luceafărul de ziuă răsărise. În acest timp auzii hăituri la vite.

Așteptai. Erau tovarășii care abia atunci mă ajungeau. Mă 'ncârduii cu ei și pornii iar. Mi se'ntărise inima de tot. Când s'a luminat de ziuă mă dusei în niște buruieni și mă uitai pe mine : nici un strop de sânge nu se vedeà. Par'că mi-se ridicase o piatră de pe inimă. La câtăva vreme, am auzit că s'ar fi găsit un om tăiat în țarină Lipovencii. Cine să-l fi tăiat ? Cine puteà ști ? Dar mie mi s'a arătat noaptea cel ucis și din rană îi țâșnià sânge și sângele mă stropeà pe ochi și-mi intrà în gură, cald, amărui, sărat. Și banii lui mă ardeau pe inimă ca jeratecul. Uite-i, banii blestemați. Invață-mă ce să fac cu ei...»

Popa încremenise ca de ceară în clipa înserării.

Printre crucile strâmbe de lemn ale vechilor morminte din curtea bisericii se jucă o adiere de seară.

— Greu păcat, ți-a luat pe suflet, nepoate! Dar păcatul ți se iartă că ți-a fost primejduită viața. Dar banii furați apasă greu pe inima ta. Și nu-i poți dăruia nici sfintei biserici căci o pângărești... Dar dacă ai din destul, ridică o școală aci în sat și spune — de te-o 'ntrebe cineva — că ai găsit și tu o comoară. Pomana ce ți-ai face-o cu școala ți-ar ușurà păcatul».

La un an după asta, o școală mândră se ridică în Viforiștea și copii se duceau de diminecioră să se lumineze din spusele popii. Moș Mihai rămânea multă vreme pe prispă, privind după ei cum se duc rumeniți la față de răcoarea dimineților de toamnă, zburdalnici, desghetați la minte, alergând cu trăistuțele cu cărți atârinate de gât. Și clipele acelea au fost cele mai frumoase din viața lui.

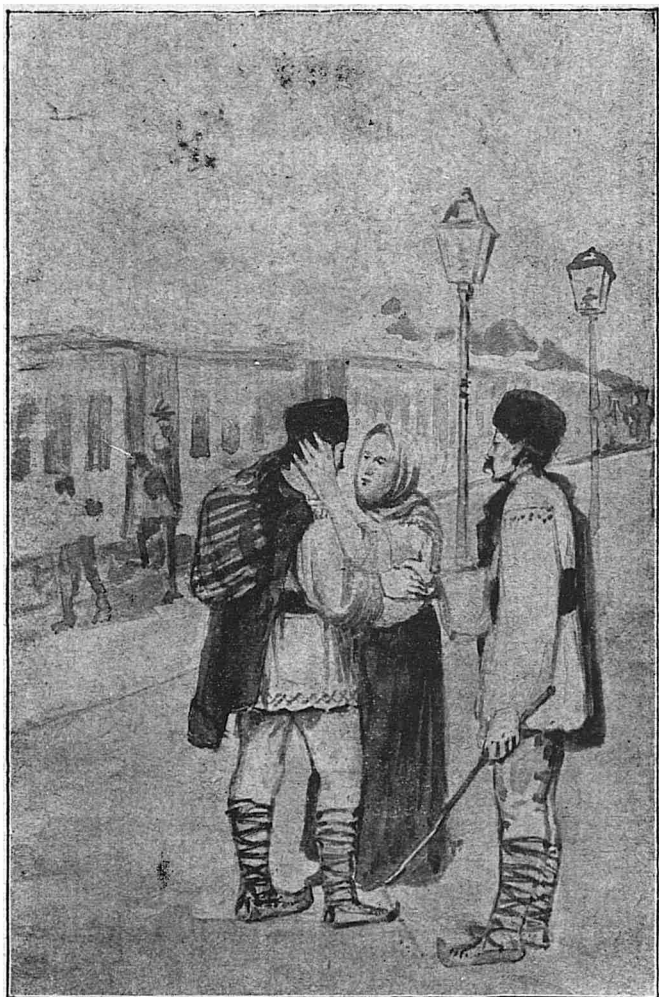

CORNISTUL

Mihăiță, mamă, să ne trimiți hârtie cum o duci pe-acolo și când ei fi la vre-un aman să ne dai de știre că ne-om băgà carnea în saramură și nu te-om lăsa!»

El sta pe scările vagonului, mama lui lăcrămă jos. Trenul porni apoi în chiuitul recruților ale căror rude și părinți rămaseră triști în gara singuratecă, femeile plângând, oamenii dârji, cu fețele posomorîte. Își amintea cum l-a purtat trenul o zi 'ntreagă pe câmpii uscate de toamnă, prin orașe necunoscute și cum a ajuns la cazarmă într'un amurg trist, mohorît, umezit de o bură de ploaie mărunță și rece.

Toate acestea și le amintea acum cor-

Mihăița mamă să ne trimeți hârtie. (Pag. 233).

nistul Roșca Mihai, și i se păreau lucruri tare vechi. La vre-o lună după ce i-au îmbrăcat, colonelul a venit în fie-ce baterie să vază recruții. Când a ajuns în bateria lui Roșca s'a oprit în dreptul lui, l-a măsurat din ochi de sus până jos și a spus căpitanului:

— Să-l faci trompet pe ăsta, căpitane, că nu te dă de rușine!

Și chiar de a doua zi Roșca Mihai începù să facă școală cu trompeții. l-a crăpat buza de sus de câte-va ori, dar el nu se lăsa, ci cât aveà răgaz suflă cu drag în trompetă, înfundând-o cu batista spre a nu face mult șgomot. Iar după ce-a deprins toate semnalele, 'ți-erà mai mare dragul să-l asculți. Cânta ca un trompet bătrân și făcea de multe ori întorsături de joc în cât sergentul-major de trompeți îl bătu într'o zi pe umăr:

— Tragi a vagmistru de trompeți, deșcă!

Erà drag tuturor cornistul Roșca Mihai și mare supărare a fost în toată bateria când l-a cerut și l-a luat la școala regimen-

tară. Şiret comandantul şcoalei: «Domnule Colonel, viitorii gradaţi trebuie să ştie toate semnalele şi de la cine să le înveţe ei mai bine de cât de la Roşca?!»

Negreşit! Doar nu erà să vie vagmistrul de trompeţi să sune la şcoala regimentară!

Şi astă-zi Mihăiţă al nostru erà trompet al şcoalei. Eşiseră soldaţi la forturi şi şcoala se făcea într'o remiză a unui grup. Floarea soldaţilor de la Focşani, de la Nămoloasa şi de la Galaţi erà strânsă la şcoală.

Când trebuia să se scoale oamenii, plantonul schimbului al treilea strigà: «dreepti!» şi Roşca erà 'n picioare, cu trompeta 'n mână: Ai fi zis că doarme cu ea la piept. Şi după cât-va timp începea să sune «deşteptarea» şi semnalul sprinten înviorà soldaţii şi-i îmbracă repede. Une-ori, seara, când nu erà ofiţerul comandant la şcoală, vagmistrul se aşeza cu cei trei sergenţi în cancelaria şcoalei şi la ora stingerii chemà pe Roşca!

— Să suni o stingere cu «rezervă»,
trompet!

— Am înțeles, trăiți, dom' vagmistru!

Atunci să fi auzit semnal! Începea întâi cu semnalul regimentului, apoi zicea semnalul rezervei. Sunetele curgeau dintru'ntâi ca dintr'o cascadă; unul după altul — unul după altul, scurte, limpezi, vesele, apoi se topiau într'o țiu-tură lungă, subțire, răsunătoare ca un chiot de voinic. Și când ajungea trompetul în această parte a semnalului izbucniau toți gradații într'o chiuitură: «m'am dus, măă!» Și după ce sună, «rezerva», sună «pasul de voe» cu tact iute, scurt și apoi o întorcea repede în sunetul prelung, trist al «stingereii» pe care o făcea și mai tristă. Iar când sună cele două din urmă sunete «sufală'n lumânare» plantonul schimbu'ntâi strigă'n dormitor:

— Capu jos, leat!

Și Roșca 'și băgă trompeta pe mână și se ducea și el să se culce.

După cât-va timp o veste ajunse la

școala regimentară : trebuia să vie în curând un general în inspecție. Ofițerul comandant făcù inspecție la micul echipament, la muniție, la marele echipament, îndesì instrucția pe jos și dădù în grijă fie-cărui șef de secție să aibă mereu sub ochi oamenii ce i se încredințase.

Și iată că ziua așteptată, temută, sosi. Soldații stau în linie de bătae, Roșca stă pe parapet, la vre-o sută de pași în dreapta trupei. Nasturii soldaților sticlesc, penajurile cad resfirate'n jos, până pe streșina chipiului, roșii ca sângele. Ofițerul se plimbă prin fața trupei. Și iată că deodată se vede albind pe șosea o «trăsură de frontieră».

Roșca încremenise pe parapet, cu stânga lipită de-a lungul trupului, cu trompeta'n mâna dreaptă, sprijinită de armul piciorului drept, cu muștiucu'n afară. Ah! Cum mai strângeà el trompeta în mâna lui voinică!

Trăsura intră în coprinsul forturilor. Roșca își duse încet-încet trompeta la buze, stătù cu ea așa, măsurând din ochi

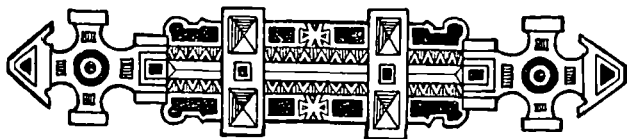
depărtarea reglementară la care trebuia să'nceapă a suna. Apoi sună *drepti* prelung, înfiorător de limpede. Dar când a vrut să sune *primirea*, așa cum numai el știa s'o sune, a tras aer mult în piept, s'a umflat în grumaji, a suflat cu putere și... sbârrn! trompeta cât colo'n bucăți. El rămase încremenit cu ochii țintă la general, cu muștiucu la gură, par'c'ar fi suflat mereu...

Generalul îi strigă din goana trăsurei:

— Bine, băete !

Iar când ajunse la ofițer se îndreptă spre colonelul regimentului, ce-l întovărășia în inspecție:

— Să faceți brigadier pe trompetu-ăsta !

SCRISORI

Dragul meu,

Mă întrebi de mai scriu ceva? Din faptul că nu mai vezi numele meu în nici o revistă, poți afla însu-ți răspunsul. Vei fi crezând, poate; că public supt vre-un pseudonim sau că scriu dar nu vreau să tipăresc de o cam dată?

Nu. Nu mai scriu nimic, de mult nu mai scriu. Am luat energica hotărâre de a o rupe odată cu literatura. Cred că dintre toate hotărârile pe care le-am luat eu până acum (și tu știi foarte bine că eu mi-am trecut o bună parte din tinerețe luând fel de fel de hotărâri și ne urmându-le) aceasta e singura care ține.

Nu mai scriu pentru că am ajuns la în-

credințarea că îmi lipsește darul scri-
sului și pentru că mă fură mai mult
știința de cât literatura.

Nu râde!

Am ajuns să mă încredințez matemati-
cește prin $a + b$, că n'am un talent în-
destulător spre a'mi asigura un loc cât
de mic printre cei ce au puterea și darul
să prindă în șiruri de mărgăritare sim-
țirea și adâncul sufletului unui popor.

Nu mai merge, nu mai am inspirație.

Și să nu crezi că în ziua când am
ajuns să mă conving de lipsa talentului,
am fost desnădăjduit.

De loc! Sunt atâți nenorociți cari cred
că au prea mult talent dar că sânt neîn-
țeleși de contemporani! Am avut din
contră două impresiuni pe care le-aș
putea defini astfel:

a) o impresie de superioritate (pen-
trucă mi-am dat seama de inferioritatea
mea) față de această pleavă de oameni
neisprăviți cari se vaită pe toate cărările
în viersuri schiloade, conținând simțire
de contrabandă sau în proză nedărăcită,

umflată, lipsită de acele pietre prețioase cari fac valoarea unei opere și cari se chiamă imagini și suflet;

b) o impresie asemănătoare cu aceea pe care o are un om care scapă de acuzația de a fi în vre-o bandă de hoți. Eu cred că acești poetaștri ai noștri sânt în viața literară, ceea ce sânt escrocii și pungășii în viața de toate zilele.

Pentru oameni cari pot aprecia o bucată literară, cântecele acestor haimanale cu părul mare și cu poze de visători nu constituiesc o primejdie dar un fel de neplăcere asemănătoare cu aceea pe care o ai când auzi *intermezzo* din *Cavalleria rusticana* batjocorit de vre-un țigănuș într'o cârciumă.

Pentru clasele însă cari abia acum încep să prindă gustul de a citi, ele sânt atât de vătămătoare, încât epoca acestor poetaștri — după mine — înseamnă în istoria literaturii române ceea ce epoca fanarioșilor însemna în istoria neamului nostru.

Mie nu-mi place să am trista glorie

de a fi trecut în cartea neagră a istoriei literaturii românești și de aceea am frânt condeiul.

O frățească strângere de mână.

N. BUSUIOC.

Iubitul meu prieten,

Scrisoarea ta m'a făcut să zâmbesc. Ai rămas acelaș suflet temător, incapabil de a se încătușa mult timp de o idee.

Energica ta hotărâre nu mă sperie. Ai mai luat-o tu de câte-va ori și ai călcat-o. Ca mâine voiu citi iar ceva de tine. Vezi de ne dă ceva frumos. Trăznește-ne!

Zici că n'ai talent? De unde știi tu, mă rog, acest lucru?! Cu o demonstrație, «prin $a+b$ », cum zici tu, nu se desleagă o problemă atât de grea.

E o crimă să scrii când n'ai talent, nu-i așa? Dar nu e oare o crimă și mai mare, când ai talent și nu vrei să scrii?

Nu mai ai inspirație? Nu mai poți scri cu ușurință? Cu atât mai bine. Lucrurile scrise cu ușurință sânt mai totdeauna

ușoare. Crezi tu oare că poeziile sau proza frumoasă se scutură numai așa din mânecă?! Nu uită cuvântul lui *Buffon*, pe care-l citează și *Maupassant* în prefața lui *Pierre et Jean*: «talentul nu e decât o îndelungă răbdare!» Auzi?

E ușor să te trântești la pământ: «nu mai pot!» dar e cu atât mai greu, mai frumos, mai înălțător să muncești, să frământați, să făurești cea mai minunată lucrare: condensarea, cristalizarea în opere de artă a simțirii norodului nostru încercat.

Ți-e frică de pleava scriitorilor? Pleava o ia vântul. Când svârle plugarul cu lopata în sus, bucatele gruhuite, strânse la steajă, svârle și boabe și pleavă. Boabele cad luminoase, grele; pleava se duce. Timpul ne va vântura și pe noi. De vom fi boabe grele, aurii, vom cădea și vom rămâne în sufletele românești; de vom fi pleavă vom pribegi purtați de vânturi până'n pustiul care se chiamă Uitare.

Au fost alții mai 'nainte noastră și de ei a fost mai greu. Dar ei au ridicat

steag și l-au apărut ca niște stegari voinici. Când au murit, steagul a trecut în alte mâini mai voinice și a 'nceput a fâlfâi. Așa fâlfâie puii de vulturi când vor să sboare. Dar și stegarii aceștia se vor stinge odată și-odată — trupește — și atunci de nu vom sări noi tinerii cari ne bizuim în piepturile și în sufletele noastre de Români, steagul va cădea jos, căci steagul cere brațe de oțel și suflete viteze, nu stârpituri cu suflete de babe.

Și puiul de vultur va cădea în prăpastie cu aripa frântă.

Măi frate Busuioace, noi abia am început viața noastră literară, noi suntem trupele ce intră 'ntâi în foc și vom cădea, mă, că trebuie să cădem dar leșurile noastre vor tresări de bucurie când peste ele va urla vijelia iureșului celor ce vor cuceri locul ce ni-se cuvine în literaturile lumii.

Calcă-ți deci în picioare energica ta hotărâre și îmbracă-ți sufletu 'n veșmânt de sărbătoare. Incepi iar a cânta, spre

mai marea bucurie a prietenilor tăi adevărați și în deosebi a celui ce te iubește mai mult și care se cheamă.

I. ȘOIMEA.

P. S. O domnișoară înăltuță, bălăioară m'a întrebat de mai multe ori dacă ești bolnav de nu mai vede nimic publicat de tine. Ce să-i spui?

I. Ș.

Dragul meu Șoim,

Și eu am zâmbit la citirea scrisorii tale. Am zâmbit pentru că văd că am pățit-o ca băiatul cel mincinos din poveste: nu mai am crezământ.

Să știi însă că am rupt-o definitiv cu literatura pentru că — după cum ți-am spus și în scrisoarea mea trecută — sunt încredințat că n'am talent și pentru că mă atrage mai mult știința.

Să vezi cum mi-a venit mie dorința de a'mi face o solidă educație științifică,

Acum doi ani veni la mine 'n București, o rudă a mea de la țară, un unchiu. La vederea unui tramvai electric, unchiul mă întrebă «cine-l mână?» Eu răspunsei scurt, cu un aer de învățat nevoe-mare: electricitatea. Cuvântul — vedeam eu bine — sună cam chinezește în auzul unchiului și aș fi vrut să-l fac pe bietul om să înțeleagă. Dar nici eu nu știam. Mărturisesc că 'mi eră tare rușine în clipele-acelea. Am văzut deslușit că eu sunt mult mai pe jos de cât acest plugar pentru că eu nu 'mi pusesem nici odată întrebarea care se năsău îndată în mintea lui de om care vrea să afle ceva. Cu tot bacalaureatul meu, cu toți cei doi ani ai mei de Universitate, am tăcut rușinat în sufletul meu. Atunci am vazut lămurit că trăim ca niște nenorociți, cu un pospai de cultură pe care-l suflă vântul. Mi-am spus că chiar de cum-va voi face mai târziu, mult mai târziu literatură, o cultură științifică solidă nu 'mi poate fi de cât de folos.

Ce inspirație fericită am avut eu în mo-

mentul acela! Azi văd clar că e foarte bine să ai noțiuni științifice chiar când ești literat. Ai citit tu nuveleta *Tombouctou* a lui Maupassant? Autorul ne arată că Negrul cu numele acesta și soldații ce-l urmau, se îmbătau sistematec, mâncând struguri de la butucul viței. A fost o scăpare din vedere a lui Maupassant sau a fost pur și simplu neștiința faptului că zeama boabelor de struguri nu poate îmbătă de cât după ce a trecut prin fermentația alcoolică, prin fierbere care-i transformă zahărul în alcool? Indiferent! Greșală e! Și greșala a fost arătată,

Dar romanele așa zice psihologice! Dacă ai fi mai slab de înger și s'ar părea că autorii lor sunt în stare să puie într'o ecuație de gradul al II-lea cel mai ascuns colț din sufletul omenesc, ori să figureze printr'o curbă uzuală mersul stărilor sufletești. Și știi cum numește *Haeckel* aceste romane pretinse psihologice!

Maclatură!

De aceia, am părăsit literatura și m'am apucat de știință pentru că aci nu am

a face cu principii elastice ci cu legi neclintite. Și am momente de mulțumire mult mai adâncă de cât pe vremea când isbutiam să fac o poezie frumoasă.

Știi tu ce cred eu despre *Goethe*? Cred că de acea a putut el scri un «*Faust*» pentru că erà și o minte dedată cu problemele științii. O interpretare artistică a transformismului o găsim întâi la Goethe, metarmofoză foilor el o arată.

Vezi dar, dragul meu, că am cu ce'mi bate capul. Am ajuns să văd că moartea nu a apărut de cât odată cu ființele superior organizate, căci unicelele sunt nemuritoare sau cel puțin nu mor de bătrânețe Protoplasma — această bază fizică a vieții cum o numește *Huxley* — se regenerează, din ea însăși, în celulefiice, rezultate din împărțirea unei celule-mume și se reproduce în nesfârșite serii de descendenți. Acest lucru se vede foarte lămurit la plantele și animalele inferioare, acolo unde regnele se amestică, granițele se șterg, în punctul în care converg două linii cu cari, după

imaginea lui *de Humboldt*, am reprezentat cele două regnuri: animal și vegetal. Dar problema pe care n'au putut-o deslega până acum învățații și care va rămâne nedeslegată în veci vecilor e aceasta: cum a apărut prima ființă viețuitoare? Grație numerosului material de demostăție am putea înțelege transformarea, diferențierea organismelor, am putea chiar admite că prima ființă viețuitoare a luat naștere dintr'o plantă pentrucă, în definitiv, protoplasma e una și aceeaș. Dar întrebarea nu pierde nimic din greutatea ei: cum a luat naștere primul firisor de iarbă?

Aci se sdrobesc toate teoriile

Știm din ce anume substanțe se compune protoplasma și avem la îndemână aceste substanțe. Pentru ce nu putem realiză în laborator sinteza protoplasmei, sinteza vieții, după cum din două volume de hidrogen și unul de oxigen facem sinteza apei!

Pentru ce?... .

Al tău

N. BUSUIOC.

CUPRINSUL

	<u>PAG.</u>
Sima Baltag	5
Robul	41
Murgu	57
Niță Mândrea	81
Din dragoste	117
Dezertor	129
Fără noroc	145
La elacă	209
Spovedanie	221
Cornistul	233
Scrisori	241
